

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ
ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΝ 1933-1938

*Πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Τρίτης τάξεως τῶν
Γυμνασίων καὶ τῆς ἀντιστοίχου τῶν λοιπῶν
Σχολείων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.*

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ
ΑΝΤΙΤΥΠΑ 2.500

Ἀριθ. ἐγκρ. ἀποφ. $\frac{40822}{31-7-1933}$

ΤΙΜΑΤΑΙ μετὰ τοῦ βιβλιοσήμεου καὶ φόρου δραχ. **32,50**
Βιβλιόσημον καὶ φόρος Ἀναγκ. Δανείου » **11,10**
Ἀριθμ. Ἀδείας Κυκλοφορίας 49,267 / 18 - 9 - 33

ΕΚΔΟΤΗΣ Α. Ι. ΡΑΛΛΗΣ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑΙ 1933

ΧΡΗΣΤΟΥ Μ. ΕΝΙΣΛΕΙΔΟΥ
ΠΤΥΧ. ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ—ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΑΜΦΙΚΛΕΙΑΣ

42203

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ
ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

*Πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Τρίτης τάξεως τῶν
Γυμνασίων καὶ τῆς ἀντιστοίχου τῶν λοιπῶν
Σχολείων τῆς Μέσης Ἑκπαιδεύσεως.*

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

ΑΝΤΙΤΥΠΑ 2 500

Ἀριθ. ἐγκρ. ἀποφ. 40822
31-7-1933

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΑΘΗΝΑ,"

Α. Ι. ΡΑΛΛΗ

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑΙ

1933

ΔΙΑ ΤΟΝ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀριθ. Πρωτ. 1702
Διεξ. 1217

Ἀθήνησι 18 Αὐγούστου 1933

Πρὸς

Τὸν κ. Χρ. Μ. Ἐνισλείδην, καθηγητὴν τῶν Θεολογικῶν

ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΝ

Λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπὸ 20 Ἰουλίου ἐν. ἔτ. αἵτησιν ὑμῶν, δι' ἧς υποβάλλετε τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ πρὸς ἔγκρισιν τὴν ὑφ' ὑμῶν πονηθεῖσαν *Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν* πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Γ' τάξεως τῶν Γυμνασίων, γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι, διεξεληθόντες ἡμεῖς αὐτοὶ τὸ πόνημα ὑμῶν τοῦτο, εὕρομεν ἄξια δορθώσεως τὰ ἐν τῷ συνημμένῳ σημειώματι καταγραφόμενα σημεία, ὅτι δέ, πλὴν τούτων, οὐδὲν ἕτερον περιέχει τὸ βιβλίον ὑμῶν, ἀπᾶδον πρὸς τε τὰ δόγματα καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας.

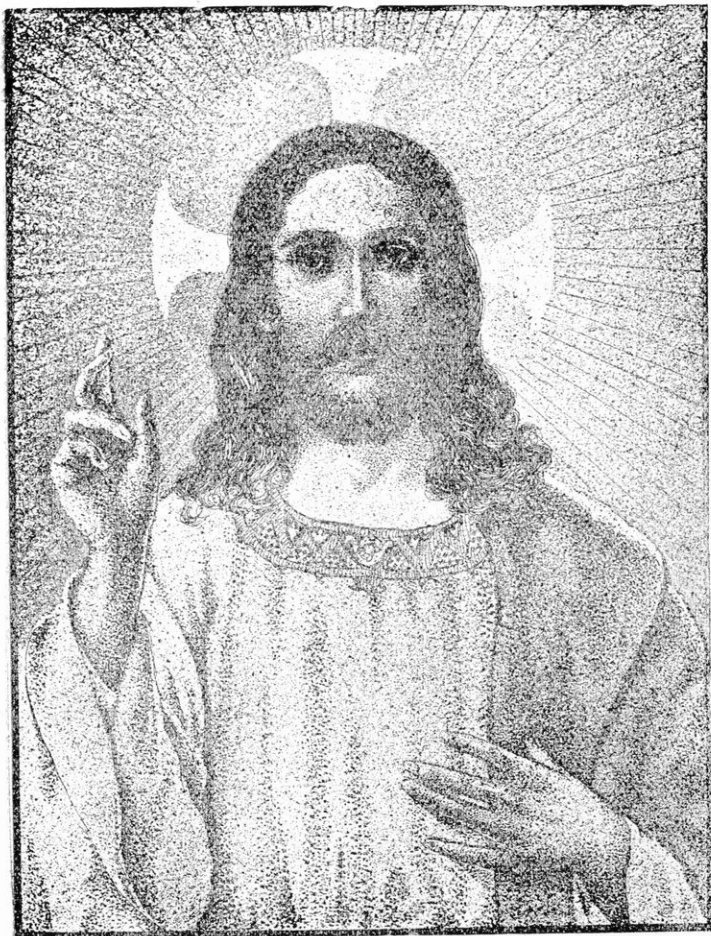
Ἦ Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

Ἀρχιμ. Γερμανὸς Ρουμπάνης

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως.

Μετσίλης



Ὁ ἰδρυτὴς τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

«Ζωγράφοι μὲν σανίσι καὶ τοίχοις τὰς παλαιὰς ἐγγράφοντες ἱστορίας, τέρψιν μὲν τοῖς ὁρῶσι προσφέρουσι, τῶν δὲ γεγραμμένων τὴν μνήμην ἐπὶ πλεῖστον ἀνθοῦσαν φυλάττουσιν.

Λογογράφοι δὲ ἀντὶ μὲν σανίδων τοῖς βίβλοις, ἀντὶ δὲ χρωμάτων τοῖς τῶν λόγων ἄνθεσι κεχρημένοι, διαρκεστέραν καὶ μονιμωτέραν τῶν πεπραγμένων ποιοῦσι τὴν μνήμην· ὁ γὰρ χρόνος λωβᾶται τῶν ζωγράφων τὴν τέχνην».

(Θεοδώρητος)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΝΝΟΙΑ—ΟΡΙΣΜΟΣ—ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία εἶναι ἡ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ λέξις ἐκκλησία ἔχει δύο σημασίας α') φιλολογικὴν καὶ β') θρησκευτικὴν. Ἡ ἐκκλησία φιλολογικῶς παράγεται ἀπὸ τὸ ῥῆμα ἐκ-καλῶ καὶ σημαίνει πρόσκλησιν ἔξω τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Εἰς τὴν σημασίαν αὐτὴν λέγεται ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἐκκλησία τῶν Ἀθηναίων κλπ.

Θρησκευτικῶς δὲ ἡ λέξις σημαίνει :

α') τὴν συνάθροισιν τῶν Χριστιανῶν.

β') τὸν τόπον τῆς συναθροίσεως τούτων.

γ') τὸ σύνολον τῶν εἰς Χριστὸν ὡς τὸν Σωτῆρα τῶν πιστευόντων, καὶ

δ') τὸν παγκόσμιον ὀργανισμόν, τὸν ἀρχηγὸν μὲν τὸν Χριστὸν ἔχοντα, μέλη δὲ πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας. Αὕτη ὀνομάζεται Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ἥτοι Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ· εἶναι δὲ ὀργανισμὸς θρησκευτικὸς καὶ ἠθικός, σκοπὸν ἔχων τὴν σωτηρίαν καὶ τὸν ἀγιασμόν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία εἶναι ὅθεν κοινωνία ἀνθρώπων, ἡ ὁποία ἰδρυθῆ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς παρουσίαν, ζῇ ἔκτοτε ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ὀργανισμὸς καὶ ἐξωτερικῶς ἀναπτύσσεται σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἔχει ἱστορίαν, ἥτις ὀνομάζεται εἴτε Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, εἴτε Ἱστορία τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὴν προτίθεται νὰ διδάξῃ καὶ τὸ παρὸν βιβλίον.

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ δὲ Ἱστορία ἔχει σκοπὸν νὰ ἐκθέσῃ ὅλον τὸν βίον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της μέχρι σήμερον, ἥτοι τὴν ἱδρυσιν, ἐξάπλωσιν καὶ αὔξησιν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν διατύπωσιν καὶ τὸν καθορισμὸν τῆς διδασκαλίας αὐτῆς, τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν διαμόρφωσιν τῆς θείας λατρείας, τῆς διοικήσεως καὶ τῶν ἡθῶν, καθὼς καὶ τὴν φιλολογίαν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης. Ἐνεκα τούτου διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλα μέρη. Τὸ πρῶτον μέρος, ὅπου ἐκτίθεται ἡ ἱστορία τῆς ἡνωμένης μιᾶς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ τὸ δεύτερον, ἔνθα ἡ ἱστορία τῆς διηρημένης εἰς πολλὰς Ἐκκλησίας μιᾶς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἐκαστον δὲ τῶν μερῶν τούτων ὑποδιαιρεῖται εἰς μικρότερα τμήματα, ὥς θὰ ἴδωμεν.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΩΝ ΕΝΝΕΑ ΠΡΩΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΗΝΩΜΕΝΗΣ ΜΙΑΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΑΨ Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΙΔΡΥΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἰδρύθη τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ ἔτους 33 μ.Χ., ἥτοι πενήκοντα ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐκ νεκρῶν τριημέρου Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην οἱ ἔνδεκα μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, ὁ μαθητὴς **Ματθαῖος**, ὁ ὁποῖος διὰ κλήρου κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσκαριώτου καὶ «συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἔνδεκα ἀποστόλων», ἡ Μαρία ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ ἄλλοι μαθηταὶ καὶ μαθήτριά, εὗρισκοντο συνηθροισμένοι εἰς τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἶκον, ἐκεῖ δὲ ἐπερίμεναν τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πράγματι περὶ τὴν 9ην ὥραν τῆς πρωῒας ἠκούσθη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος διευθυνόμενος εἰς τὸν οἶκον, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταί. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα κατήλθε καὶ ὥς εἶδος πυρίνων γλωσσῶν ἐκάθισεν ἐφ' ἓνα ἕκαστον τῶν μαθητῶν καὶ ἐπληρώθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἤρχισαν νὰ λαλοῦν εἰς ξένας γλώσσας τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, ὅπως τὸ Πνεῦμα ἐφώτιζεν αὐτοὺς νὰ ὁμιλοῦν.



Ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.—Πεντηχοστή 33 μ.Χ.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐντόπιοι καὶ ξένοι οἱ ἐλθόντες εἰς τὴν ἑορτήν, ὅταν ἤκουσαν τὸν ἦχον, ἔτρεξαν καὶ μεγάλην ἑκπληξιν εἶδον τοὺς μαθητὰς νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεὸν εἰς ξέναις γλώσσαις· τινὲς δὲ καὶ περιέπαιζον αὐτοὺς, λεγοντες ὅτι εἶναι μεθύσμενοι.

Τότε ὁ Πέτρος ὠμίλησε πρὸς αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐξηγήσε τι εἶναι αὐτό, τὸ ὁποῖον βλέπουν καὶ ἀκούουν. Εἶναι ἐκεῖνο, εἶπε, τὸ ὁποῖον ἐπροφήτευσεν ὁ προφήτης Ἰωήλ. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα κατήλθε καὶ ἐφώτισε τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς ὁ Χριστός, εἶπε, τὸν ὁποῖον σεῖς μὲν ἐσταυρώσατε, ὁ Θεὸς δὲ ἀνέστησε, αὐτὸς μᾶς ἔστειλε σήμερον τὸ Πνεῦμα, τὸν ὁποῖον βλέπετε καὶ ἀκούετε.

Ὁ λόγος τοῦ Πέτρου ἔκαμε τοὺς ἀκροατάς του νὰ μετανοήσουν, καὶ κατὰ σύστασιν τοῦ Πέτρου ἐβ α π τ ῖ σ θ η σ α ν τὴν ἡμέραν ἐκείνην περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδας Ἰουδαῖοι καὶ ἔγιναν Χριστιανοί. Τοιοῦτοτρόπως ἰδρῦθη ἡ Χ ρ ι σ τ ι α ν ι κ ῇ Ἐ κ κ λ η σ ί α.

Ἀπολυτίκιον. «*Εὐλογητὸς εἶ, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πανσόφους τοὺς ἁλιεῖς ἀναδείξας, καταπέμψας αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ δι' αὐτῶν τὴν οἰκουμένην σαργενεύσας. Φιλάνθρωπε, δόξα σοι*».

Η ΠΡΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἀπετέλεσαν μίαν κοινότητα τότε εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἣ ὁποία ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἐ κ κ λ η σ ί α. Αὐτῆς ἡ γ ο ὐ μ ε ν ο ῖ, κυβερνῆται δηλαδή, ἦσαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ μάλιστα οἱ τρεῖς, Πέτρος, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, οἱ ὁ κ ο ὖ ν τ ε ς σ τ ῦ λ ο ῖ ε ἶ ν α ι, μέλη δὲ πάντες οἱ μετανοήσαντες καὶ βαπτισθέντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὀνομαζόμενοι μ α θ η τ α ῖ, καὶ μεταξύ των ἁ δ ε λ φ ο ῖ.

Οἱ πάντες ἤκουον μὲ μεγάλον σεβασμὸν τὰ κηρύγματα τῶν Ἀποστόλων, προσηύχοντο εἰς τὸν Θεὸν συχνάζοντες εἰς τὸν Ναὸν τῶν Ἱεροσολύμων κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς, τὸ ἐσπέρας, καὶ τελοῦντες τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἰς τοὺς ε ὕ κ τ η ρ ί ο υ ς ο ἷ κ ο υ ς μετελάμβανον ἐξ αὐτοῦ, σύμφωνα

μέ την παραγγελίαν τοῦ Σωτῆρος· «τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν».

Αὐτοὶ δὲ οἱ Ἀπόστολοι ἡσχολοῦντο εἰς τὸ κήρυγμα τῆς νέας πίστεως καὶ τὴν φιλανθρωπίαν μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν. Ὁ Πέτρος δὲ καὶ ὁ Ἰωάννης τακτικὰ ἀνερχόμενοι εἰς τὸν Ναὸν προσηύχοντο. Ἐκεῖ ὁ Πέτρος ἐθεράπευσέ ποτε ἓνα ἄνδρα χωλόν, καὶ εἶδεν αὐτὸν ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐξ αὐτῶν τότε καὶ ἀνῆλθεν ὁ ἀριθμὸς τῶν πρώτων Χριστιανῶν εἰς πέντε χιλιάδας. Ἐνεκα τούτου ὅμως οἱ δύο οὗτοι Ἀπόστολοι, Πέτρος καὶ Ἰωάννης, ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακὰς ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου, ἀπὸ ὅπου ἄγγελος Κυρίου ἠλευθέρωσεν αὐτούς.

ΟΙ ΕΠΤΑ ΔΙΑΚΟΝΟΙ. Ο ΠΡΩΤΟΣ ΔΙΩΓΜΟΣ

Οἱ Χριστιανοὶ ἡμέραν μετὰ τὴν ἡμέραν ἐπληθύνοντο, ἔνεκα τούτου δὲ ἦτο δύσκολον πλέον εἰς τοὺς Ἀποστόλους νὰ ἀσχολῶνται εἰς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν διακονίαν τῶν τραπεζῶν. Διότι οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ μετὰ τὴν μετάληψιν τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐκάθηντο εἰς κοινὰ δεῖπνα κατὰ οἰκτιρίους οἴκους, τὰ ὅποια ἐλέγοντο ἀγάπαι, καὶ τοῦτο διότι ἡ ἀγάπη ἦτο ὁ κύριος σύνδεσμος αὐτῶν. Τότε κατὰ σύστασιν τῶν Ἀποστόλων ἐξελέγησαν ἑπτὰ ἄνδρες πλήρεις πίστεως καὶ Πνεύματος Ἁγίου, οἱ ὅποιοι ὀνομάσθησαν διάκονοι, διότι ὡς ἔργον εἶχον τὴν διατροφὴν τῶν πτωχῶν καὶ τὴν φρονίδα τῶν κοινῶν δεῖπνων, δηλαδὴ τὴν διακονίαν τῶν τραπεζῶν. Οὗτοι ἐστάθησαν ἐνώπιον τῶν Ἀποστόλων, οἱ ὅποιοι «προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας». Οἱ δὲ Ἀπόστολοι περιορίσθησαν εἰς τὸ κύριον ἔργον αὐτῶν, τὸ κήρυγμα καὶ τὴν προσευχήν.

Μεταξὺ τῶν ἐπὶ τούτων διακόνων διεκρίνετο διὰ τὴν πίσιν καὶ τὸν ζήλόν του ὁ Στέφανος, «ποιῶν τέρατα καὶ σημεῖα ἐν τῷ λαῷ». Τοῦτον ἐδίωξαν οἱ Ἰουδαῖοι. Ἀπολογούμενος δὲ ἔμπροσθεν τοῦ Ἀρχιερέως καὶ ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδε τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ εἶπεν, «ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεφγμένους καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ». Τότε



Ὁ λιθοβολισμὸς τοῦ Στεφάνου
(Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην).

οἱ Ἰουδαῖοι ὤρμησαν ἐναντίον του καὶ ἀφ' οὗ τὸν ἔφερον ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν ἐλιθοβόλησαν αὐτόν. Ὁ δὲ Στέφανος ἀποθνήσκων εἶπε· «Κύριε, συγχώρησε αὐτούς».

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἔγινε μέγας διωγμὸς κατὰ τῶν Χριστιανῶν μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ. Οἱ δὲ Χριστιανοὶ διεσπάρησαν τότε εἰς τὰς κώμας τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς Σαμαρείας πλην τῶν Ἀποστόλων. Ἀπὸ ἐκεῖ οἱ Χριστιανοὶ διεσπάρησαν εἰς τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Κύπρον καὶ τὴν Ἀντιόχειαν, ὅπου τὸ πρῶτον οἱ μαθηταὶ τῆς νέας θρησκείας ὠνομάσθησαν Χριστιανοί, ὠνομασία ἣ ὁποία ἔκτοτε ἐπεκράτησε καὶ φανερῶνει τὸν ὁπαδὸν τῆς Θρησκείας τοῦ Χριστοῦ. Εἰς τὰ μέρη αὐτὰ κατήλθον κατόπιν καὶ ἐδίδασκαν οἱ Ἀπόστολοι Φίλιππος, Πέτρος καὶ Ἰωάννης, διδάσκοντες τὸν λόγον μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὸ πρῶτον, κατόπιν δὲ καὶ εἰς τοὺς ἔθνη. Εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἰδρύθησαν τότε κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ἐπὶ Στεφάνου διωγμὸς ἔγινεν ἡ αἰτία νὰ κηρυχθῇ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἔκτος τῆς Ἱερουσαλὴμ.

Κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον φοβερὸς διώκτης τῶν Χριστιανῶν ἐφάνη νεανίας τις ὀνομαζόμενος Σαῦλος.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὶν γίνῃ Χριστιανὸς ὠνομάζετο Σαῦλος καὶ Σαούλ. Κατήγετο ἀπὸ τὴν Ταρσὸν τῆς Κιλικίας, ἀνῆκεν εἰς ἐπιφανῆ οἰκογένειαν, ἦτο Ἑβραῖος ἀλλὰ Ῥωμαῖος πολίτης καὶ εἶχε σταλῇ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ νὰ σπουδάσῃ τὸν Νόμον. Διδάσκαλός του ἐνταῦθα ἦτο ὁ μέγας νομοδιδάσκαλος Γαμαλιήλ, κάτοχος τῆς Ἑβραϊκῆς καὶ Ἑλληνικῆς παιδείας. Οὗτος εἰς τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ σχολὴν του κατὰ μὲν τὴν πρωΐαν ἐδίδασκε τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, κατὰ δὲ τὸ ἀπόγευμα τὴν Ἑβραϊκὴν καὶ τὸν Νόμον.

Ὁ Σαῦλος κατὰ τὸν πρῶτον διωγμὸν τὸν ἐπὶ Στεφάνου ἐφάνη σφοδρὸς διώκτης τῶν Χριστιανῶν. Πνέων δὲ μένεα κατὰ τούτων, διότι τοὺς ἐθεώρει ὡς αἰρετικούς τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας καὶ λαβὼν συστατικὰς ἐπιστολάς ἀπὸ τὸν Ἀρχιερέα, ἤρχετο εἰς τὴν Ἀμασὸν τῆς Συρίας, διὰ νὰ συλλάβῃ καὶ



Πέτρος καὶ Παῦλος οἱ κορυφαῖοι τῶν Ἀποστόλων.

δεμένους ὁδηγήσῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ὅσους Χριστιανοὺς εὔρει ἐκεῖ, ἄνδρας καὶ γυναῖκας. Ὅταν ὁμοῦς ἐπλησίασεν εἰς τὴν πόλιν, αἰφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἅφ' οὗ ἔπescen εἰς τὴν γῆν, ἤκουσεν φωνήν, ἣ ὅποια τοῦ ἔλεγε : Σαούλ, Σαούλ, διατί με διώκεις; Καὶ εἶπε. Ποῖος εἶσαι, Κύριε; Ὁ δὲ Κύριος εἶπε : Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰησοῦς, τὸν ὁποῖον σὺ διώκεις. Ἀλλὰ σήκω καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν καὶ θὰ σοῦ ὑποδείχθῃ ἐκεῖ τί πρέπει νὰ πράξῃς.

Οἱ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτὸν ἔμειναν ἐκπληκτοί, διότι ἤκουον μὲν τὴν φωνήν, δὲν ἔβλεπον ὅμως κανέναν. Ἐσηκώθη δὲ ὁ Σαῦλος καὶ ὁδηγούμενος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Δαμασκόν, ὅπου ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας μὴ βλέπων, καὶ δὲν ἔφαγεν οὔτε ἔπινε κατ' αὐτάς.

Τὴν τρίτην ἡμέραν παρουσιάσθη εἰς τὸν Σαῦλον Χριστιανὸς τις ὀνομαζόμενος Ἀνανίας. Οὗτος ἔθεσε τὰς χεῖράς του εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Σαύλου καὶ ἀμέσως οὗτος ἀνέβλεψεν. Ἀπὸ τότε ὁ Σαῦλος ἔγινεν ὁ θερμότερος ὑπερασπιστὴς καὶ κηρὺς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὠνομάσθη Παῦλος καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ Ἀποστόλου. Εἶναι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Δαμασκοῦ κατεδίωξαν τὸν Παῦλον· οὗτος δὲ ἐπαῆλθεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ τὴν Ταρσόν. Εἰς τὴν Ταρσὸν συνηντήθη μετὸν Βαρνάβαν, λευῖτην, χριστιανὸν ἐκ Κύπρου, μετὸν ὁποῖον ἦλθαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας διὰ νὰ κηρύξουν τὸν Χριστόν.

Κατὰ τὸ ἔτος 45 ὁ Παῦλος ἀνέλαβε μετὰ τοῦ Βαρνάβα τὴν πρώτην αὐτοῦ περιοδείαν μέχρι τοῦ 51. Ἐπεσκέφθη τὴν Κύπρον καὶ τὰ νότια τῆς Μ. Ἀσίας μέρη, κηρύττων πανταχοῦ τὴν Χριστιανικὴν Θρησκείαν πρῶτον μὲν εἰς τοὺς Ἑβραίους, εἰτα δὲ εἰς τοὺς ἐθνικούς, τοὺς εἰδωλολάτρους, καὶ ἰδρύων Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας. Οἱ Ἑβραῖοι ὁμοῦς παντοῦ τὸν καταδιώκουν καὶ ζητοῦν νὰ ματαιώσουν τὸ ἔργον του.

Τὸ 52 ὁ Παῦλος ἀνέλαβε τὴν δευτέραν ὁδοιπορίαν· ἐπεσκέφθη τὴν ὑπόλοιπον Μ. Ἀσίαν καὶ ἀπὸ τὴν Τροάδα διεπε-

ραιώθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐνταῦθα ἐδίδασκε τὸν Χριστὸν εἰς τοὺς Φιλιππησίους, τοὺς Θεσσαλονικεῖς, τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Κορινθίους, ἰδρύων καὶ ἐδῶ Ἐκκλησίας. Κατόπιν ὁ Παῦλος ἀνέλαβε τὴν τρίτην αὐτοῦ ὁδοιπορίαν, ἐπεσκέφθη δὲ ἐκ νέου τὰς αὐτὰς σχεδὸν πόλεις μέχρι τῆς Κορίνθου. Ἀπὸ τῆς Κορίνθου δὲ διὰ μέσου τῆς Ἐφέσου ἦλθεν εἰς τὴν Ἰόππην καὶ ἐκεῖθεν ἀνέβη εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ.

Ἐνταῦθα κατὰ σύστασιν τῶν Ἀποστόλων προσῆλθεν εἰς τὸν Ναὸν διὰ τὰ ἔξι α ὅτι ἤ. Ἀλλὰ ὁ Ἰουδαϊκὸς λαός, ὁ ὁποῖος ἐθεώρει τὸν Παῦλον ἐξωμότην καὶ ἀρνητὴν τῆς θρησκείας του, τὸν συνέλαβε καὶ ἠθέλησε νὰ τὸν θανατώσῃ· ἐπρόφθασεν ὅμως ὁ Ρωμαῖος φρούραρχος τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τὸν ἔσωσεν. Αὐτὸς τὸν ἀπέστειλεν εἰς Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, ὅπου ὁ Παῦλος ἔμεινεν εἰς τὴν φυλακὴν ἐπὶ δύο ἔτη. Ἀπὸ ἐκεῖ τῇ αἰτήσει του ἀπεστάλη εἰς τὴν Ρώμην, διὰ τὰ δικασθῆναι ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Αὐτοκράτορα, ὅπως εἶχε δικαίωμα νὰ ζητήσῃ, ὡς Ρωμαῖος πολίτης.

Εἰς τὴν Ρώμην ὁ Παῦλος ἔμεινεν εἰς τὴν φυλακὴν περὶ τὰ δύο ἔτη, ἔχων τὴν ἐλευθερίαν νὰ διδάσκῃ τὸν Χριστόν. Μετὰ ὅμως ἠθωώθη καὶ ἀνέλαβε τὴν τετάρτην αὐτοῦ ὁδοιπορίαν. Τότε ἐπεσκέφθη ἐκ νέου τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀσίας, Μακεδονίας καὶ λοιπῆς Ἑλλάδος καὶ ἵδρυσεν Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ἑπείρον, τὴν Κρήτην καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἐπὶ τοῦ Νέκρωτος ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου συνητήθη μὲ τὸν Ἀπόστολον Πέτρον. Τότε συνέβη καὶ ὁ πρῶτος κατὰ τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ τῆς Ρώμης διωγμός, μαζὶ δὲ μὲ τὸν Πέτρον εὗρε θάνατον μαρτυρικὸν ἐκεῖ τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους 67 μ. Χ.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἐπειδὴ ἐξήρριξε τὸν Χριστιανισμόν εἰς τοὺς εἰδωλολάτρεις, ὠνομάσθη Ἀπόστολος τῶν ἔθνων.

ΟΙ ἌΛΛΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ

Οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι ἐκήρυξαν τὸν Χριστιανισμόν καὶ ἔγιναν ἱδρυταὶ Ἐκκλησιῶν ἀνά τὸν κόσμον ὅλον.

Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἔδρασε κυρίως εἰς τὴν

Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του ἦλθεν εἰς Ρώμην, ὅπου ἀπέθανε θάνατον σταυρικόν. Οὗτος ὠνομάσθη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Παῦλον, Ἀπόστολος τῆς περιτομῆς, ὡς κηρύσσας τὸν Χριστὸν κυρίως εἰς τοὺς Ἑβραίους.

Ὁ Ἀπόστολος Ἀνδρέας ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς διαφόρους χώρας, τὴν Σκυθίαν, τὸν Πόντον, τὴν Θράκην καὶ τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὰς Παύλας τῆς Ἀχαΐας κατὰ τὴν Παράδοσιν ἀπέθανε θάνατον σταυρικόν καὶ αὐτός. Διὰ τοῦτο ἡ πόλις τῶν Πατρῶν τιμᾷ τοῦτον σήμερον ὡς πολιούχον της.

Ὁ Ἰάκωβος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἐθανατώθη εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ κατὰ τὸν διωγμόν, τὸν ὁποῖον ἔκαμεν ὁ Ἡρώδης Ἀντίπας, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, τὸ ἔτος 44. Τότε πάντες οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔμεινε δὲ μόνον ὁ Ἰάκωβος, ὁ λεγόμενος Ἀδελφότης, ὡς ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων.

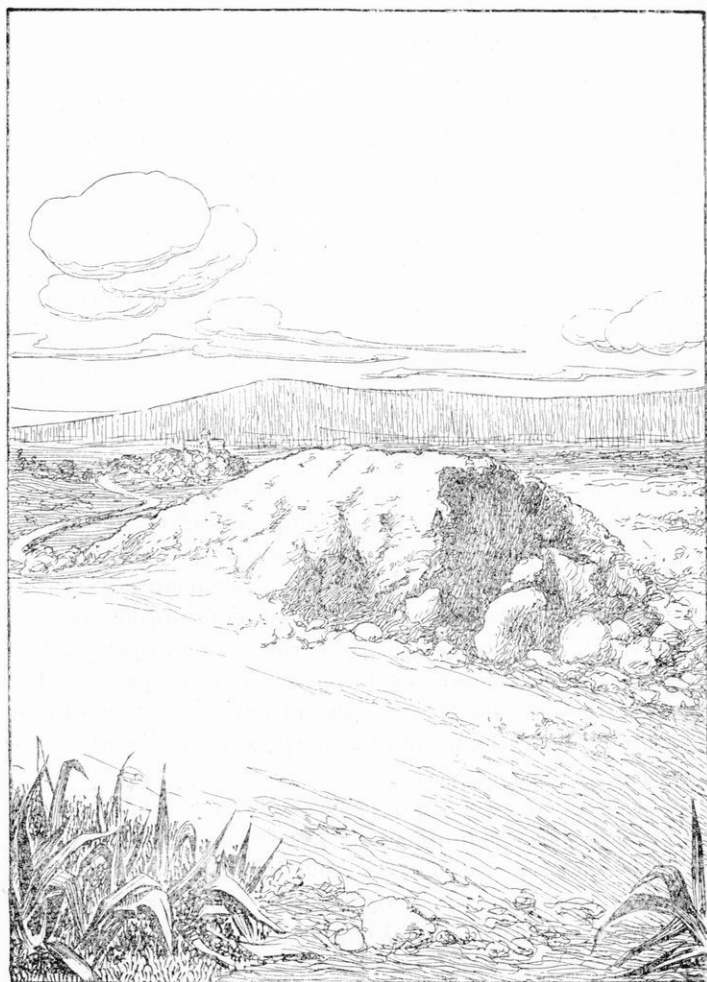
Ὁ Ἰωάννης δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του ἦλθεν εἰς τὴν Ἐφεσον, ὅπου ἔζησε μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἐτη τῆς ζωῆς του, εἰς βαθὺ πλεόν γῆρας φθάσας, δὲν ἠδύνατο οὔτε νὰ ὁμιλῇ, οὔτε νὰ βαδίξῃ. Διὰ τοῦτο ἐφέρετο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ κραββάτου καὶ ἡ μόνη του διδαχὴ ἦτο· «τεκνία, ἀγαπᾶτε ἀλλήλους». Ὁ Ἰωάννης εἶναι ὁ Ἀπόστολος τῆς ἀγάπης.

Ὁ Φίλιππος ἐκήρυξε, κατὰ τὴν Παράδοσιν, εἰς τὴν Φρυγίαν. Ὁ Βαρθολομαῖος εἰς τὰς Ἰνδίας. Ὁ Θωμᾶς εἰς τὴν Παρθίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ Ματθαῖος εἰς τὴν Αἰθιοπίαν.

Μὲ τὰς ἐνεργείας δὲ αὐτῶν ιδρύθησαν πανταχοῦ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, οὕτως ὥστε λήγοντος τοῦ πρώτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει πλεόν διαδοθῇ εἰς τὰ κυριώτερα μέρη τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου,

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ Θρησκεία, ἡ ὁποία μετέβαλε τὴν ὄψιν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τοῦ κόσμου τῆς εἰδωλολατρείας. Ἡ ἐμφάνισίς του ἐπὶ τῆς γῆς ἔγενεν ἡ αἰτία τῆς διαιρέσεως τῆς



Ὁ Ἄρειος Πάγος, ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ὁποῖου ὁ Παῦλος ἐκήρυξε τὸν Χριστὸν ἐν Ἀθήναις

Ἱστορίας εἰς τοὺς πρὸ καὶ τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους. Τὸ ἄτομον, ἡ οἰκογένεια, ἡ πολιτεία, τὸ πᾶν ὑπέκυψαν εἰς τὴν ἐπήρειαν αὐτοῦ.

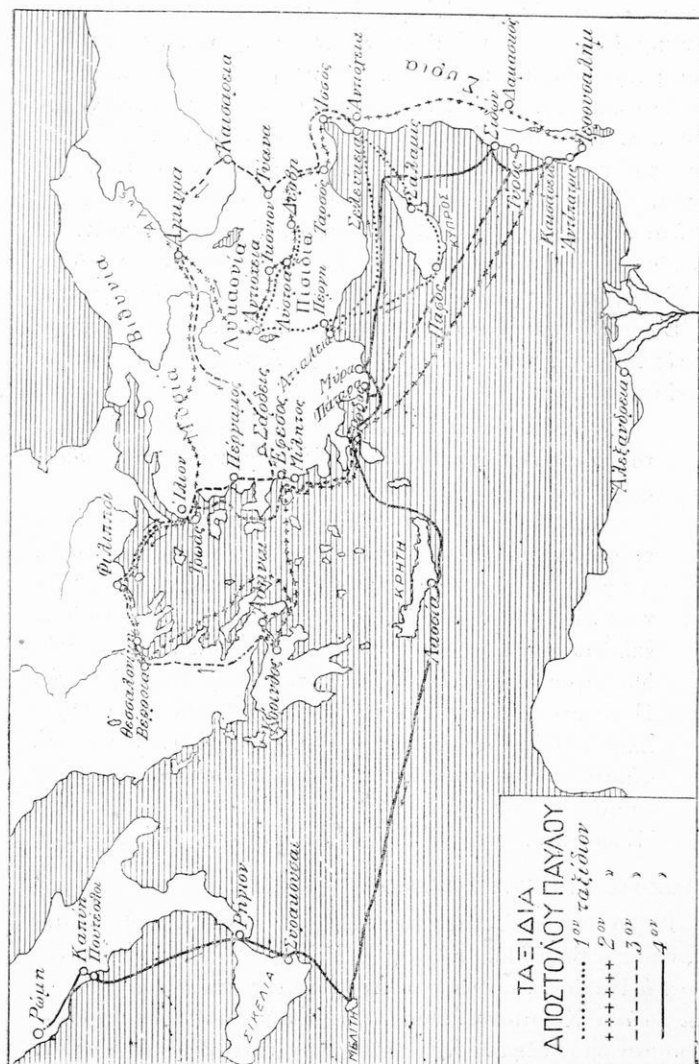
Οἱ παλαιοὶ θεοὶ εἶχον ἐνσπείρει μόνον τὸν φόβον. Καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἦτο Θεὸς φοβερός. Ὁ Θεὸς ὅμως, τὸν ὅποιον λατρεύουν οἱ Χριστιανοί, ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεός, εἶναι Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀπείρου συμπαιθείας. Οὗτος χάριν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτὸν ἐθυσίασε τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ τὸν μονογενῆ. Ἡ πίστις εἰς τὸ ἔργον τοῦτο παρέχει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ εἰς τὸν ἐνταῦθα καὶ τὸν πέραν τοῦ τάφου κόσμον. Διὰ τοῦτο ἐκηρύχθη, ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι τέκνα τοῦ Θεοῦ, μεταξὺ των δὲ ἁ δ ε λ φ ο ί.

Ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἁ δ ε λ φ ό τ η τ ο ς τῶν ἀνθρώπων προέκυψε κατὰ πρῶτον ἡ ἰ σ ό τ η ς μεταξὺ αὐτῶν. Ἡ δ ο υ λ ε ί α, ἡ ὁποία εἶχε νομιμοποιηθῇ ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τῶν φιλοσόφων, κατηργήθη, κύριος δὲ καὶ δοῦλος ἐκηρύχθησαν ἀδελφοί. Ἡ ἐ λ ε η μ ο σ ύ ν η κατόπιν δὲν ἦτο μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἀπλῆ προστασία τῶν δυστυχῶν· εἰς τὴν νέαν Θρησκείαν ἀνεκηρύχθη ὡς ἀρετὴ καὶ ὡς καθήκον πρὸς τὸν πλησίον. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐκήρυξε τὴν αὐταπαρνήσιν καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην ὡς τὸ πρῶτον τῶν καθηκόντων. Εὐγένεια, πειθὼ καὶ παραδείγμα ἦσαν τὰ μόνα ὄπλα τῶν πρώτων Χριστιανῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐπάλασαν κατὰ τῆς βίας τῆς εἰδωλολατρείας.

Ἡ λ α τ ρ ε ί α δὲ ἦτο τόσον ἀπλῆ ὅσον καὶ ἡ διδασκαλία. Ἡ σωτηρία δὲν ἦτο ἐξηρημένη ἀπὸ τοὺς τύπους τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν καὶ μάλιστα τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς τελείας πίστεως καὶ τῆς καθαρᾶς καρδίας τῶν Χριστιανῶν. Θερμὴ προσευχή, ἐξομολόγησις τῶν ἁμαρτημάτων, κοινωνία μετὰ τοῦ ὑψίστου Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ, ἦσαν τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων οἱ Χριστιανοὶ ἐζήτουν νὰ πλησιάσουν τὴν θεότητα καὶ νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ Χριστοῦ.

Αὗται ἦσαν αἱ ἀρχαὶ τῆς Νέας Θρησκείας, αἱ ὁποῖαι, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἔσχον τοιαύτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὥστε μετέβαλον τὴν ὄψιν αὐτοῦ, ἐξ αὐτοῦ δὲ προῆλθεν ὁ νεώτερος πολιτισμός, ὁ Χ ρ ι σ τ ι α ν ι κ ὸ ς Π ο λ ι τ ι σ μ ὸ ς.

Κατ' ἀρχὰς ἠπειλήθη ἡ νέα Θρησκεία νὰ μείνῃ εἰς τοὺς



τύπους τῆς παλαιᾶς, τῆς Ἑβραϊκῆς, ὁπότε θὰ ἔχανε τὴν γοητείαν της ὅλην καὶ τὴν ἐπίδρασιν, ἂν μὴ ἡ ἐνυπάρχουσα θεία δύναμις προελάμβανε τοιοῦτον κίνδυνον· μεγάλως δὲ εἰργάσθη εἰς τοῦτο κατὰ τὰς βουλὰς τῆς Θείας Προνοίας ὁ Παῦλος. Τὸ βαθὺ δηλ. πνεῦμα τοῦ ρηξικελεύθου Ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν, ἔσωσε ταύτην ἀπὸ τὸν κίνδυνον καὶ ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐπεδόθη ἀκάθεκτος εἰς τὴν κατάλυσιν τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τὴν ἀναγέννησιν αὐτοῦ εἰς τὸν νεώτερον, τὸν Χριστιανικόν. Ἡ συνελθοῦσα τὸ ἔτος 50 ἐν Ἱεροσολύμοις πρώτη Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας ἠσυχολήθη μὲ τὸ ζήτημα τῆς σχέσεώς της μετὰ τοῦ Ἑθνισμοῦ καὶ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τὰ πορίσματά της κατέγραψεν εἰς τὴν πρὸς τοὺς Χριστιανούς τῆς Ἀντιοχείας, Συρίας καὶ Κιλικίας ἐπιστολήν.

«Οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν.

Ἐπειδὴ ἠκούσαμεν ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐξεληθόντες ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδόν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς...καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδαλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας· ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξτε.

Ἐρρωσθε».

(Πράξεων κεφ. ΙΕ', 24—29).

Η ΔΙΑΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Τὸ ἔργον τῶν Ἀποστόλων ἐξηκολούθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, ὅπως ὁ Βαρνάβας, Κλήμης ὁ Ρώμης, ὁ Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, ὁ Παπίας, Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ ἄλλοι, γενικῶς δὲ οἱ πρῶτοι Χριστιανοί. Οὕτως ὥστε ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου ὁ Χριστιανισμὸς ἐξηπλώθη εἰς ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον. Περί τὰ τέλη δὲ τοῦ Γ' αἰῶνος ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει διαδοθῇ εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν—Μ. Ἀσίαν, Περσίαν, Ἀρμενίαν, Ἀραβίαν—, εἰς ὅλην τὴν Ἀφρικὴν—Αἴγυπτον, Καρχηδόνα, Νουμιδίαν, Μαυριτανίαν—, εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην—Ἑλλάδα, Ἰταλίαν,

Ἰλλυρίαν, Ἰβηρίαν, Γαλατίαν, Βρειτανίαν, Γερμανίαν.—Ἐπὶ Μεγάλου Κωνσταντίνου τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κατοίκων τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἦσαν Χριστιανοί.

Ἡ τοιαύτη καταπληκτικὴ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ ὀφείλεται πρὸ παντὸς εἰς τὴν θείαν δύναμιν αὐτοῦ, ὃ ὁποία ἔκαμε τοὺς κήρυκας τοῦ Εὐαγγελίου νὰ εἶναι πλήρεις ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὸ ἔργον· κατόπιν δὲ ἔδιδε τὴν δύναμιν εἰς τοὺς Χριστιανούς νὰ ὑφίστανται τὰς προσβολὰς ὅλας καὶ τοὺς διωγμοὺς τῶν ἀντιθέτων καὶ νὰ διάγωσι βίον ἠθικώτατον μέσα εἰς τὴν γενικὴν διαφθοράν, ἥ ὁποία ἐπεκράτει τότε εἰς τὸν κόσμον.

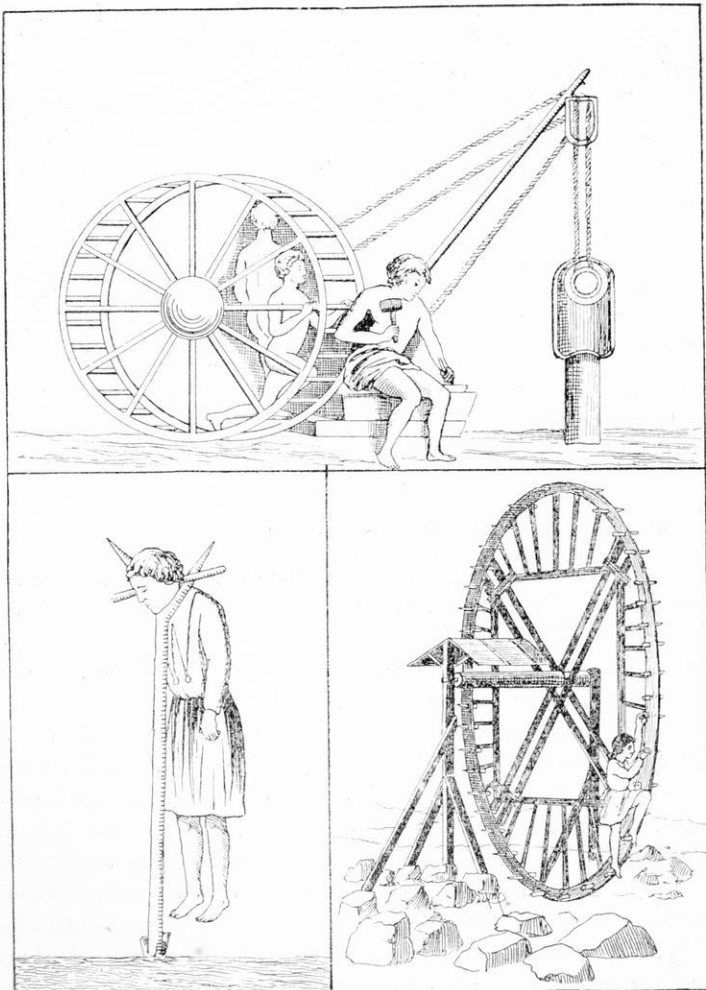
Ἐπειτα ὑπῆρξαν καὶ εὐμενεῖς τινες περιστάσεις εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς νέας Θρησκείας. Τοιαῦτα ἦσαν ἰδίως· α') ἡ ἔνωσις ὅλου σχεδὸν τοῦ κόσμου εἰς ἓν Κράτος, τὸ Ρωμαϊκόν· καὶ β') ἡ γενικὴ καθ' ὅλον τὸν κόσμον διάδοσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Τοιουτοτρόπως ἡ ἐπικοινωνία τότε ἦτο εὐκόλος καὶ διὰ τῆς συγκοινωνίας καὶ διὰ τῆς γλώσσης.

Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Ὁ Χριστιανισμὸς κατὰ τὴν διάδοσίν του εἶρε καὶ πολλὰς καὶ μεγάλας ἀντιδράσεις. Αὗται προέρχονται α') ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ β') ἀπὸ τοὺς ἐθνικούς. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἐπροσπάθησαν ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ δυσφημήσουν τὸν Χριστιανισμόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ διώξουν αὐτόν.

Οἱ Ἰουδαῖοι, καίτοι τὸ κράτος αὐτῶν συνετριβή ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ δις ἡ μητρόπολις των, ἡ Ἁγία Ἱερουσαλήμ, κατεστράφη ἐκ θεμελίων, ἐν τούτοις δὲν ἔπαυσαν νὰ διαβάλλουν τοὺς Χριστιανούς καὶ νὰ διώκουν αὐτούς. Τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων, τὸν Ἰάκωβον τὸν Ἀδελφόθεον, τὸ ἔτος 62 ἐλιθοβόλησαν. Τὸν κατόπιν ἐπίσκοπον Συμεὼν ἐπίσης ἐθανάτωσαν καὶ συνετέλεσαν εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Πολυκάρπου. Μὴ δυνάμενοι δὲ κατόπιν νὰ ἀντιδράσουν ἀμέσως, ἤρχισαν νὰ συκοφαντοῦν τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, διότι ἐθεώρουν αὐτὴν ὡς ἀνίερρον Ἰουδαϊσμόν, ἐσκανδαλίζοντο δὲ ἀκούοντες τὸ κύρηγμα τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Μεσσίας.

Οἱ Ἐθνικοὶ προσέβαλον τὸν Χριστιανισμόν καὶ ἐδίωξαν αὐτόν. Ἡ προσβολὴ ἔγινεν ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους κυρίως· ἡ δὲ δίωξις ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Οἱ φιλόσοφοι, θεωροῦντες τὸ κήρυγμα τοῦ Ἐσταυρωμένου Θεοῦ ὡς μωρίαν, ἐχαρακτήριζον τοὺς Χρι-



Βασανιστήρια τῶν Χριστιανῶν νὰ ἀρνηθοῦν τὸν Χριστόν.

στιανούς ὡς μωρούς, ἀθέους, ἡλιολάτρας, ἀνηθίκους καὶ κακοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Τάκιτος, ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, ὁ Λουκιανὸς καὶ ἄλλοι εἰς τὰ συγγράμματά των ἔσκωψαν τὸν Χριστιανισμόν.

Καὶ ὁ λαὸς δέ, βλέπων τοὺς Χριστιανούς νὰ μὴ ἔχουν ναούς, ἐθεώρει αὐτοὺς ἀθέους. Ὁμοίως, μὴ συχναίνοντας εἰς τὰ θέατρα καὶ ἵπποδρόμια τοὺς ἐθεώρει μισανθρώπους, συνερχομένους δὲ εἰς μυστικὴν προσευχὴν τοὺς ἐθεώρει συνωμώτας καὶ ἀναρχικούς. Τέλος ἀκούων ὅτι ἐκεῖ τρώγουν τὸ σῶμα καὶ πίνουν τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ἐθεώρει ὡς ἐγκληματίας καὶ ἐναγείς. Διὰ τοῦτο, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς θεομηνίας, τοὺς Χριστιανούς ἐθεώρουν ὅλοι ὡς ὑπαιτίους τούτων. Ἐπειτα καὶ οἱ ἐκ τῶν ναῶν ἀποζῶντες ἱερεῖς, τεχνῖται, διάκονοι, ἱερόδουλοι κλπ., ἐπειδὴ ἐξημιώνοντο ἐκ τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, κατεδίωξαν αὐτόν.

Ἀλλὰ τοὺς σφοδροτέρους κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμοὺς ἤγειρεν αὐτὸ τὸ ἐπίσημον Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες. Διότι οἱ Χριστιανοὶ κυρίως ἠρνοῦντο νὰ θεοποιήσουν αὐτοὺς, διὸ ἐθεωροῦντο ὡς ἐπαναστάται καὶ ἀναρχικοί.

ΟΙ ΔΙΩΓΜΟΙ

Θὰ φανῇ βέβαια παράδοξον τὸ ὅτι τόσον εὐγενῆ διδάγματα εἶχον συναντήσῃ τοσαύτας δυσχερείας εἰς τὴν κοινωνίαν, ἣ ὅποια ἐτίμα τοὺς φιλοσόφους. Πολὺ ὅμως παραδοξότερον φαίνεται τὸ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἠδυνήθη νὰ θριαμβεύσῃ κατὰ τῶν φοβερῶν δυνάμεων, αἵτινες συνησπίσθησαν πρὸς καταπολέμησίν του. Οἱ Αὐτοκράτορες καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἄρχοντες ἠνείχοντο πᾶσαν θρησκείαν, προέγραφαν ὅμως τὴν Χριστιανικὴν. Οἱ Χριστιανοὶ εἶχον κηρυχθῇ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ἐχθροὶ τῆς πολιτείας, τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ κράτους, ὅχι διότι οὗτοι ἦσαν πράγματι τοιοῦτοι, ἀλλὰ διότι δὲν μετεῖχον εἰς τὴν λατρείαν τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας καὶ δὲν ἐλάτρευον ὡς θεὸν τὸν Αὐτοκράτορα.

Ἐνεκα τούτου κατηγγέλλοντο ὑπὸ ἰδιωτῶν, ἐσύροντο πρὸ τῶν ἀρχῶν, κατεδικάζοντο εἰς θάνατον μαρτυρικὸν καὶ ἐρρίπτοντο εἰς τὸ ἀμφιθέατρον ὡς βορὰ τῶν ἀγρίων θηρίων, πρὸς ἀγρίαν χαρὰν τῶν θεατῶν, οἱ ὅποιοι ἐνόμιζον τοιουτοτρόπως ὅτι προσφέρουν λατρείαν εἰς τοὺς θεοὺς των. Οἱ διωγμοὶ οὗτοι εἶναι πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν. Ἐκ τούτων οἱ σπουδαιότεροι εἶναι δέκα καὶ ἐκ τούτων πάλιν οἱ σφοδρότεροι τρεῖς, ὁ ἐπὶ Νέρωνος,

ὁ ἐπὶ Δεκίου καὶ ὁ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ. Διήρκεσαν δὲ μέχρι τοῦ ἔτους 312, μέχρι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου ὁ Χριστιανισμὸς εὔρε τὸν προστάτην του. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα τῶν 300 ἐτῶν χιλιάδες ὅλοι χριστιανῶν εὔρον θάνατον μαρτυρικόν.



Ο ΝΕΡΩΝ

Οἱ Χριστιανοὶ τὸν ὠνόμασαν Ἀντίχριστον.

Τὰ βασανιστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπεβάλλοντο οὗτοι διὰ τὴν ἀρνηθῆναι τὸν Χριστόν, ἦσαν ποικίλα καὶ φοβερά. Ἀναγινώσκων τις ταῦτα εἰς τοὺς διαφόρους βίους τῶν Μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας μας φρίττει καὶ καταλαμβάνεται ἀπὸ αἴσθημα θαυμασμοῦ διὰ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐγκαρτέρησιν τῶν ἀνθρώπων τούτων εἰς τὴν Πίσιν. Ὁ σταυρός, ἡ πυρά, αἱ μάστιγες, ὁ ἀκρωτηριασμός, τὸ καῖον ἔλαιον, οἱ σκόλοpes, οἱ λογισιμοί, οἱ



Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.

τάς σάρκας τέμνοντες ὄνυχες, αἱ φυλακίσαις, αἱ νηστεῖαι, αἱ στε-
ρήσεις κλπ., ἦσαν τὰ συνηθέστερα τῶν βασανιστηρίων.

Κατὰ τοὺς διωγμοὺς τούτους ἀπέθανον θάνατον τοιοῦτον
καὶ οἱ ἐξῆς μεγάλοι Χριστιανοὶ ἄγιοι· πάντες σχεδὸν οἱ Ἀπό-
στολοι καὶ οἱ μαθηταὶ τούτων, ὅπως ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος,
ὁ Ἀντιστοχίας Ἰγνατίος, ὁ Ἰουστίνος, ὁ Σμύρνης Πολύκαρπος,
ὁ Κυπριανός, ὁ Δημήτριος ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὁ ἅγιος Γεώργιος,
ἡ Περγέτουσα καὶ ἡ Φελίσιτας καὶ πλῆθος ἄλλων μαρτύρων τῆς
Πίστεως, τοὺς ὁποίους ἡ Ἐκκλησία κατέταξε μεταξὺ τῶν ἁγίων
της.

Κατὰ τοὺς διωγμοὺς τέλος τούτους οἱ Χριστιανοὶ ἐμπνεό-
μενοι ἀπὸ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν ἔδειξαν
ὑπεράνθρωπον θάρρος· τοῦτο ἐπροξένησε κατάπληξιν καὶ εἰς αὐ-
τοὺς τοὺς διώκτας καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς βασανιστὰς καὶ τοὺς δη-
μίους ἀκόμῃ· καὶ μάλιστα πολλοὶ ἐκ τούτων ἐκήρυττον ἑαυτοὺς
Χριστιανούς καὶ συναπέθνησκον καὶ αὐτοὶ ὡς μάρτυρες ἔνεκα
τούτου. Ὁ παλαιὸς ὅμως κόσμος παρ' ὅλην τὴν βίαν ταύτην δὲν
κατώρθωσε νὰ καταβάλλῃ τὸν Χριστιανισμόν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ
Νέα Θρησκεία, καίτοι ἐδιώχθη καὶ ἐσυκοφαντήθη ἐπὶ τόσους
αἰῶνας, κατώρθωσε νὰ νικήσῃ εἰς τὸ τέλος καὶ διὰ τοῦ αἵματος
τοῦ ἰδρυτοῦ της καὶ τῶν ὁπαδῶν της στερεωθεῖσα ἐθριάμβευσε
καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν καὶ ἀπεδείχθη θεία ὄντως Θρησκεία.

Ο ΜΕΓΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἦτο υἱὸς τῆς Χριστιανῆς Ἑλένης
καὶ Κωνσταντίου τοῦ Χλωροῦ, ὁ ὁποῖος ἦτο Καῖσαρ τῆς Γα-
λατίας, Ἰσπανίας καὶ Βρετανίας. Ὁ πατήρ του, ὅπως καὶ αὐ-
τὸς κατ' ἀρχάς, ἦτο εἰδωλολάτρης, ἠννόουν ὅμως καὶ οἱ δύο τὸν
Χριστιανισμόν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἔγινεν αὐτὸς
Καῖσαρ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, εἴτα δὲ τὰ στρατεύματά του τὸν
ἀνεκέρηξαν Αὐτοκράτορα τῆς Ρώμης. Συγχρόνως ὅμως ὁ λαὸς
τῆς Ρώμης ἀνεκέρηξεν αὐτοκράτορα τὸν Μαξεντινόν. Διὰ τοῦτο ὁ
Κωνσταντῖνος τὸ 312 ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησε τοῦτον καὶ μὲ τὸν
γαμβρόν του Δικίνιον ἐμοιράσθησαν τὸ Ρωμαϊκὸν Κράτος.

Κατὰ τὸν πόλεμον μετὰ τοῦ Μαξεντίου μέλλων ὁ Κωνσταν-
τῖνος νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦτον ἐδίστασεν· ἔλαβεν ὅμως θάρρος
ἀπὸ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, τὸ ὁποῖον εἶδεν εἰς τὸν οὐρανὸν
μὲ τὰς λέξεις ἐ ν τ ο ῦ τ ω ν ἰ κ α, καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Χρι-

στόν, ὅστις παρουσιάσθη εἰς τὸν ὕπνον του καὶ τὸν προέτρεψε νὰ κατασκευάσῃ Λάβαρον μὲ τὸ χριστιανικὸν μονόγραμμα ἐπ' αὐτοῦ. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Κωνσταντῖνος ἀνέθεσε τὰς ἐλπίδας του εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν δύναμιν του ἐστήριξεν εἰς τοὺς πολυπληθεῖς χριστιανοὺς στρατιώτας του καὶ ἐνίκησε. Ἐπειδὴ δὲ μέχρι τοῦδε δὲν εἶχον καταπαύσει οἱ κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμοί, ὁ Κωνσταντῖνος μετὰ τοῦ Λικινίου ἐξέδωκαν τὸ περίφημον Διάταγμα τῶν Μεδιολάνων, διὰ τοῦ ὁποίου ἐτέθη τέρας εἰς τοὺς κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμοὺς καὶ ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία ἀνεκηρύχθη Θρησκεία ἐλευθέρα μέσα εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος.



Τὸ μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον ὁ Κωνσταντῖνος ἔθεσεν εἰς τὰ λάβαρα τοῦ στρατοῦ του.

Τοῦ Διατάγματος τούτου διετηρήθη τὸ κάτωθι ἀπόσπασμα.

«Ἡμεῖς, Κωνσταντῖνος καὶ Λικίνιος, Αὐγουστοί....., ἀπεφασίσασμεν νὰ χορηγήσωμεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐξασκοῦν τὴν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν προτιμοῦν, ἵνα ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐδρεύει ἐν τῷ οὐρανῷ, εἶναι ἴλεως καὶ εὐμενὴς καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς πάντας ὅσοι ζοῦν εἰς τὴν ἐπικράτειαν ἡμῶν. Ἐφάνη εἰς ἡμᾶς ἄριστον καὶ λογικώτατον σύστημα νὰ μὴ ἀρνηθῶμεν εἰς οὐδέναν ἐκ τῶν ὑπηκόων μας, εἴτε εἶναι Χριστιανός, εἴτε ἀνήκει εἰς ἄλλο θρησκειasma, τὸ δικαίωμα νὰ ἀκολουθῇ τὴν θρησκείαν τῆς ἀρεσκείας του. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ὑψίστη Θεότης, τὴν ὁποίαν ἔκατος ἐξ ἡμῶν θὰ τιμᾷ ἔκτοτε ἐλευθέρως, θὰ δυνηθῇ νὰ χορηγήσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν εὐνοίαν της. Εἶναι ἄξιον τοῦ αἰῶνος, καθ' ὃν ζῶμεν, ἀρμόζει εἰς τὴν γαλήνην, τὴν ὁποίαν ἀπολαύει ἡ Αὐτοκρατορία, ἡ ἐλευθερία νὰ εἶναι πλήρης διὰ πάντας τοὺς ὑπηκόους μας νὰ λατρεύουν τὸν Θεὸν τῆς ἐκλογῆς των καὶ οὐδεμία θρησκεία νὰ στερεῖται τῶν ὀφειλομένων πρὸς αὐτὴν τιμῶν».

Ο Λικίνιος ὅμως δὲν ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν του, ἀλλὰ εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὅπου εὐρίσκετο, ἤρχισε νὰ διεγείρῃ τὸν Ἑθνισμόν κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐνεκα τούτου ἐγίνε πόλεμος μεταξὺ τῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐνίκησε καὶ ἐγίνε μόνος αὐτοκράτωρ ὅλου τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους. Ὁ θρίαμβος αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίνου ἦτο θρίαμβος τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Ἀπὸ τότε ὁ Χριστιανισμὸς θριαμβεύει, ἐν ᾧ ὁ Ἑθνισμὸς καταδιώκεται καὶ φθίνει.

Ἡ τελικὴ μάχη Κωνσταντίνου καὶ Λικινίου ἐδόθη εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν τὸ 323. Ὁ Λικίνιος προσεφώνησε τὸν στρατόν του καλῶν αὐτὸν νὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῶν θεῶν τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐστήριξε τὰς ἐλπίδας του ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν. Οὕτω ἡ μάχη ἦτο ἀγὼν μεταξὺ τῶν δύο θρησκείων, μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθέτων κοινωνιῶν, μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου εἰδωλολατρικοῦ κόσμου καὶ τοῦ νέου τοῦ ἀνακαινιζομένου διὰ τῆς Θρησκείας τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐνίκησε καὶ δι' αὐτοῦ ὁ Σταυρὸς. Ὁ Χριστιανισμὸς πλέον ἀπέβη ἡ ἐπίσημος θρησκεία καὶ ὁ Κωνσταντῖνος χωρὶς νὰ τὸ ἐννοῇ ὥργανωσε καὶ ἀνέμεξε αὐτὴν μετὰ τοῦ Κράτους.

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ὡς Ρωμαῖος Αὐγούστος διετήρησε τὸν τίτλον τοῦ Μεγίστου Ἀρχιερέως τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ ἀνέβαλε τὸ βάπτισμα αὐτοῦ μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Οὐχ ἦττον ὅμως κατ' οὐσίαν ἦτο Χριστιανὸς καὶ διὰ τῶν πράξεών του ἐθεώρει τὸν Χριστιανισμόν ὡς τὴν ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους,

Διὰ σειρᾶς μέτρων, τὰ ὅποια ἔλαβεν ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν, ἐπροστάτευσε ποικιλοτρόπως τὴν Νέαν θρησκείαν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀπροκαλύπτως ὁμολόγει αὐτὴν ὡς τὴν ἐπικρατοῦσαν.

Τὸ ἔτος 313 ἐκτὸς τοῦ Διατάγματος τῶν Μεδιολάνων ἐξέδωκε καὶ ἕτερον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπέτρεψε τὴν μετάβασιν ἐκ τῆς εἰδωλολατρείας εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Κατόπιν διὰ διαταγμάτων κατήγγησε τὸν διὰ σταυροῦ θάνατον ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, ἐθέσπισε τὴν ἐορτὴν τῆς Κυριακῆς, ὡς ἡμέραν ἀργίας, καθ' ἣν ἀνέστη ἐκ νεκρῶν ὁ Κύριος, ἔπαυσε τὰς θηριομαχίας, ἠλευθέρωσε τὰ ἀνδράποδα, ἐπέτρεψε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν δούλων, ἀπέδωκεν εἰς τὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας

τὰ ἀφαιρεθέντα κατὰ τοὺς διωγμούς, ἐδέχθη εἰς τὰ στρατιωτικά καὶ πολιτικά ἀξιώματα Χριστιανούς, παρέσχε τὸ δίκαιον εἰς τὰς Ἐκκλησίας νὰ δέχωνται κληρονομίας, ἐπλούτισεν αὐτὰς μὲ δωρεάς, ἴδρυσεν πολλαχοῦ καὶ μάλιστα διὰ τῆς μητρὸς του, τῆς ἁγίας Ἐλένης, ναοὺς καὶ τέλος χάριν τῶν σκοπῶν τούτων καὶ ἄλλων ἰδίως στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν μετέφερε τὴν ἔδραν τῆς πρωτεύουσας ἀπὸ τῆς Ρώμης εἰς τὸ Βυζάντιον, τὸ ὁποῖον πρὸς τιμὴν του κατόπιν μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις.

Τὸν Ἐθνισμὸν ὅμως δὲν κατεδίωξεν, ἀλλὰ ἠνέχθη αὐτόν, ὅπως λέγεται καὶ εἰς τὸ διάταγμα τῶν Μεδιολάνων. Μόνον διάσημα κέντρα διαφθορᾶς ἐκλείσεν, οἷα ἦσαν ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης τοῦ Διβάνου, ὁ ἐν Ἡλιουπόλει τῆς Φοινίκης, ὁ τοῦ Ἀσκληπιοῦ εἰς τὴν Κιλικίαν κλπ.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του μετέβη εἰς τὴν Νικομήδειαν τῆς Βιθυνίας, ὅπου κατετάχθη εἰς τὴν τάξιν τῶν κατηχουμένων, εἴτα δὲ ἐδέχθη τὸ βάπτισμα καὶ ἀπέθανε τὴν 21ην Μαΐου τοῦ ἔτους 337, εἰς ἡλικίαν 65 ἐτῶν. Ἡ Γερουσία τῆς Ρώμης κατέταξεν αὐτὸν εἰς τοὺς θεούς· ἡ δὲ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία αὐτὸν καὶ τὴν μητέρα του Ἐλένην ἐτίμησεν ὡς ἱσαποστόλους καὶ συγκατηγόμησε μετὰ τῶν ἁγίων της. Κατόπιν οἱ εἰδωλολάτραι ἐπεσώρευσαν ὕβρεις κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ κατηγοροῦσαν αὐτὸν ὡς ἐγκληματίαν διὰ τὸν δῆθεν φόνον τοῦ Μαρκιανοῦ, τοῦ Κρίστου καὶ τῆς Φαύστης, γεγονότα διὰ τὰ ὁποῖα ἔχει λόγους νὰ ἀμφιβάλλῃ ἡ Ἱστορία. Πάντες δὲ οἱ ἱστορικοὶ ὁμολογοῦν τὴν κοσμοϊστορικὴν σημασίαν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τινες παραδέχονται ὅτι οὗτος ὑπῆρξε τὸ ὄργανον τῆς Θείας Προνοίας πρὸς πραγμάτωσιν τῶν κοσμοϊστορικῶν αὐτῆς βουλῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος ὀνομάσθη ὑπὸ τῆς Ἱστορίας Μέγας.

Β΄ ΑΠΟ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐπροστάτευσαν τὸν Χριστιανισμὸν, μετὰ ὀλιγωτέρας ὅμως συνέσεως καὶ περισκέψεως αὐτοί· διότι προστατεύοντες τὸν Χριστιανισμὸν κατεδίωξαν

τὸν Ἑθνισμόν καὶ μάλιστα μετὰ σφοδρότητος. Ἰδίως ὁ Κωνσταντῖος ἐκηρύχθη σφοδρὸς πολέμιος τοῦ Ἑθνισμοῦ ἀπαγορεύσας τὰς θυσίας ἐπὶ ποινῇ θανάτου καὶ ἐπιτρέψας τὴν εἰδωλολατρείαν μόνον εἰς τοὺς ἄγρους.

Ἀλλὰ ὁ θρῖαμβος οὗτος τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συντελεσθῇ χωρὶς τὴν ὁργὴν καὶ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ Ἑθνισμοῦ. Διὰ τοῦτο, ὅτε εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνῆλθεν ὁ Ἰουλιανός, φίλος καὶ προστάτης τοῦ Ἑθνισμοῦ, σφοδρὰ ἐξεδηλώθη ἡ ἀντίδρασις. Ἡ παλαιὰ θρησκεία ἐφάνη τότε ἐπικρατοῦσα, αἱ θυσίαι ἀνενεώθησαν, ὅλη δὲ ἡ Κων)πολις ἔγινεν ἓνα Πάνθειον ἀναριθμῆτων εἰδώλων, βωμῶν καὶ ναῶν τῆς εἰδωλολατρείας. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰουλιανὸς ὠνομάσθη ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς Π α ρ α β ά τ η ς, διότι παρέβη τὸ βάπτισμα καὶ τὴν πίσιν εἰς τὸν Χριστόν. Ὁ Ἰουλιανὸς ἐγνώριζεν ὅτι ἡ νέα θρησκεία ὀφείλει τὸν θρῖαμβόν της εἰς τὴν ἀνωτέραν ἡθικὴν καὶ δογματικὴν διδασκαλίαν της, εἰς τὴν καθαρότητα τῶν ἡθῶν, εἰς τὰς ἀρετὰς τοῦ κλήρου, εἰς τὴν φιланθρωπίαν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν συγκρότησιν πολλῶν Χριστιανῶν. Διὰ τοῦτο ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς Χριστιανούς τὴν μελέτην τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ φιλοσόφων. Ἐναντίον αὐτοῦ τότε ἔγραψαν ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.

Ἡ προσπάθεια ὅμως αὕτη τοῦ Ἰουλιανοῦ ἦτο ματαία. Ἡ ἔθνικὴ θρησκεία μαζί μὲ τοὺς ἀρχαίους θεοὺς εἶχον ἀποθάνει διὰ παντός. Εἶναι χαρακτηριστικὸς ὁ χρησμός τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν πρὸς αὐτόν, ὅταν οὗτος ἐπεχείρησεν τὴν ἀνίδρυσιν τοῦ μαντείου τούτου.

«Εἵπατε τῷ βασιλεῖ, χαμαὶ πέσε δαίδαλος αὐλά· οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβην, οὐ μάντιδα δάφνην, οὐ παγὰν λαλέουσιν· ἀπέσβετο καὶ λάλλον ὕδωρ».

Διὰ τοῦτο μαζί μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐσβέσθη καὶ ἡ προσπάθεια αὕτη τοῦ Ἑθνισμοῦ, ὁ δὲ Χριστιανισμὸς ἐχώρησεν ἀκάθεκτος εἰς τὴν τελικὴν ἐπικράτησίν του. Ὁ Ἰουλιανὸς ἀπέθανε τὸ ἔτος 363 πολέμῳ κατὰ τῶν Περσῶν. Ἀποθνήσκων ὁμολόγησε τὴν δύναμιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἀνεφώνησε «Νενίκηκά με, Ναζωραῖε!».

Ἀπὸ τοὺς ἄλλους αὐτοκράτορας τῆς Κων)πόλεως τὸν Ἑθνισμόν ἐδίωξε περισσότερο Θεοδόσιος ὁ Μέγας περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος. Οὗτος ἀπηγόρευσε τὰς θυσίας καὶ τὴν εἰσο-



Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης.

δον εἰς τοὺς εἰδωλολατρικοὺς ναοὺς καὶ ἐξέδωκε θέσπισμα ἐπιτάσσειν τὴν νέαν θρησκείαν εἰς ὅλους τοὺς ὑπηκόους του. Ἐνεκα τούτου οἱ ἐθνικοὶ ναοὶ ἔμειναν χωρὶς ἱερεῖς, στρατιωτικὰ δὲ ἀποσπάσματα ἐνήργουν τὴν ἐξαφάνισιν παντὸς ἔχοντος τῆς εἰδωλολατρείας. Εἰς τὴν κατεδάφισιν τῶν εἰδωλολατρικῶν ἱερῶν ἀνεμίχθη καὶ ὁ χριστιανικὸς λαός, τότε δὲ δυστυχῶς καὶ παρὰ τὰς διαμαρτυρίας σοφῶν χριστιανῶν καὶ ἐθνικῶν συνετελέσθη ἡ καταστροφὴ σπουδαίων ἔργων τῆς τέχνης. Ὁ λαὸς μάλιστα τῆς Ἀλεξανδρείας φανατισμένος ἀπὸ τὴν νέαν θρησκείαν ἐθανάτωσε τὴν περίφημον Νεοπλατωνικὴν φιλόσοφον Ὑπατίαν, γεγονὸς τὸ ὅποιον ἤγειρε τὴν ἀποδοκιμασίαν τῶν γνησίων χριστιανῶν—ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β'.

Ὁ ἐθνικὸς ρήτωρ Λιβάνιος καὶ ἄλλοι ἔγραψαν τότε ἀπολογίας καὶ ἐξήτησαν τὴν κατάπausιν τοῦ διωγμοῦ, ὅπως ἄλλοτε οἱ Χριστιανοὶ Ἀπολογηταί.

Τὸ τελευταῖον πλῆγμα κατὰ τοῦ Ἐθνισμοῦ ἔδωκεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός. Ὁ Ἐθνισμὸς ἀπολέσας τὰ κατὰ φύσιν του, τοὺς ναοὺς, ὑπεθάλπετο τότε εἰς τὰς διαφόρους φιλοσοφικάς σχολὰς καὶ ἄλλων μερῶν, ἀλλὰ κυρίως τῶν Ἀθηνῶν. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰουστινιανὸς διέταξε «μηδένα διδάσκειν φιλοσοφίαν, μηδὲ νόμιμα ἐξηγεῖσθαι». Διελύθησαν τότε αἱ σχολαί, οἱ δὲ ἐν αὐταῖς διδάσκοντες ἐτράπησαν πρὸς τὴν Ἀνατολίην καὶ εὗρον ἄσυλον εἰς τὴν Περσίαν.

Τοιοιτοτρόπως κατελύθη ἡ εἰδωλολατρεία εἰς ὅλον τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος. Λήγοντος δὲ τοῦ Θ' αἰῶνος εἰδωλολάτραι ἐν Ἑλλάδι ἦσαν μόνον οἱ ὀρεσίβιοι Μανιᾶται, ὁσημέραι τείνοντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

Η ΕΠΗΡΕΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Ὁ Χριστιανισμὸς ἐξήσκησε μεγάλην ἐπήρειαν εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὴν πολιτείαν. Ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου περὶ τῆς οἰκογενείας καὶ τὰ καθήκοντα, τὰ ὅποια ὀρίζει διὰ τὰ μέλη αὐτῆς, ἐνίσχυσαν τὴν οἰκογενεῖαν, ἡ ὅποια εἶχε διαλυθῇ ἀπὸ τὸν Ἐθνισμόν. Ὁ γάμος, ὁ ὅποιος ἄγει εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς οἰκογενείας, ἐκηρύχθη ἱερὸς ἠθικὸς δεσμός, φέρον μυστηριώδη χαρακτῆρα, ἡ ἀγνότης τοῦ ἀνδρὸς κατ' αὐτὸν ἐθεωρήθη ἀπαραίτητος, ὅπως καὶ ἡ τῆς γυναικὸς.

Προσέτι πάντες οἱ ὅροι τῆς γυναικὸς ἐβελτιώθησαν

εἰς τὴν χριστιανικὴν κοινωνίαν· διότι αὕτη εἶναι ἴση πρὸς τὸν ἄνδρα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Οἱ δ ο ὕ λ ο εἰθεωροῦντο ἐλεύθεροι εἰς τὰς χριστιανικὰς κοινότητες, ὥστε ὁ Χριστιανισμὸς εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἶχε πολλοὺς προσελύτους καὶ μετὰ τῶν δούλων.

Ἀπὸ αὐτοὺς δὲ τοὺς χρόνους τῶν διωγμῶν ἤρχισεν ὁ Χριστιανισμὸς νὰ ἐπιηραΐζη καὶ τὴν Νομοθεσίαν καὶ τὸ Δίκαιον καὶ τὴν Ἠθικὴν τῶν Ρωμαίων. Ὁ ἅπλοὺς καὶ πλήρης αὐταπαρνήσεως βίος τῶν χριστιανῶν, ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πτωχὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους ὅλους, ἡ αὐταπαρνήσις μεθ' ἧς οἱ πλούσιοι χριστιανοὶ διέθετον τὸν πλοῦτόν των πρὸς ἀνακούφισιν τῶν δυστυχῶν κτλ., ἐνέπνευσαν εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν κοινωνίαν, τὴν σκληρὰν καὶ ἀπάνθρωπον, αἰσθήματα φιλανθρωπίας καὶ αὐταπαρνήσεως.

Ἡ Ρωμαϊκὴ κοινωνία ὑπέστη τοιοῦτοτρόπως μεταμόρφωσιν· παρεσύρθη εἰς τὴν νέαν Πίσιν διὰ τοῦ ζήλου τῶν δούλων καὶ πρὸ πάντων διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν γυναικῶν. Τέλος αὐτὸς ὁ Κωνσταντῖνος καὶ οἱ διάδοχοί του ἤρχισαν τὰ διδάγματα ταῦτα νὰ εἰσάγουν διὰ νομοθετημάτων εἰς τὴν Κοινωνίαν καὶ οὕτω τὸ Δίκαιον καὶ ἡ Ἠθικὴ τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τοῦ εἰδωλολατρικοῦ, περιέλαβον διατάξεις χριστιανικάς, ἐμφορουμένας ἀπὸ τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀνθρωπότης ἀνεγεννήθη διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Ἐν ᾧ ἡ ἐθνικὴ θρησκεία ἐξέλιπεν, ὁ Χριστιανισμὸς ἐξήπλουτο ὁσημέραι εἰς νέους λαοὺς καὶ εἰς νέας χώρας, ὅπου μέχρι τοῦδε δὲν εἶχεν ἀκόμη εἰσαχθῆ καὶ ἐπικρατήσῃ. Κατὰ τοὺς χρόνους τοὺς μετὰ τὸν Μ. Κων)τῖνον καὶ μέχρι τοῦ Σχίσματος τῶν Ἐκκλησιῶν ὁ Χριστιανισμὸς κηρύσσεται καὶ διαδίδεται εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Εὐρώπην. Κατακτῶ καθημερινῶς ἔδαφος εἰς τὴν Ἀρμενίαν, τὴν Περσίαν, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Ἀραβίαν μέχρι τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν εὐρίσκει σπουδαῖα ἐμπόδια, διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς εὐρίσκονται εἰς πολὺ κατωτέραν ἀνάπτυξιν. Συγχρόνως ἐνταῦθα τὸν Χριστιανισμὸν πολεμοῦν δύο μεγάλοι ἀντίπαλοι, ὁ Ἰ ο υ δ α ῖ σ μ ο ς καὶ ὁ ἄρι ἀναφανείς Μ ω α μ ε θ α ν ἰ σ μ ο ς .

Ἡ θρησκεία αὐτή, ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ της Μ ω α μ ε θ ὀ νο-
X. *Ἐνισκλείδου* Ἱστορία Χριστιαν. Ἐκκλησίας—ἔκδοσις Α 1933 3

μασθεῖσα, ἐφάνη τὸ ἔτος 622 καὶ εἶναι κοῤῥα ὁρησευτικῶν ἰδεῶν τῆς Ἰουδαϊκῆς, τῆς Χριστιανικῆς καὶ τῆς Ἀραβικῆς θρησκείας. Οἱ Μωαμεθανοὶ ὁρηθέντες ἀπὸ τῆς Ἀραβίας κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διεπεραιώθησαν δὲ καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. Λόγω δὲ τοῦ ὅτι ἡ θρησκεία αὕτη ὑποθάλλει τὰς ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας καὶ ἐπιτρέπει τὰς σαρκικὰς ἀπολαύσεις, ἐπεκράτησε μετὰ τῶν κατωτάτων κοινωνικῶν στρωμάτων καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστιανισμὸς ἐνταῦθα εὖρε σπουδαίαν ἀντίδρασιν.

Εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὴν περίοδον ταύτην γίνεται ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Γερμανικῶν λαῶν καὶ μάλιστα τῶν Γότθων, καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον ὁ τῶν Βουλγάρων. Μετὰ τοὺς Γότθους τὸν Χριστιανισμὸν ἐδέχθησαν οἱ Λογγοβάρδοι, οἱ Βουργούνδιοι, οἱ Βάνδαλοι καὶ οἱ Φράγκοι. Ἐπίσης τὸν Χριστιανισμὸν ἐδέχθησαν τότε οἱ Ἰρλανδοὶ καὶ οἱ ὑπόλοιποι Βρετανοί, οἱ Ἀγγλοσάξωνες, οἱ Σουηδοί, οἱ Νορβηγοί, οἱ Δανοὶ καὶ οἱ Ὀλλανδοί. Τῶν δὲ Σλαβικῶν λαῶν ὁ ἐκχριστιανισμὸς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης λαμβάνει ἀρχήν.

ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἡ μία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία διηρέθη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν καὶ τὴν Δυτικὴν, διότι μετὰ τῶν αὐτῶν ἐπῆλθε διάσπασις γνώμων ὅσον ἀφορᾷ τὴν διδασκαλίαν, τὴν λατρείαν καὶ τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας.

Τὰ αἷτια τοῦ Σχίσματος εἶναι βαθύτερα· ἔγκεινται εἰς τὴν διαφορὰν τῶν ἀντιλήψεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν διοίκησιν. Ἀφορμὴν δὲ εἰς τοῦτο ἔδωκαν δύο γεγονότα:

α') ἡ ἀνάσρησις εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Φωτίου, καὶ

β') ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων.

α') Ὁ Πατριάρχης Φώτιος

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Μικαὴλ τοῦ Γ' Πατριάρχης ἦτο ὁ Ἰγνάτιος, ὁ ὁποῖος μετὰ τὸ αὐστηρόν του ἥθος καὶ τοὺς τραχεῖς του τρόπους ἦλθεν εἰς ρῆξιν μετὰ τὸ Παλάτιον. Ἐνεκα τούτου ὁ Ἰγνάτιος τὸ ἔτος 857 καθηρέθη καὶ ἐξωρίσθη καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἔγινε Πατριάρχης ὁ Φώτιος.

Ὁ Φώτιος κατήγετο ἀπὸ καλὸν γένος, ἦτο ἀξιωματικὸς τοῦ Παλατίου, εἶχεν ἔξοχα προτερήματα καὶ μεγάλην παιδείαν καὶ ἐφημίζετο διὰ τὸν χαρακτῆρά του. Διὰ τοῦτο ὅλοι ἐτίμων αὐτόν.

Ἐντὸς ἑξ ἡμερῶν διήλθεν ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς Ἱερωσύνης καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 858 ἐχειροτο-



Ὁ Πατριάρχης Φώτιος.

Ὁ Φώτιος εἶναι εἰς ἀπὸ τοὺς μεγάλους ὑπερασπιστὰς τῆς Ὁρθοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ σύνεσις καὶ ἡ περισκεψίς αὐτοῦ κατὰ τὸ Σχίσμα ἔσωσε τὴν Ὁρθοδοξίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἑθνισμόν τῆς Χριστιανικῆς Ἑλλάδος. Ἄνευ αὐτοῦ ζήτημα εἶναι ἂν θὰ ὑπῆρχε σήμερον Ὁρθοδοξία εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ Ἑλληνικὸς ἔθνισμός καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα.

νήθη Ἀρχιεπίσκοπος Κων)πόλεως. Τὸ γεγονός τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ ἐξέθεσε καὶ εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης, ὅπως ἦτο συνήθεια, καὶ ἐζήτησε πρέσβεις διὰ τὴν Σύνοδον, ἡ ὁποία συνερχομένη θὰ ἐπεκύρωνε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου.

Ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου τῆς Ρώμης ἐκαίθητο τότε ὁ Πάπας Νικόλαος ὁ Α΄, ἀνὴρ ἀλαζὼν καὶ τυραννικός, ὅστις ἐθεώρησε κατὰλληλον τὴν περίστασιν διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς βλέψεις τῆς Ρώμης ἐπὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ἀπέστειλε λοιπὸν ἀντιπροσώπους καὶ γράμματα, ἔνθα ὁ Νικόλαος κατέκρινε τὴν ἐκλέξασαν τὸν Φώτιον Σύνοδον, ὅτι συνῆλθε χωρὶς τὴν ἁδείαν του καὶ ὅτι ἀνέδειξε τὸν Φώτιον Πατριάρχην ἀπὸ ἀπλοῦν λαϊκόν.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Πάπα ἐλθόντες εἰς τὴν Κων)πολιν εἶδον ὅτι ἔχουν καλῶς τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Φωτίου καὶ εἰς τὴν Σύνοδον τοῦ 861 ἀνεγνώρισαν τὸν Φώτιον ὡς κανονικὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Νικόλαος ὅμως ὠργίσθη διὰ τοῦτο καὶ τοὺς μὲν δύο ἀντιπροσώπους του ἐτιμώρησε, διὰ Συνόδου δὲ τὸ 863 εἰς τὴν Ρώμην συνελθούσης κατεδίκασε τὸν Φώτιον ὡς σχισματικόν, ταραξίαν καὶ ὑβριστήν· ἀνεγνώρισε δὲ ὡς κανονικὸν Πατριάρχην τὸν Ἰγνάτιον. Εἰς ταῦτα ὁ Φώτιος δὲν ἀπήντησε, διότι ἀντιληφθεὶς τὸ πνεῦμα τοῦ Νικολάου ἄφησε τὸ ζήτημα νὰ ἡσυχάσῃ μὲ τὴν πύρρον τοῦ χρόνου πρᾶττων φρονίμως.

6) Ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων

Οἱ Βούλγαροι εἶχον προσέλθῃ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν διὰ τῶν ἐνεργειῶν κυρίως τοῦ Φωτίου. Δύο μοναχοὶ ἀδελφοὶ ἐκ Θεσσαλονίκης, ὁ Μεθόδιος καὶ ὁ Κύριλλος, εἶχον κάμει χριστιανοὺς διὰ μαθητῶν των Μοραβῶν τοὺς Βουλγάρους καὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν Βόγοριν. Ἡ Βουλγαρικὴ δὲ Ἐκκλησία ὑπήγετο διοικητικῶς εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας Κων)πόλεως.

Ὁ Βόγορις ὅμως, ἐπειδὴ ἐφοβήθη μήπως ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἐξάρτησις ἐκ τῆς Κων)πόλεως φέρει καὶ τὴν πολιτικὴν τοιαύτην, ἐζήτησε νὰ γίνῃ φίλος τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Νικολάου. Ὁ Νικόλαος τότε ἀπέστειλε δύο ἐπισκόπους καὶ πολλοὺς ἱερεῖς εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Οὗτοι ἐξεδίωξαν ἐκεῖθεν τοὺς Ἕλληνας τοιούτους καὶ ἤρχισαν νὰ εἰσαγάγουν εἰς τὴν Βουλγαρίαν τὰς καινοτομίας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν διδασκαλίαν, τὴν λατρείαν καὶ τὴν διοίκησιν. Ἀπηγόρευσαν τὸν γάμον τῶν κληρικῶν, ἐπέβαλον τὴν νηστείαν τοῦ Σαββάτου, προσέθεσαν εἰς τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως τὴν φράσιν ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκ πορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ἐπέβαλον τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν ἐπανάληψιν τοῦ Ἁγίου Μύρου, ἐβάπτιζον διὰ φραντίσματος, μετελάμ-



Ἱερεῖς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

βανον τοὺς πιστοὺς ἀπὸ μόνου τοῦ ἄρτου—σώματος τοῦ Χριστοῦ μεταχειριζόμενοι ἄρτον ἄζυμον, εἰσήγαγον τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν λατρείαν κτλ.

Τότε ὁ Φώτιος ἠναγκάσθη νὰ καταγγεῖλῃ τὰς αὐθαιρεσίας ταύτας τῆς Ρώμης καὶ συγκαλεῖ Σύνοδον ἐν Κων)πόλει τὸ ἔτος 867, ἡ ὁποία καταδικάζει τὰς πράξεις ταύτας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀναθεματίζει τὸν Νικόλαον. Τὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου ταύτης, φέροντα χιλίας ὑπογραφάς, ἐστάλησαν εἰς Ρώμην.

Ἐπικολούθησαν γεγονότα τινὰ καὶ συνῆλθον δύο μεγάλοι Σύνοδοι ἐν Κων)πόλει διὰ νὰ διευθετήσουν τὸ ζήτημα. Ἀλλὰ αἱ ὑπερβολικαὶ ἀξιώσεις τῶν Παπῶν ἔφερον πάντοτε προσκόμματα εἰς τὴν ἐπανάληψιν τῶν σχέσεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Τέλος τὴν 16 Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1054, ἐπὶ Πατριάρχου Μιχαὴλ Κηρουλαρίου καὶ Πάπα Λέοντος Θ', συνετελέσθη τὸ σχίσμα ὀριστικῶς διὰ τοῦ ἀφ ο ρ ι σ μ ο ὦ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς Δυτικῆς. Ἀνεθεματίσθη δὲ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ὑπὸ τῆς Δυτικῆς, διότι αὕτη δὲν ἐδέχετο τὴν προσθήκην εἰς τὸ Σύμβολον «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ», δὲν μετεχειρίζετο ἄζυμον ἄρτον εἰς τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, διότι εἶχεν ἱερεῖς ἐγγάμους καὶ διότι ἀπέκρουε τὴν δεσποτείαν τοῦ Πάπα. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀνταφωρίσε τὴν Δυτικὴν καὶ ὁ χωρισμὸς ἐπῆλθεν.

Γ') ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΠΡΟΣ ΕΝΩΣΙΝ

Οἱ Κομνηνοὶ καὶ οἱ Παλαιολόγοι αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως πιεζόμενοι ἀπὸ διαφόρους ἐχθροὺς ἐζήτησαν κατὰ καιροὺς τὴν συνδρομὴν τῆς Δύσεως. Ἀλλὰ οἱ Πάπαι, οἱ ὁποῖοι τότε ἦσαν παντοδύναμοι εἰς τὴν Δύσιν, πάντοτε προέβαλλον εἰς ἀντάλλαγμα τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἀνατολικῆς εἰς τὴν Δυτικὴν. Τὸ ἔτος 1439 ἔγινε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ Σύνοδος τῆς Φλωρεντίας. Ἀλλὰ τόσον ἐπιέσθησαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Κων)πόλεως εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ π ρ ω τ ε ῖ ο υ τ ο ὦ Πάπα, ὥστε καίτοι ὑπεγράφη ἡ ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν τούτοις δὲν ἐξετελέσθη, διότι τόσον ὁ κλῆρος ὅσον καὶ ὁ λαὸς τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἠθέλησαν μῆτε νὰ ἀκούσουν τὸ τοιοῦτον. Ἐκτοτε αἱ δύο Ἐκκλησίαι παραμένουν χωρισμέναι ἀπ' ἀλλήλων μέχρι σήμερον.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚ. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α) ΟΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΙΡΕΤΙΚΟΙ

Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἐπάλαισε μόνον ἐναντίον ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ ἠναγκάσθη νὰ διεξαγάγῃ σκληρὸν ἀγῶνα καὶ ἐναντίον ἐπικινδύνων ἐσωτερικῶν τοιούτων, ὅποιοι ἦσαν οἱ αἰρετικοί. Ὁ Χριστιανισμὸς γενόμενος ἀντικείμενον ἐρευνῆς διαφόρου μορφώσεως ἀνθρώπων ὑπέκειτο εἰς παρεξηγήσεις καὶ παρανοήσεις, αἱ ὁποῖαι ὠνομάσθησαν αἰρέσεις. Τόσον ἡ λέξις αἰρετικός, ὅσον καὶ ἡ αἵρεσις, εἶναι εἰλημμένοι ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ σημαίνουν οἱ μὲν τοὺς μὴ παραδεχομένους τὴν ἢ τὴν Ἐκκλησίαν παραδέχεται διδασκαλίαν, ἡ δὲ τὴν διαφορὰν ἢ τὴν διαφωνίαν αὐτήν.

Διαδοθεὶς δηλαδὴ ὁ Χριστιανισμὸς μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων κατ' ἀρχὰς καὶ τῶν Ἑθνικῶν κατόπιν ἐγένετο ἀντικείμενον παρανοήσεως καὶ ἀπὸ τὰς δύο ταύτας θρησκευτικὰς τάξεις καὶ παρεμορφώθη σύμφωνα μὲ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις καὶ τάσεις ἐνὸς ἐκάστου ἐκ τούτων. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν ἔχομεν τὰς λεγομένας κατ' ἀρχὰς

α') Ἰουδαϊζούσας αἵρέσεις, καὶ τὰς

β') Γνωστικὰς αἵρέσεις.

Ἐπεὶτα μεταξὺ καὶ αὐτῶν τῶν Χριστιανῶν προέκυψαν διαφοφαὶ ὡς πρὸς τὴν διατύπωσιν τῆς διδασκαλίας τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Διὰ ἔχομεν καὶ τὰς

γ') Ὁρθολογικὰς αἵρέσεις.

Α) ΑΙ ΙΟΥΔΑΙΖΟΥΣΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ

Αὗται ἔτειναν νὰ καταστήσουν τὸν Χριστιανισμὸν Ἰουδαϊκὴν αἵρεσιν, διότι ἐθεώρουν τὴν περιτομὴν καὶ ὁλόκληρον τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον ὡς ἀπαραίτητον διὰ τοῦ Χριστιανοῦ τὴν σω-

τηρίαν. Οἱ τοιοῦτοι ἐξηκολούθουν νὰ ζῶσιν, ὅπως ἔζων καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, τηροῦντες αὐστηρῶς ὅλας τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου. Εἶχον δὲ τὴν ἀξίωσιν καὶ οἱ ἐξ ἐθνικῶν προσερχόμενοι Χριστιανοὶ νὰ ὑποβάλλωνται εἰς τὴν τήρησιν τοῦ Νόμου. Ἐναντίον αὐτῶν ἀντεπεξῆλθεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος κυρίως, ὁ ὁποῖος εἰς διαφόρους ἐπιστολάς—καὶ μάλιστα τὴν πρὸς Γαλάτας—λύει τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀποδεικνύων ὅτι ἀπὸ τοῦ Νόμου μᾶς ἡλευθέρωσεν ὁ Χριστός. Διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο συνήλθε καὶ ἡ πρώτη Σύνοδος ἐν Ἱερουσαλὴμ τὸ ἔτος 50 μ. Χ.

Β') ΓΝΩΣΤΙΚΑΙ ΑἲΡΕΣΕΙΣ

Ὅτε ὁ Χριστιανισμὸς ἤρχισε νὰ διαδίδεται μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν καὶ νὰ εἰσχωρῇ καὶ εἰς τὰς τάξεις τῶν φιλοσοφικῶς μορφωμένων ἀνθρώπων, τότε ἀνεμείχθη μὲ διαφόρους φιλοσοφικὰς ἰδέας καὶ οὕτω ἀποτελέσθη κρᾶμά τι χριστιανικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἰδεῶν, αἱ λεγόμεναι γ ν ω σ τ ι κ αὶ αἰ ρ έ σ ε ι ς. Ὅνομάσθησαν δὲ οὕτω, διότι οἱ τοιοῦτοι αἱρετικοὶ ἐνόμιζον ὅτι οὗτοι κατέχουν τὴν ἀληθῆ τοῦ Χριστιανισμοῦ γ ν ῶ σ ι ν.

Κοινὴ ἰδέα ὅλων τούτων τῶν Γ ν ω σ τ ι κ ῶ ν συστημάτων εἶναι ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ πνεύματος καὶ ὕλης, φωτὸς καὶ σκότους. Ὑπάρχει Θεὸς τοῦ φωτὸς καὶ Θεὸς τοῦ σκότους, ὅστις εἶναι ὁ Διάβολος. Ὁ κόσμος ἐδημιουργήθη ὄχι ἀπὸ τὸν Θεὸν τοῦ φωτὸς, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλον θεὸν κατώτερον, τὸν Δημιουργόν, διὰ τοῦτο καὶ εἶναι ἀτελής, εἶναι ὕλικὸς καὶ ὄχι πνευματικὸς. Διὰ τὴν ἀπαλλάξιν τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν ὕλην καὶ τὸν κἀνὴ πνευματικὸν ἐγεννήθη ὁ Χριστός.

Τοιοῦτοι Γνωστικοὶ ἦσαν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ Κήρινθος, ὁ Βασιλείδης, ὁ Οὐαλεντῖνος, εἰς δὲ τὴν Συρίαν ὁ Σατουρνῖνος, ὁ Βαρθησαῖνος, ὁ Μαρκίων κλπ.

Γνωστικαὶ αἱρέσεις ἦσαν καὶ ὁ Μοντανισμὸς, καὶ ὁ Μανιχαϊσμὸς. Ὁ Μοντανισμὸς, ὅστις κυρίως ἦτο σχίσμα, ἐδίδασκε καὶ τὸν Χιλιασμόν, ὅτι δηλαδή πρὸ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως θὰ βασιλεύσῃ ὁ Χριστὸς χίλια ἔτη. Ὁ Χιλιασμὸς διήρκεσε μέχρι τῆς Α'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἡ Ἐκκλησία ὅμως ἀκολουθοῦσα τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀγίων αὐτοῦ Μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων κηρυχθεῖσαν καὶ παραδοθεῖσαν ὁρθόδοξον διδα-



Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος.

σκαλίαν κατεδίκασε πύσας τὰς ιδέας ταύτας ὡς αἰρέσεις καὶ ἀποπλανήσεις ἀπὸ τὸ ὀρθόδοξον τοῦ χριστιανισμοῦ πνεῦμα.

Γ') ΑΙ ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ

Η ΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ

Ὁ Ἀρεῖος, ἦτο ἀπὸ τοῦ 322 πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας. Οὗτος ἐδίδασκεν ὅτι «ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἦν πρὸ παντὸς χρόνου, ἀλλ' οὐχὶ προαιωνίως, ἦν ὅτε οὐκ ἦν, καὶ ὅτι δὲν ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ ἐκ τοῦ μηδενὸς ἐκτίσθη», ἦτοι ὁ Ἀρεῖος ἠρνεῖτο ἐντελῶς τὴν θεότητα τοῦ Υἱοῦ καὶ ἐθεώρει αὐτὸν ὡς κτίσμα. Ἡ διδασκαλία δὲ αὕτη τοῦ Ἀρείου ἤρχισε νὰ διαδίδεται καὶ ἐκτὸς τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀπέκτιψε πολλοὺς ὁπαδοὺς καὶ τοιουτοτρόπως ἠπειλεῖτο καὶ ἡ ὀρθοδοξία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἡσυχία τοῦ κράτους τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Διὰ τοῦτο ὁ Μ. Κωνστῖνος πρὸς τὸ συμφέρον τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἐκκλησίας συνεκάλεσε τὴν Πρώτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον εἰς τὴν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας τὸ ἔτος 325. Εἰς τὴν Σύνοδον αὐτὴν ἔλαβον μέρος 318 πατέρες καὶ διδάσκαλοι ὅλης τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος. Κατὰ τοῦ Ἀρείου ἐτάχθησαν ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, ὁ ἅγιος Σπυρίδων, ἐπίσκοπος Τριφυθοῦντος, καὶ ἄλλοι. Ἡ Σύνοδος αὕτη κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου καὶ συνέταξε τὸ λεγόμενον Σύμβολον τῆς Νικαίας, ἐνθα διεκηρύσσεται ὅτι «ὁ Υἱὸς ἐγεννήθη ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, ὅτι ἐγεννήθη καὶ οὐκ ἐποιήθη, ὅτι εἶναι ὁμοούσιος τῷ Πατρί», καὶ ἀνεθεματίζοντο οἱ λέγοντες τὸ «ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν ὁ Χριστός».

Ἡ Σύνοδος αὕτη καθώρισε καὶ τὸν χρόνον τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ εἴπωμεν κατωτέρω, καὶ εἶτα διελύθη.

Ἡ αἵρεσις ὅμως τοῦ Ἀρείου δὲν διελύθη εὐθὺς ἀμέσως, διότι πολλοὶ ἐξηκολούθουν νὰ παραδέχωνται τὰ διδάγματα τοῦ Ἀρείου. Ἐναντίον τούτων, τῶν Ἀρειανῶν, ἠγωνίσθη κυρίως ὁ Θεολόγος Γρηγόριος.



Ἡ Δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

Η ΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΟΥ

Ἐξηκολούθουν ἀκόμη αἱ ἔριδες μεταξὺ τῶν Ἀρειανῶν καὶ τῶν Ὁρθοδόξων, ὅτε ἐνεφανίσθη καὶ ἄλλη αἵρεσις, ἡ τοῦ Μακεδονίου.

Ὁ Μακεδόنيος ἦτο ἐπίσκοπος Κων)πόλεως καὶ παρεδέχτο, ὅπως καὶ οἱ Ἀρειανοί, ὅτι καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἦτο κτίσμα τοῦ Θεοῦ. Ἐλεγε δὲ τοῦτο, διὰ νὰ διασώσῃ τὸν μόνον θεὸν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, σκεπτόμενος ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Ἀρειος.

Ὁ Μακεδόνης μετὰ τὴν καταδίκην τοῦ Ἀρείου εἶχε παραδεχθῇ τὸ Σύμβολον τῆς Νικαίας, ἀλλὰ ἐδέχτο τώρα ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν εἶναι Θεός, διότι περὶ αὐτοῦ δὲν εἶπε τι ἡ Σύνοδος τῆς Νικαίας. Οἱ ὀπαδοί του, ὀνομαζόμενοι Μακεδονιανοὶ καὶ Πνευματομάχοι, ἤρχισαν νὰ πληθύνωνται καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἐξαλειφθῇ ἀκόμη ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου ἐντελῶς, συνεκάλεσεν ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Α' τὴν Δευτέραν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον εἰς τὴν Κων)πολιν ἐξ 150 πατέρων τὸ ἔτος 381 διὰ τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων τούτων. Πρόεδρος τῆς Συνόδου ἀνεκηρύχθη ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. Αὕτη κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν τοῦ Μακεδονίου καὶ καθώρισεν ἀκριβέστερον τὸ Σύμβολον τῆς Νικαίας. Τοῦτο διευτώθη πλέον καὶ διεφυλάχθη μέχρι σήμερον εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀκέραιον, ἐν ᾧ ἡ Δυτικὴ τὸ ἐνόθευσε διὰ προσθηκῶν.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ

«Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, Ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀορατῶν.

Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ

Πατρός· καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.

Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος».

Τὸ Σύμβολον τοῦτο—τὸ πιστεύω—ἐπαναλαμβάνεται σήμερον καθημερινῶς εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὅλου κόσμου ἀπὸ τὰ χεῖλη ἑκατομμυρίων ὅλων Χριστιανῶν.

Η ΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΡΙΟΥ

Ὁ Νεστόριος ἦτο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ ἔτους 428, καὶ ἔγινεν ἀρχηγὸς νέας αἵρέσεως, ἣτις ἐκλήθη Νεστοριανισμός.

Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ πολλοῦ συνεζητεῖτο ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ ὡς Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου συγχρόνως, δὲν εἶχον ὅμως καταλήξει αἱ συζητήσεις αὗται εἰς ὠρισμένον πόρισμα. Ἄλλοι μὲν ἔλεγον ὅτι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπερίσχυεν ὁ Θεὸς Χριστός, διὰ τοῦτο τὴν παρθένον Μαρίαν ὠνόμαζον Θεοτόκον, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἐγεννήθη, ἔπαθε, ἐσταυρώθη κλπ., ἄλλοι δὲ ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἔχασε τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ προσωπικότητά της, διὰ τοῦτο ἔλεγον τὴν Θεοτόκον Χριστοτόκον καὶ δὲν παρεδέχοντο ὅτι ὁ Θεὸς ἐγεννήθη, ἔπαθε κλπ., ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος Ἰησοῦς. Τὴν δευτέραν γνώμην εἶχε καὶ ὁ Νεστόριος, ὅστις ἠθέλησε νὰ ἐπιβάλλῃ ταύτην ὡς ὀρθήν.

Διὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Β' συνεκάλεσε τὴν Τρίτην Οἰκουμένην Σύνοδον εἰς τὴν Ἐφεσον τὸ ἔτος 431. Ἡ Σύνοδος ἀπετελέσθη ἀπὸ 200 ἐπισκόπων μὲ πρόεδρον τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Κύριλλον. Αὕτη ἐκήρυξεν ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀληθῶς ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ ὅτι ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἠνώθησαν πραγματικῶς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, διὸ οὗτος εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ἥτοι Θεάνθρωπος.

Η ΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΕΥΤΥΧΟΥΣ

Ὁ Εὐτυχὴς ἦτο ἀρχιμανδρίτης τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Οὗτος παρεδέχετο μὲν τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τῆς Ἐφέσου, ἀλλὰ ἔλεγεν ὅτι μετὰ τὴν ἐνανθρωπήσιν τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῶν δύο τούτων φύσεων προήλθε μία καὶ ὅτι τὸ σῶμα τοῦτο τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι πλέον ὅμοιον μὲ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ὥς σῶμα Θεοῦ.

Ἐνεκα τούτου συνεκλήθη ὑπὸ τοῦ Μαρκιανοῦ ἡ Τετάρτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος εἰς τὴν Χαλκηδόνα τὸ ἔτος 451. Αὕτη ἀπετελέσθη ἀπὸ 634 ἐπισκόπους καὶ εἶχε πρόεδρον τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης Λέοντα. Ἡ αἵρεσις αὕτη, ὀνομασθεῖσα Μονοφυσισμός, ἦτο ὁμοία σχεδὸν μὲ τὴν τοῦ Νεστορίου καὶ κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Συνόδου ταύτης, ἥτις διεκήρυξεν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὅμοιος μὲ ἡμᾶς χωρὶς ὁμῶς ἀμαρτίας, «ἐν δυσὶ φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενος».

Αἱ ἔριδες ὁμῶς δὲν ἔληξαν. Οἱ Μονοφυσῖται δὲν ἀνεγνώρισαν τὰς ἀποφάσεις ταύτας καὶ ἐπειδὴ ἐξηκολούθουν νὰ ταράσσουν τὴν Ἐκκλησίαν, ὁ Ἰουστινιανὸς συνεκάλεσε τὴν Πέμπτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον εἰς τὴν Κωνσταντινὴν τὸ ἔτος 553. Αὕτη ἀπετελέσθη ἀπὸ 165 ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Εὐτυχίου, ἥτις διεκήρυξε τὰ αὐτά.

Ἐκκλησίαι ὁμῶς τινές, ὅπως οἱ Ἰακωβίται τῆς Συρίας, οἱ Ἀβησσονοὶ καὶ οἱ Κόπται τῆς Αἰγύπτου, οἱ Ἀρμένιοι κλπ., δὲν παρεδέχθησαν τὰς ἀποφάσεις τῶν Συνόδων τούτων, ἀπεσχίσθησαν καὶ παραμένουν μέχρι σήμερον πρεσβεύουσαι τὸν Μονοφυσισμὸν τοῦ Νεστορίου καὶ τοῦ Εὐτυχούς.

Η ΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΜΟΝΟΘΕΛΤΙΣΜΟΥ

Ἐπειδὴ ἐξηκολούθουν αἱ ἔριδες τῶν Νεστοριανῶν καὶ Εὐτυχιανῶν μονοφυσιτῶν, ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος ἠθέλησε νὰ συμβιβάσῃ τούτους μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐξευρίσκων μέσσην τινὰ λύσιν. Οἱ ὁπαδοὶ τῆς κινήσεως ταύτης ἐπρόβαλον τότε τὴν φράσιν «δύο μὲν φύσεις ἐν Χριστῷ, ἀλλὰ μία ἐνέργεια καὶ θέλησις»: ἦτοι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρχον αἱ δύο φύσεις, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη, ἀλλὰ μία ὁμῶς ἐνέργεια ἐπε-

κράτει καὶ μία θ ἐ λ η σ ι ς, ἐν αὐτῷ, ἡ θεία. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν οὗτοι Μ ο ν ο θ ε λ η τ α ῖ καὶ ἡ αἵρεσις τῶν Μ ο ν ο θ ε λ η τ ι σ μ ὶ ς.

Ἀλλὰ ὁ Μονοθειτισμὸς ἀντὶ νὰ ἡσυχάσῃ τοὺς ἀντιμαχομένους, ἐπεδείνωσε τὰ πράγματα. Διὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Πρωγνάτος συνεκάλεσε τὴν Ἑκτὴν Οἰκουμένην Σύνοδον εἰς τὴν Κων)πολιν τὸ ἔτος 680. Αὕτη ἀπετελέσθη ἀπὸ 289 πατέρας μὲ πρόεδρον τὸν Πατριάρχην Κων)πόλεως Γεώργιον. Κατεδίκασε αὕτη καὶ τὴν αἵρεσιν ταύτην, διδάξασα ὅτι, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ, ὅπως δύο φύσεις ὑπάρχουν, οὕτω καὶ δύο θ ε λ ῆ σ ε ι ς ὑφίστανται, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ἀδιαιρέτως, ἀτρέπτως, ἀχωρίστως, ἀσυγχύτως. Ἦτοι καὶ ἡ Σύνοδος αὕτη διετράνωσεν ὅτι ὁ Χ ρ ι σ τ ὸ ς ε ἶ ν α ι τ ἔ λ ε ι ο ς Θ ε ὸ ς καὶ τ ἔ λ ε ι ο ς ἄ ν θ ρ ω π ο ς, ἦ τ ο ι Θ ε ἄ ν θ ρ ω π ο ς.

Η ΑΙΡΕΣΙΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΩΝ

Ἡ Εἰκονομαχία εἶναι ἡ μεγαλυτέρα καὶ σφοδροτέρα αἵρεσις, ἡ ὁποία ἐπὶ 120 ἔτη συνεχλόνησε τὴν Ἐκκλησίαν. Αὕτη προῆλθεν ἀπὸ τὴν γενικωτέραν κοινωνικὴν μεταρροθύμιν τοῦ Βυζαντίου κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δυναστείας τῶν Ἰσαύρων καὶ ἐξετραχύνθη εἰς βανδαλισμοὺς καὶ βιαιοπραγίας, ὑποδουλιζομένη ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τούτων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Ἰσαυροὶ μετερροθύμισαν ἐπὶ τὸ χριστιανικώτερον ὑπὸ πνεῦμα ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἰσότητος τὴν Ν ο μ ο θ ε σ ί α ν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης ἐπροσπάθησαν νὰ ἀναδιοργανώσουν τὴν κ ο ι ν ω ν ί α ν. Διὸ ἐφθασαν καὶ εἰς τὴν θρησκευτικὴν μεταρροθύμιν.

Ἀπὸ τὸ Βυζάντιον ἔλιπε τώρα ὁ θρησκευτικὸς ἐνθουσιασμός, ἡ δὲ Πίστις εἶχε περιορισθῇ εἰς ἐξωτερικοὺς τύπους λατρείας καὶ θρησκευτικότητος. Εἰς τὰς ε ἰ κ ὶ ν α ς τῶν ἁγίων ἀπέδιδον οἱ ἄνθρωποι πραγματικὴν λατρείαν, ὅπως καὶ εἰς τὰ λείψανα τῶν ἁγίων καὶ τὰ ἱερὰ κειμήλια. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναστηρίων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν εἶχε καταπληκτικῶς αὐξηθῇ πρὸς βλάβην καὶ τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας. Κληρικοὶ τέλος καὶ λαϊκοὶ ἔχοντες ἀνωτέραν θρησκευτικὴν ἀντίληψιν ἐζήτουν τὴν διόρθωσιν τῶν κακῶν τούτων καὶ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς λατρείας. Ἀλλὰ τὴν διόρθωσιν ταύτην ἐπεχείρησαν οἱ ἀρμό-

διοι μετὰ φανατισμοῦ καὶ ἔφθασαν εἰς τὰ ἄκρα, οὕτως ὥστε ἐξήγειραν τὴν ἀντίδρασιν τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας. Διότι ἡ μεταρρῦθμισις ἔλαβε χαρακτῆρα θρησκευτικῆς αἰρέσεως καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐπομένως ἠγωνίσθη διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Ὁρθοδόξιας. Τῆς Εἰκονομαχίας διακρίνομεν δύο περιόδους,

α') τὸν διωγμὸν τῶν εἰκόνων, καὶ

β') τὴν ἀναστήλωσιν αὐτῶν.

α') Ὁ διωγμὸς τῶν εἰκόνων

Τὸ ἔτος 780 ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Γ' διὰ διατάγματος ἀπηγόρευσε ἅς πρὸ τῶν εἰκόνων γονυκλισίας, διέταξε δὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῶν ναῶν τῶν φορητῶν εἰκόνων καὶ τὴν ἐπίχρισιν δι' ἄσβεστου τῶν τοιχογραφιῶν. Εἰκόνες τότε, λείψανα ἁγίων, κανδηλαὶ κλπ. παραδίδονται εἰς τὸ πῦρ, ἡ θεία λειτουργία συντομεύεται, τροπάρια ἁγίων, ἀγρυπνίαι κλπ. ἐξαλείφονται, νηστεία καὶ ἑορταὶ καταργοῦνται καὶ ἐν γένει πᾶν τὸ ἐκκλησιαστικὸν τίθεται ὑπὸ κατάργησιν ἢ μεταρρῦθμισιν.

Κατὰ τῶν ἐνεργειῶν τούτων τοῦ Λέοντος ἐξηγέθησαν αἱ Ἐκκλησίαι καὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἀναθεματίζει τοὺς εἰκονομάχους διὰ Συνόδου, ὁ δὲ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης γράφει πρὸς τὸν Λέοντα δύο ἐπιστολάς καὶ ἐλέγχει αὐτὸν διὰ ταῦτα, ἀναθεματίζει δὲ καὶ αὐτὸς διὰ Συνόδου τοὺς εἰκονομάχους. Σφοδρότερος ὑπῆρξεν ὁ υἱὸς τοῦ Λέοντος Κωνσταντῖνος ὁ Ε', ὁ διὰ τοῦτο ὀνομασθεὶς Κοπρώνυμος. Οὗτος συγκροτεῖ ψευδοσύνοδον καὶ καταργεῖ τὸ ὄνομα ἁγίου, τὴν Θεοτόκον ἀποκαλεῖ Χριστοτόκον καὶ κηρύττει κατὰ τῶν μοναχῶν τρομερὸν πόλεμον, διότι οἱ μοναχοὶ ἦσαν οἱ σφοδρότεροι ὑπέρμαχοι τῶν εἰκόνων. Ἰδίως οἱ μοναχοὶ Ἰωάννης Δαμασκηνὸς καὶ Θεόδωρος Στουδίτης ἀπέβησαν οἱ ἐνθερμότεροι ὑπερασπισταὶ αὐτῶν. Πολλοὶ κατεδιώχθησαν τότε καὶ συλλαμβανόμενοι ἠκρωτηρίαζοντο· ἀντὶ δὲ τῶν ἱερῶν εἰκόνων εἰς τοὺς ναοὺς ἤρχιζαν νὰ ζωγραφίσουν δένδρα, τοποθεσίας κλπ.

β') Ἡ ἀναστήλωσις τῶν εἰκόνων

Ὁ διάδοχος τοῦ Κοπρώνυμου Λέων ὁ Δ' ἐφάνη μετριοπαθέστερος εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου ἡ Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία ἢ σύζυγος αὐτοῦ ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου Κωνσταντίνου ΣΤ' τοῦ Πορφυρογεννήτου τὸ ἔτος

787 συνεκάλεσε τὴν Ἑβδόμην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον εἰς τὴν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας ἐκ 350 Πατέρων διὰ τὴν δώση μίαν λύσιν εἰς τὸ ζήτημα τῆς εἰκονομαχίας. Πρόεδρος αὐτῆς ἦτο ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ταράσιος. Μετὰ συζήτησιν, αὕτη κατεδίκασε τὴν εἰκονομαχίαν ὡς αἵρεσιν καὶ ἐθέσπισε τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων ὡς ἀσπασμὸν καὶ τιμητικὴν προσκύνησιν καὶ οὐχὶ λατρεῖαν. Ὁ σχετικὸς ὅρος ἔχει ὡς ἑξῆς.

«Ὁρίζομεν μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας παραπλησίως πρὸς τὸν τύπον τοῦ Τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ νὰ ἀνατίθενται αἱ σεπταὶ καὶ ἅγαι εἰκόνες, αἱ ἐκ χρωμάτων καὶ ψηφίδος καὶ ἑτέρας ὕλης, εἰς τὰς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, εἰς ἱερὰ σκευὴ καὶ ἐνδύματα, εἰς τοίχους καὶ σανίδας, εἰς οἴκους καὶ δωμάτια, καὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀχράντου Δεσποίνης, καὶ τῶν τιμίων ἀγγέλων καὶ πάντων τῶν ἁγίων· διότι ὅσον συνεχέστερον διὰ τῆς εἰκονικῆς ἀναιτυπόσεως βλέπουν, τοσοῦτον καὶ οἱ θεώμενοι ταύτας ἐξεγείρονται πρὸς τὴν μνήμην καὶ τὴν ἀπομίμησιν τῶν πρωτοτύπων· καὶ εἰς ταύτας ὀρίζομεν νὰ ἀπονέμεται ἀσπασμὸς καὶ τιμητικὴ προσκύνησις, ὅχι βέβαια πραγματικὴ λατρεῖα, ἥτις ἀρμόζει μόνον εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καθ' ὃν τρόπον προσφέρεται τιμὴ εἰς τὸν τύπον τοῦ Τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ καὶ εἰς τὰ ἅγια Εὐαγγέλια καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἱερὰ ἀναθήματα, καὶ προσαγωγὴ φώτων καὶ θυμιαμάτων, ὅπως καὶ παρ' ἀρχαίοις εὐσεβῶς εἶθισται· διότι ἡ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρῶτό τυπον διαβαίνει, καὶ ὁ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα προσκυνεῖ ἐν αὐτῇ τοῦ ἐγγραφομένου τὴν ὑπόστασιν».

Ὁ Λέων ὁμοῦς ὁ Ἀρμένιος, Μιχαὴλ ὁ Τραυλὸς καὶ ὁ Θεόφιλος ἐκηρύχθησαν καὶ πάλιν κατὰ τῶν εἰκόνων καὶ ἐπανεφέρον τὰ παλαιὰ διατάγματα τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων. Ἡ Θεοδώρα τέλος, ἡ χήρα τοῦ Θεοφίλου, ὡς ἀντιβασίλισσα διὰ τοπικῆς Συνόδου τὸ ἔτος 843 ἐπανεφέρειν εἰς τὴν ἰσχὺν τὰς ἀποφάσεις τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἀνεστηλώσε τὰς ἁγίας εἰκόνας. Τότε ὠρίσθη ἡ προσεχὴς Κυριακὴ, πρώτη τῶν Νηστειῶν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, 12 Φεβρουαρίου, ἡ ἑορτὴ τῆς Ἐνιστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία Χριστιαν. Ἐκκλησίας—ἐκδόσεις Α' 1933 4

βρουαρίου νὰ ἐορτάζεται ὡς ὁ θρίαμβος τῆς Ὁρθοδοξίας, μετεκομίσθησαν δὲ κατ' αὐτὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐν μεγάλῃ πομπῇ ἀνεστηλώθησαν αἱ εἰκόνες. Τοιουτοτρόπως ἐνικήθη· ἡ εἰκονομαχία, αἱ δὲ ἱεραὶ εἰκόνες ἀπεδόθησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως.

Β') ΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Πάντες οἱ σοφοὶ διδάσκαλοι καὶ συγγραφεῖς τῆς Ἐκκλησίας ὀνομάζονται μὲν ἓνα ὄνομα Πατέρες. Οὗτοι εἶναι οἱ στρατιῶται, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦ λόγου ἐπολέμησαν πνευματικῶς τὰς αἱρέσεις καὶ τὰ σχίσματα μετὰ τῶν χριστιανῶν ὑπὲρ τοῦ ὁρθοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας. Καὶ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἠρκέσθησαν εἰς τὴν διὰ μόνου τοῦ λόγου ὑπεράσπισιν τῆς ὁρθοδοξίας, ἄλλοι δὲ ἠγωνίσθησαν καὶ ἐκακοπάθησαν δι' αὐτήν· ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν διεκρίθησαν διὰ τὸν ἅγιον καὶ ὁσιὸν τῶν βίων, ἐνῶ ἄλλοι καὶ ἐμαρτύρησαν διὰ τὴν Χριστιανικὴν Θρησκείαν.

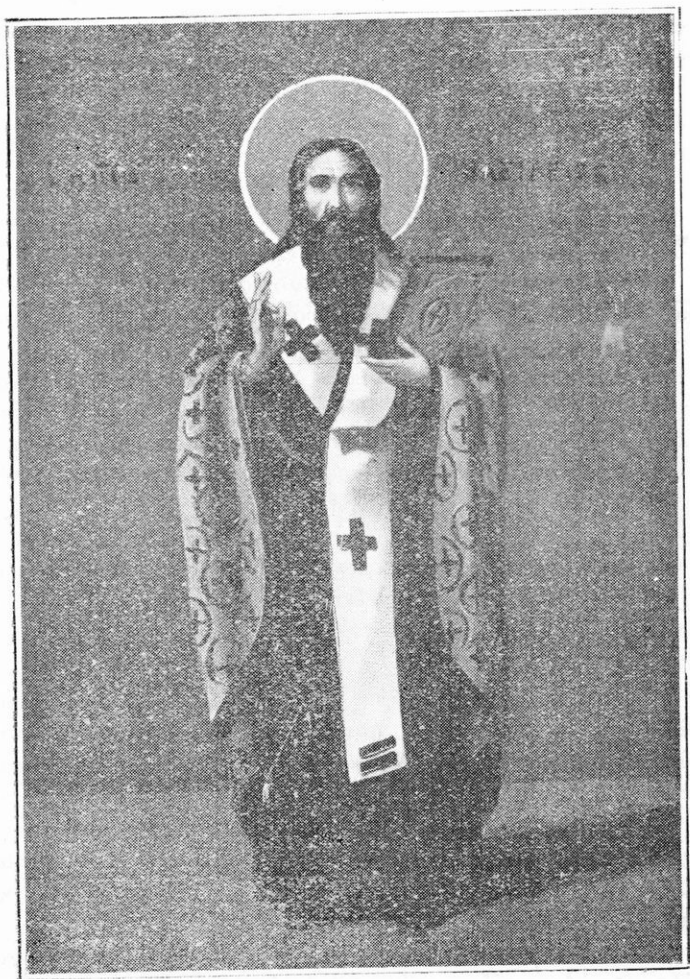
Οὗτοι εἰς τὰ συγγράμματά των ἐξέθεσαν καὶ διευτύπωσαν μὲν σοφίαν τὴν Ὁρθόδοξον τοῦ Χριστοῦ πίστιν, τινὲς ὅμως ἐξ αὐτῶν περιέπεσαν καὶ εἰς κακοδοξίας τινάς. Ἐπὶ τῶν πρώτων ἐβασίσθησαν αἱ κατὰ καιροὺς Σύνοδοι τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾗ τὰς κακοδοξίας τῶν δευτέρων ἠλεγξε καὶ ἀπέρριψεν ἡ Ἐκκλησία. Ἔνεκα τούτου ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ὅσους μὲν ἐκτὸς τῆς Ὁρθοδοξίας τῶν διέπρεψαν καὶ κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς Ἐκκλησίας ὀνομάζει κυρίως Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, ὅσους δὲ ἐκτὸς τούτων ἔχουν καὶ ἰδικὰς τῶν γνώμας, μὴ ἐπικυρωθεῖσας ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὀνομάζει ἀπλῶς Ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἤκμασαν καὶ τοῦ εἶδους τῶν ἀγώνων καὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν ὀνομάζονται :

- α') Ἀποστολικοὶ Πατέρες.
- β') Ἀπολογηταί. Καὶ
- γ') Πατέρες—Διδάσκαλοι—Συγγραφεῖς.

ΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

Οὗτοι ἦσαν μαθηταὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ ἤκμασαν περὶ τὰ



Ὁ Μέγας Βασίλειος.

τέλη τοῦ Α' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' αἰῶνος. Ἐκ τούτων σπουδαιότεροι εἶναι οἱ ἑξῆς :

Ὁ Κλήμης Ἰσως ἐπίσκοπος Ρώμης. Ἐχει γράψει δύο ἐπιστολάς πρὸς Κορινθίους, διὰ τῶν ὁποίων προτρέπει αὐτοὺς εἰς ὁμόνοιαν.

Ὁ Βαρνάβας, συνεργὸς τοῦ Παύλου· ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον εἰς τὴν Κύπρον.

Ὁ Ἑρμᾶς, ὅστις ἔγραψε τὸν Ποιμένα.

Ὁ Ἰγνάτιος ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας καὶ μαθητὴς τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου· ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Τραϊανοῦ καὶ ἔχει γράψει ἑπτὰ ἐπιστολάς.

Ὁ Πολύκαρπος ἐπίσκοπος Σμύρνης μαθητὴς καὶ αὐτὸς τοῦ Ἰωάννου· ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου· ἔχει γράψει μίαν ἐπιστολὴν πρὸς Φιλιππησίους.

Ὁ Παπίας ἐπίσκοπος Ἱερσπόλεως τῆς Φρυγίας καὶ αὐτὸς μαθητὴς τοῦ Ἰωάννου· ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου· ἔχει γράψει τὴν Ἐξήγησιν τῶν Κυριακῶν Λογίων.

Πάντα τὰ συγγράμματα ταῦτα τῶν Ἀποστολικῶν τούτων Πατέρων εἶναι μικρὰ εἰς τὴν ἔκτασιν καὶ ἔχουν τὸν τύπον ἐπιστολῆς.

ΟΙ ΑΠΟΛΟΓΗΤΑΙ

Οἱ Ἀπολογηταὶ ἔγραψαν συγγράμματα, διὰ τῶν ὁποίων ἀπολογοῦνται τρόπον τινά, ἥτοι ἀναιροῦν τὰς κατηγορίας, τὰς ὁποίας ἀπέδιδον εἰς τοὺς Χριστιανούς οἱ πολέμοι αὐτῶν· παρακαλοῦν δὲ τοὺς Ρωμαίους αὐτοκράτορας νὰ μὴ δίδουν πίστιν εἰς τὰς συκοφαντίας ταύτας καὶ οὕτω διώκουν τοὺς χριστιανούς· συγχρόνως δὲ ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ μὲν Ἑθνισμὸς εἶναι τι τὸ πεπαιωμένον, ὁ δὲ Χριστιανισμὸς προώρισται νὰ ἐπικρατήσῃ. Ἦκμασαν τὸν Β' αἰῶνα. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἑξῆς :

Ὁ Κωδράτος ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ ὁ ἐξ Ἀθηνῶν φιλόσοφος **Ἀριστείδης**· τούτων αἱ ἀπολογίαι δὲν ὑπάρχουν σήμερον, διότι ἐχάθησαν.

Ὁ Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς. Ἦτο φιλόσοφος καὶ ἔγινε χριστιανός· ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον εἰς τὴν Ρώμην. Ἐχει γράψει δύο ἀπολογίας καὶ ἄλλα συγγράμματα.

Ὁ Τατιανὸς μαθητὴς τοῦ Ἰουστίνου· ἔγραψεν ἀπολογητικὸν Λόγον πρὸς Ἑλληνας, ὅπου εὐρίσκονται καὶ γνωστικαὶ ἰδέαι.



Ὁ Θεολόγος Γρηγόριος.

Ὁ **Ἀθηναγόρας** μέγας ἐπίσης ἀπολογητής, Ἀθηναῖος τὴν πατρίδα, διδάσκαλος καὶ φιλόσοφος. Ἐγραψε τὴν περὶ Χριστιανῶν πρεσβείαν, ὅπου ἀναιρεῖ τὰς κατηγορίας, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ εἶναι ἄθεοι καὶ τελοῦν οἰδιποδεῖους μίξεις καὶ θυέστεια δεῖπνα. Καὶ τέλος

Ὁ **Ἑρμείας** οὗτος ἔγραψε τὸν Διασυρμὸν τῶν ἔξω φιλοσόφων.

ΠΑΤΕΡΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΟΥ Β' & Γ' ΑΙΩΝΟΣ

Ὁ **Κλήμης** ὁ Ἀλεξανδρεὺς. Κατήγετο ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἔδρασεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Πανταίου, ὅστις εἶχεν ἰδρύσει εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὴν περιφημον Κατηχητικὴν Σχολήν, σχολὴν Χριστιανικὴν. Ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ ἔγινε διευθυντὴς τῆς αὐτῆς σχολῆς τὸ 190. Ἐγραψε τὸν Προτρεπτικὸν πρὸς Ἕλληνας, τὸν Παιδαγωγὸν καὶ τοὺς Στρωματεῖς. Ἀπέθανε κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Σεπτιμίου Σεήρου.

Ὁ **Ὠρυγένης**, ἦτο μαθητὴς τοῦ Κλήμεντος ὁ πατὴρ τοῦ ὀνομαζόμενος Λεωνίδας ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον. Ἐγίνε διευθυντὴς τῆς αὐτῆς σχολῆς καὶ ὑπῆρξεν ὁ πολυγραφώτερος ἐκ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, διὰ τοῦτο ὀνομάσθη Χαλκέντερος καὶ Ἀδαμάντιος. Τὰ συγγράμματα τοῦ εἶναι ποικίλου περιεχομένου, φιλοσοφικά, ἐξηγητικά, κριτικά, δογματικά, ἀπολογητικά κλπ. Καταδιωχθεὶς ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐδίδαξεν ὡς πρεσβύτερος εἰς τὰς σχολὰς τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Καισαρείας. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμὸν τὸ ἔτος 254.

Ὁ **Εἰρηναῖος** κατήγετο ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἔχειροτονήθη ἐπίσκοπος Λουγδούνου. Ἦτο μαθητὴς τοῦ Παπίου καὶ τοῦ Πολυκάρπου. Ἀπέθανε μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Σεπτιμίου Σεήρου τὸ ἔτος 202.

Ὁ **Τεργυλλιανὸς** ἦτο εἰδωλόλατρός καὶ κατήγετο ἀπὸ τὴν Καρχηδόνα τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκεῖ κατ' ἀρχὰς ἦτο δικηγόρος· ἀσπασθεὶς τὸν Χριστιανισμὸν ἔγινε πρεσβύτερος καὶ ἀπέθανε τὸ ἔτος 220. Ἐγραψεν εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν πολλὰ συγγράμματα καὶ θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν μεγάλων πατέρων τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ **Κυπριανὸς** ἦτο καὶ αὐτὸς κατ' ἀρχὰς εἰδωλόλα-



Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

τρης καὶ κατήγετο ἐκ τῆς Καρχηδόνος. Ἠσπάσθη τὸν Χριστιανισμόν καὶ ἔγινεν ἐπίσκοπος Καρχηδόνος τὸ ἔτος 248. Ὑπέστη θάνατον μαρτυρικὸν τὸ ἔτος 258 κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμὸν.

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἠγκμασαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πνευματικῶν ἀγώνων τῆς Ἐκκλησίας, τῶν σχισμάτων καὶ τῶν αἵρέσεων. Εἰς αὐτοὺς ὀφείλει ἡ Ἐκκλησία τὴν διατύπωσιν τῶν δογμάτων τῆς καὶ ἐν γένει τὴν Ὁρθοδοξίαν. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἑξῆς.

Ὁ **Μέγας Ἀθανάσιος**. Οὗτος ἀνεφάνη ἀποσταλεῖς ὑπὸ τῆς Θείας προνοίας, ὅταν ὁ αἰρετικὸς Ἀρειὸς ἠπειλεῖ νὰ διαστρέψῃ τὸ ὀρθόδοξον πνεῦμα τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Πατὴρ τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, χειροτονήθη διάκονος καὶ ὡς τοιοῦτος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Α' τῆς Νικαίας Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τὸ ἔτος 328 ἔγινεν ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας καὶ τὸ 373 18 Μαΐου ἀπέθανε. Διετέλεσεν ἐπίσκοπος ἐπὶ 45 ἔτη, πεντάκις ἐξωρίσθη καὶ περὶ τὰ 20 ἔτη διέτριψεν εἰς τὴν ἔξορίαν. Αἰτία τῶν δεινοπαθημάτων του τούτων ἦτο ἡ πολεμικότης του κατὰ τῆς αἵρέσεως τοῦ Ἀρειοῦ. Αὐτοκράτορες Ἀρειανοὶ ἐξώριζον αὐτὸν καὶ αὐτοκράτορες Ὁρθόδοξοι—Ἀθανασειανοὶ—τὸν ἐπανέφερον ἐν πομπῇ καὶ δόξῃ.

Ἐχει γράφει πολλὰ συγγράμματα ἰδίως κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Ἐγραψε καὶ Λόγον κατὰ Ἑλλήνων, ὅπου καταπολεμεῖ τὸν Ἑθνισμόν, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὸν Ἑλληνισμόν ἀκόμη, διὰ τοῦτο καὶ δὲν περιελήφθη εἰς τὴν Ἑορτὴν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, ἦτοι τὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν.

Ὁ **Μέγας Βασίλειος**. Εἶναι συναγωνιστὴς τοῦ Ἀθανασίου. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Καππαδοκίαν τὸ ἔτος 389 καὶ ὑπὸ τῆς μάμμης αὐτοῦ Μακρίνης καὶ τῆς μητρὸς του Ἐμελίας ἔλαβε χριστιανικωτάτην παιδείαν. Ἐσπούδασεν εἰς Ἀθήνας, εἰς τὴν ἐκεῖ φιλοσοφικὴν Σχολήν, ὅπου συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου καὶ ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ κατόπιν αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐπεσκέφθη τὴν Συρίαν, Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον, χειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ τὸ ἔτος 370 ἔγινεν ἐπίσκοπος Καισαρείας. Ὡς τοιοῦτος δὲ συνήνωσε τοὺς ἐπισκόπους τῆς Καππαδοκίας κατὰ τοῦ ἀρειανοῦ

αὐτοκράτορος Οὐάλεντος καὶ συνεκράτησε τὴν Ὀρθοδοξίαν.
Ἀπέθανε τὸ 379.

Ὁ Μέγας Βασίλειος διὰ τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης ἀνεδείχθη κυρίως ὁ πατὴρ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ ὁ προστάτης τῶν δυστυχῶν. Εἰς τὴν Καισάρειαν ἱδρυσε νοσοκομεῖον καὶ πτωχοκομεῖον—τὴν Βασιλειάδα—καὶ ἐκεῖ ἐδαπάνη ὅλας τοὺς τὰς προσόδους. Ἀνεδείχθη δὲ ὄντως Μέγας καὶ διὰ τὰς ἀρετὰς του καὶ διὰ τὰ συγγράμματά του, τὰ ὁποῖα μᾶς κατέλειπεν. Ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου του ἡ 1 Ἰανουαρίου ἐορτάζεται μετὰ πάσης μεγαλοπρεπείας καὶ σεβασμοῦ μέχρι σήμερον.

Ὁ **Θεολόγος Γρηγόριος**. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀριανζὸν τῆς Καππαδοκίας τὸ 328 καὶ ἐξεπαιδεύθη χριστιανικῶς ὑπὸ τῆς μητρὸς του Νόνης. Ἀνώτερα μαθήματα ἤκουσεν εἰς τὰς σχολὰς τῶν Ἀθηνῶν, Καισαρείας καὶ Ἀλεξανδρείας· ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος τὸ 361 εἰς τὴν Ναζιανζόν, τῆς ὁποίας ἐπίσκοπος ἦτο ὁ πατὴρ του, διὸ ὠνομάσθη Ν α ζ ι α ν ζ η ν ὁ ς.

Περὶ τὸ ἔτος 375 προσεκλήθη εἰς τὴν Κων(σταντινούπολιν), ἵνα ἀλάβῃ τὴν κυβέρνησιν τῆς μικρᾶς ὀρθοδόξου κοινότητος, διότι οἱ Ἀρειανοὶ εἶχον κατακλύσει τὴν πόλιν ὁλόκληρον. Ἐκεῖ ὁ Γρηγόριος ἐξεφώνησε τοὺς περιφίλους περὶ τῆς Θεότητος τοῦ Λόγου λόγους του, ἔνεκα τῶν ὁποίων ὠνομάσθη Θεολόγος καὶ ἀπέκτησε μεγίστην φήμην. Ἐνεκα τούτου ὁ ὀρθόδοξος αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Μέγας ἀνεκλήρουξεν αὐτὸν ἀρχιεπίσκοπον Κων(σταντινούπολεως) τὸ ἔτος 380. Ὡς τοιοῦτος ὁ Γρηγόριος προήδρευσε τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Δυσσαρεστηθεὶς καιόπιν ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ναυζιανζόν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 390. Ὁ Γρηγόριος κατέλιπε πλείστα συγγράμματα διαφόρου περιεχομένου, ἐξ ὧν πολλὰ ποιήματα.

Ὁ **Ἀμβρόσιος**. Ἐχρημάτισεν ἐπίσκοπος Μεδιολάνων χειροτονηθεὶς τὸ ἔτος 374· ἐνήργησε μὲ ἀληθῆ ἀποστολικὸν ζῆλον, ἀνεδείχθη ὑπερασπιστὴς τῶν πτωχῶν καὶ κήρυξ τοῦ Εὐαγγελίου μέγας. Ἐπολέμησε τὸν Ἀρειανισμόν καὶ ἤλεγξε τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον τὸν Μέγαν διὰ τὴν σφαγὴν πολλῶν Θεσσαλονικέων. Ἐγραψε δὲ πολλὰ συγγράμματα εἰς τὴν Λατινικὴν, διεκρῦθιμσε τὸν μοναχικὸν βίον καὶ τὴν λατρείαν εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἀπέθανε τὸ ἔτος 397.

Ὁ **Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος**. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἐκ μητρὸς χριστιανῆς, τῆς Ἀνθούσης, ἡ ὁποία

ἔδωκε χριστιανικὴν ἀνατροφὴν εἰς αὐτόν. Περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ δὲν εἶναι γνωστὸν ἂν ἦτο χριστιανός. Ἀντιθέτως εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἡ ἀδελφὴ τοῦ πατρὸς του, ἡ Σαβινιανή, ἦτο χριστιανή. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ ἐθνικοῦ ρήτορος Λιβανίου καὶ κατόπιν τοῦ Διοδώρου ἐπισκόπου Ταρσοῦ. Τὸ 386 ἐχειροτο-



Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός,
ἡ μέλισσα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

νήθη πρεσβύτερος καὶ ἐπεδόθη εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Ὡς ρήτωρ διεκρίθη μεταξὺ ὅλων τῶν ρητόρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου· ἀπέκτησε μεγίστην φήμην λόγῳ τῆς εὐγλωττίας του. Διὸ ταχέως ἀνεβίβασθη εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Κων)πόλεως. Λόγῳ ὁμῶς τοῦ αὐστηροῦ ἡθικοῦ χαρακτῆρος του ἤλθεν εἰς σύγκρουσιν μετὴν ὀργιζούσας κοινωvίαν τῆς Κων)πόλεως καὶ μάλιστα μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας Εὐδοξίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἐξωρίσθη καὶ εἰς τὴν ἐξορίαν ἀπέθανε τὴν 14 Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 407. Ἡ Ἐκκλησία ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ τὴν ἀρετὴν του ὡς ἁ γ ι ο ν καὶ διὰ τὴν εὐγλωττίαν του τὸν ὠνόμασε Χ ρ υ ν σ ό σ τ ο μ ο ν . Τὰ

συγγράμματά του εἶναι κυρίως λόγοι καὶ ἐρμηνεῖαι εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν.

Ὁ Ἱερώνυμος. Ἐγενε χριστιανός τὸ 360 εἰς τὴν Ρώ-

μην, κατόπιν ἦλθεν εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ παρέμεινε πολὺν χρόνον εἰς τὴν Παλαιστίνην· ἐκεῖ ἔμαθε τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, ἢ ὅποια τοῦ ἐχρησίμευσε διὰ τὴν μετάφρασιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν· ἢ μετάφρασίς του αὐτὴ ὠνομάσθη Β ο υ λ γ ά τ α . Ἐγραψε πλεῖστα συγγράμματα εἰς τὴν Λατινικὴν· ἀπέθανε τὸ ἔτος 422.

° Ο **Αὐγουστίνος**. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος τῶν πατέρων τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἦτο χριστιανός, ἠκολούθησε κατόπιν τὸν Μανιχαϊσμὸν καὶ πάλιν ἔγινεν ὀρθόδοξος. Λόγῳ τῆς εὐσεβείας του ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ εἶτα ἐπίσκοπος Ἰπλῶνος τῆς Ἀφρικῆς τὸ ἔτος 396. Ἐπολέμησε τὸν Μανιχαϊσμὸν καὶ Δονατισμὸν καὶ ἦλθεν εἰς θεολογικάς ἔριδας μετὰ τοῦ Π ε λ α γ ί ο υ .

° Ο Πελάγιος ἐφρόνει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ σωθῇ διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων καὶ ἄνευ τῆς θείας χάριτος· ὁ Αὐγουστίνος ὅμως τὸν ἀντέκρουσε φρονῶν, ὅτι μόνον διὰ τῆς θείας χάριτος σώζεται ὁ ἄνθρωπος. Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία μετὰ πολλὰς συζητήσεις παραδέχθη ὡς ὀρθὴν τὴν γνώμην τοῦ Αὐγουστίνου. Ἡ ἔρις περιορίσθη εἰς μόνην τὴν Δύσιν. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐπ' αὐτοῦ φρονεῖ, ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτάται ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐκ τῆς θείας χάριτος. Ὁ Αὐγουστίνος ἀπέθανε τὸ ἔτος 430. Κατέλιπε δὲ πολλὰ συγγράμματα, φιλοσοφικά, πολεμικά, δογματικά, ἠθικά, λόγους, ἐπιστολὰς κλπ...

° Ο **Ἰωάννης Δαμασκηνός**. Κατήγετο ἀπὸ τὴν Δαμασκὸν καὶ ὠνομάσθη διὰ τὴν εὐγλωττίαν του Χ ρ υ σ ο ρ ρ α ς . Ἠγωνίσθη κατὰ τῶν εἰκονομῶν, ἔγραψε σπουδαῖα συγγράμματα ὑπὲρ τῶν εἰκόνων καὶ ἀπέβη ὁ κατ' ἐξοχὴν ποιητὴς καὶ μελωδὸς τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἀπέθανε τὸ ἔτος 760 ὡς μοναχός. Ἡ ° Ο κ τ ῳ η χ ο ς τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι ἔργον ἰδικόν του.

° Ο **Φώτιος**. Ἀνεδείχθη ἀκράδαντος ὑπερασπιστὴς τῆς Ὀρθοδοξίας, πολέμιος τοῦ Παπισμοῦ, ἀπόστολος τῶν Σλαύων καὶ διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπῆρξε σοφώτατος καὶ πολυγραφώτατος, ἀνέγνωσε δὲ πλεῖστα συγγράμματα τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ τὰ πορίσματά του κατέγραψεν εἰς τὴν Μ υ ρ ι ὀ β ι β λ ο ν . Ἀπέθανε τὸ ἔτος 891.



Ἐγώ εἰμι ὁ Ποιμὴν ὁ Καλός.

(Ἰωάν. Ι'. 11)

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α') ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΑΙ ΚΛΗΡΟΣ

Ἐφ' ὅσον ἔζων οἱ Ἀπόστολοι αὐτοὶ εἶχον τὴν γενικὴν ἐπίβλεψιν τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς ἐκάστην δὲ ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν ἴδρουν ἐγκαθίστων προῖσταμένους, ἡγούμενους, ὅπως τοὺς ἔλεγον, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν οὗτοι εἶναι οἱ ἐπίσκοποι, οἱ ὁποῖοι ἐξέλεγον τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς διακόνους.

Ὁ ἐπίσκοπος ἐθεωρεῖτο διάδοχος τῶν Ἀποστόλων. Βραδύτερον ὁ ἐπίσκοπος τῆς πρωτευούσης καὶ οἱ ἐπίσκοποι τῶν μεγαλυτέρων κέντρων—Ρώμης, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας κλπ.,—ἔλαβον ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ ὡς ἐδρεύοντες εἰς τὰς μητροπόλεις ἐκλήθησαν μητροπολίται καὶ ἀρχιεπίσκοποι. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἐμορφώθησαν πολλοὶ μητροπολῖται, ὅλως δὲ ἰδιαίουςαν διάκρισιν ἔλαβον οἱ πέντε μεγαλύτεροι ἐξ αὐτῶν, ὁ Ρώμης, ὁ Ἀλεξανδρείας, ὁ Ἀντιοχείας, ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ Ἱεροσολύμων. Οἱ μητροπολῖται οὗτοι ὠνομάσθησαν ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἑξαρχοί, ἀπὸ δὲ τοῦ Ε' αἰῶνος Πατριάρχαι. Ὁ Ρώμης ἐκλήθη Πάπας, δηλαδή παιτήρ, καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Πάπας καὶ Πατριάρχης. Μεταξὺ ὧν τούτων ὁ Ρώμης ἐθεωρεῖτο πρῶτος ἐν ἴσοις καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Κωνσταντινουπόλως.

Οἱ ἐπίσκοποι, μητροπολῖται κλπ. εἶχον ὡς ἔργον τὸ κήρυγμα καὶ τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τὴν ἐξωτερικὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου φροντίζει ὁ Αὐτοκράτωρ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐβλάψε πολὺ τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως παρατηροῦμεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν διαφορῶν αἰρέσεων καὶ μάχιστα τῆς εἰκονομαχίας. Ὁ αὐτοκράτωρ δὲ καὶ αἱ διαφοροὶ Σύνοδοι τῆς Ἐκκλησίας, ἐξέδιδον νόμους ἡκανόνας, δι' ὧν διφεκεῖτο ἡ Ἐκκλησία, οὕτω δὲ ἐμορφώθη τὸ λεγόμενον Κανονικὸν Δίκαιον. Αἱ ἀποφάσεις τῶν Συνό-

δων, αἵτινες ἀφεώρων τὴν πίστιν, τὰ δόγματα, καὶ τὸ ἥθος, ἐλέγοντο ὅροι.

ΒΑΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ὁ τρόπος τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐποχὴν ἦτο ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Δύσιν. Κατόπιν ὅμως οὗτος ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ διάφορον ἐξέλιξιν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐνταῦθα ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ μόνος ἐν τῇ Δύσει διάδοχος τῶν Ἀποστόλων, διότι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης εἶναι ἡ μόνη ἐν τῇ Δύσει ὑπὸ Ἀποστόλων ἐδραιωθείσα.

Τοιοιτοτρόπως ἐν ᾧ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἔχομεν πολλὰς ὑπὸ Ἀποστόλων ἰδρυθείσας Ἐκκλησίας, εἰς τὴν Δύσιν μία καὶ μόνη ὑπάρχει, ἣτις καὶ διαδίδει τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης μέρη. Ἐπειτα ὁ λαὸς τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, τοῦ πάντοτε δημοκρατικοῦ, ἦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δημοκρατικῶν φρονημάτων, ἐν ᾧ ὁ τῆς Δύσεως ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀπολυταρχικόν, εἶχε συνηθίσαι εἰς τὴν ἀπολυταρχίαν. Ἐνεκα τούτου εἰς μὲν τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἐμορφώθη σύστημα διοικήσεως δημοκρατικόν, εἰς δὲ τὴν Δυτικὴν, πολίτευμα ἀπολυταρχικόν, συγκεντρωτικόν.

Σὺν τῷ χρόνῳ αἱ ἰδέαι αὗται ἔλαβον σάρκα καὶ ὅσα καὶ οὕτω ἐκηρύχθη εἰς μὲν τὴν Ἀνατολὴν, ὅτι ἀνωτάτη διοικητικὴ ἐξουσία εἶναι ἡ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας, σύμφωνα ἄλλως τε καὶ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἀποστόλων, εἰς δὲ τὴν Δύσιν ὅτι ἀνωτάτη ἀρχὴ εἶναι ὁ Πάπας, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης.

Ἀπὸ τοιαύτας ἰδέας ἐμφορουμένη ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἠθέλησε κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα νὰ κυριαρχήσῃ ὅλης τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἐπῆλθε τὸ Σχίσμα τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Μέχρις ὅμως τοῦ Σχίσματος καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν διατηρεῖται πῶς τὸ πολίτευμα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, πολλοὶ δὲ τοπικοὶ Σύνοδοι ἔγιναν πρὸς ἐπίλυσιν διαφορῶν ζητημάτων καὶ αἰρέσεων καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Δύσιν. Μέχρι τοῦ Σχίσματος ὑπεράνω πάντων, ὡς ἀνωτάτη ἐξουσία ἵσταται ἡ Οἰκουμένη ἡ Σύνο-

δος, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς ὄργανον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· διὰ τοῦτο αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς εἶναι ἀλάθητοι.

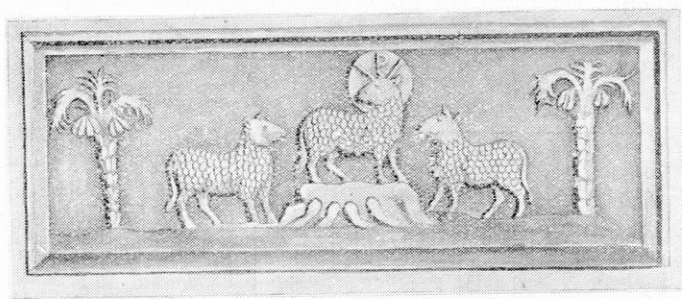
Ἔνεκα τούτου λέγεται, ὅτι μέχρι τοῦ Σχίσματος ἡ Ἐκκλησία ἦτο μία, τοῦτέστι μίαν ἔχουσα διοίκησιν, διδασκαλίαν, λατρείαν, πρᾶξιν γενικῶς. Ἀπὸ τοῦ Σχίσματος ἡ Δυτικὴ ἀποχωρισθεῖσα λαμβάνει ἄλλην κατεύθυνσιν εἰς τὴν ὅλην πρᾶξιν.

Ἀπὸ τότε ἡ μία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία μᾶς παρουσιάζεται διηρημένη εἰς δύο Ἐκκλησίας, τὴν Ἀνατολικήν, τὴν καὶ Ὁρθόδοξον καὶ τὴν Δυτικὴν, τὴν καὶ Καθολικὴν ὀνομασθεῖσαν.

Β') Η ΛΑΤΡΕΙΑ

Ο ΤΟΠΟΣ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ. Ο ΝΑΟΣ

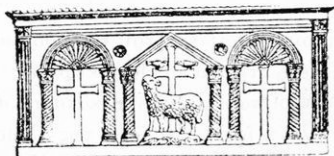
Κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶχον ναοὺς, διότι ἡ θρησκεία των κατεδιώκετο. Οἱ πρώτοι χριστι-



Συμβολικὴ παράστασις τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστ. Πέτρου καὶ Παύλου.

ανοὶ μετέβαινον εἰς τὸν Ναὸν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἐιέλουν τὰ τῆς λατρείας των σύμφωνα μετὰ τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον.

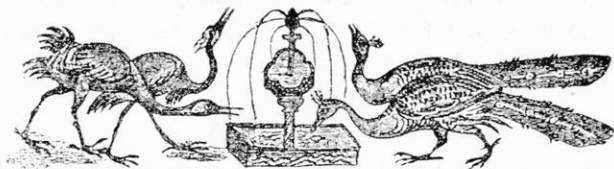
Συνηθροίζοντο ὅμως καὶ εἰς ἰδιαιτέρους οἴκους, ὅπου προσήχοντο καὶ ἐτέλουν τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ εἶτα ἐκάθηντο εἰς κοινὰ δεῖπνα, τὰς ἀγάπας· διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν οἱ οἶκοι οὗτοι ἐκκλησίαι.



Συμβολικὴ παράστασις τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀρνίου θυσιασθέντος διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου.

Κατόπιν οἱ χριστιανοὶ ἐξαπλωθέντες ἀπανταχοῦ καὶ διωκόμενοι κατέφευγον εἰς μυστικά μέρη, εἰς σπήλαια καὶ ὅπας τῆς γῆς, εἰς τὰς κατὰ κόμβους, ὅπου ἐτέλουν τὰ τῆς λατρείας των.

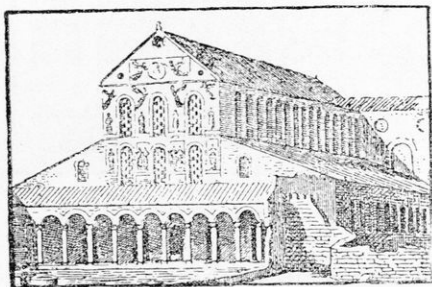
Τοὺς εὐκτηρίους τούτους οἴκους, ὀνομαζομένους καὶ κυριακά, ἐκόσμουν μὲ διαφόρους συμβολικὰς εἰκόνας καὶ παρα-



Συμβολικὴ παράστασις τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς,

στάσεις, καὶ τοῦτο διὰ τὸν φόβον τῶν διωγμῶν. Τοιαῦτα σύμβολα ἦσαν ὁ Σταυρὸς, ἐνθυμίζων τὸν σταυρικὸν θάνατον τοῦ Κυρίου, ὁ ἰχθύς, τοῦ ὁποίου τὰ στοιχεῖα εἶναι τὰ ἀρχικὰ τοιαῦτα τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ—Ἰησοῦς, Χριστός, Θεοῦ, Υἱός,

Σωτήρ —, ἡ ἀγκυρα, σύμβολον τῆς ἐλπίδος, ὁ ἄμνος καὶ ὁ ποιμήν, σύμβολα τοῦ Χριστοῦ, ἡ ναῦς, σύμβολον τῆς Ἐκκλησίας κλπ.



Ναὸς Βασιλικῶν ῥυθμοῦ.

Ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ὅμως οἱ Χριστιανοὶ ἤρχισαν νὰ οἰκοδομοῦν ναοὺς, πολλοὺς δὲ ἀρχαίους νὰ μετατρέπουν εἰς Χριστιανικούς,

ὅπως ἐπὶ τοῦ Θεοδοσίου καὶ Ἰουστινιανοῦ κλπ. Τότε μετετράπη καὶ ὁ Παρθενὼν εἰς ναὸν τῆς Παρθένου Μαρίας. Οἱ δὲ νέοι ναοὶ ἐκτίζοντο κατὰ τὸ σχέδιον, τὸν ρυθμὸν, τῆς Βασιλικῆς — στοᾶς — τῆς Ρώμης.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὸν ναὸν ἐδόθη τὸ σχῆμα τοῦ Σταυροῦ καὶ πρῶτος τοιοῦτος ναὸς κατεσκευάσθη εἰς τὸ Βυζάντιον ὁ κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα πυρποληθεὶς ναὸς

τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας· διὰ τοῦτο ὁ ρυθμὸς αὐτὸς λέγεται Β υ ξ α ν τ ι ν ὁ ς .

Πολλοὺς ναοὺς καθ' ὅλον τὸ Κράτος ἴδρυσεν ὁ Μ. Κωνσταντῖνος καὶ μάλιστα ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἡ Ἁγία Ἑλένη, ὅπως τὸν πρῶτον τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, τὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κλπ. εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ κττ. Οἱ ναοὶ οὗτοι ἦσαν μεγαλοπρεπεῖς καὶ ἐσωτερικῶς ἔφερον διακόσμησιν καὶ εἰκόνας ἁγίων κλπ. κατασκευασμένους μὲ χρώματα καὶ μὲ ψηφίδας—τ ἄ μ ω σ α ῖ κ ἁ—.

Ὁ ναὸς διηγεῖτο εἰς τρία μέρη κυρίως· α') τὸ ἱερόν ἢ ἅγιον βῆμα, β') τὸν ναόν, ὅπου μένει ὁ λαὸς καὶ γ') τὸν νάρθηκα, ὅπου μένουν οἱ κ α τ η χ ο ὗ μ ε ν ο ι .

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ· ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἐλάτρευον τὸν Θεὸν καθ' ἑκάστην, κυρίως ὅμως τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος πρὸς ἀνάμνησιν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ **Κυρίου**, τὴν διὰ τοῦτο κληθεῖσαν **Κυριακήν**. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην σινηδροῖζοντο λίαν πρῶτ' εἰς τοὺς εὐκτηρίους οἴκους καὶ τοὺς ναοὺς, διότι περὶ ὄρθρον βαθὺν ἀνέστη ὁ Χριστός. Ἡ ἡμέρα δὲ αὕτη σὺν τῷ χρόνῳ ἀντεκατέστησε τὸ Σάββατον τῶν Ἑβραίων καὶ ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐορτάζεται δι' ἀργίας. Ὁμοίως ἐώρταζον καὶ τὴν Παρασκευὴν ὡς ἡμέραν τῆς Σταυρώσεως τοῦ Κυρίου.

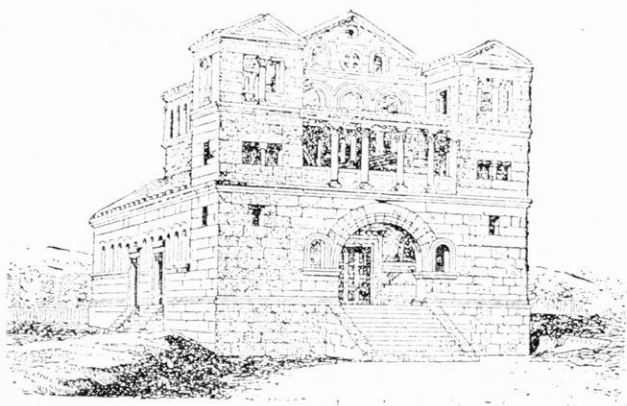
Αἱ κυριώτεραι ἐορταὶ τῶν πρώτων χριστιανῶν ἦσαν αἱ ἑξῆς:

Τὸ Πάσχα. Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἐώρταζον καὶ τὴν ἐπέτειον τῆς Σταυρώσεως καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἄλλοι ἀπέδιδον μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὴν **Σταύρωσιν** τοῦ Κυρίου καὶ ἐώρταζον τὸ Πάσχα μαζὶ μὲ τοὺς Ἑβραίους, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν Ἀνάστασιν αὐτοῦ καὶ ἐώρταζον τὸ Πάσχα τῇ ἑξῆς Κυριακῇ. Ἔνεκα τούτου τὸ πρῶτον Πάσχα ἐλέγετο **Σταυρώσιμον**, τὸ δὲ δεύτερον Ἀναστάσιμον.

Ἐκτὸς τούτου καὶ ἄλλη σύγχυσις ἐπεκράτει μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν δὲν ὑπῆρχεν ἕν ἡμερολόγιον δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἕκαστος λαὸς εἶχεν ἰδικόν του σύστημα χρονολογίας καὶ ἡμερολογίου. Συνέβαινε λοιπὸν νὰ μὴ ἐορτάζεται κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὸ Πάσχα ἀπὸ ὅλους τοὺς Χριστιανούς.

Χ. Ἐνσελίδου Ἱστορία Χριστιαν. Ἐκκλησίας—ἔκδοσις Α' 1933 5

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔλυσεν ἡ Α' Οἰκουμένηκὴ Σύνοδος, ἡ ὁποία διὰ τὴν ἑλλειψιν ἐνιαίου ἡμερολογίου ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τοὺς ἐξῆς ὁρισμούς, α') τὸ Πάσχα νὰ ἐορτάζεται ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, β') νὰ μὴ ἐορτάζεται μαζὶ μετὰ τοὺς Ἑβραίους, γ') νὰ ἐορτάζεται μετὰ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν, ἥτοι μετὰ τὴν 21 Μαρτίου, δ') νὰ ἐορτάζεται τὴν πρώτην Κυριακὴν, ἡ ὁποία ἔρχεται μετὰ τὴν Πανσέληνον τὴν μετὰ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν. Ἐὰν δὲ συμβῇ τότε νὰ συμπέσῃ καὶ τὸ Ἰουδαϊκὸν Πάσχα, νὰ ἀναβάλεται ἡ ἐορτὴ διὰ τὴν ἐπομένην Κυριακὴν.



Ναὸς Βασιλικῆς ρυθμοῦ
(ἐξέλιξις τῆς Τέχνης)

Τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα ἠκολούθει ἡ τῆς Ἀναλήψεως καὶ ἐπεσφράγιζεν ἡ τῆς Πεντηκοστῆς, ἥτις ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ γενέθλιος τῆς Ἐκκλησίας ἡμέρα. Ἐπίσης οἱ χριστιανοὶ ἐώρταζον καὶ τὰς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ἀπέθανον μαρτυρικὸν θάνατον μεγάλοι τῆς Πίστεως μάρτυρες, π. χ. ὁ Προδρόμος Ἰωάννης, ὁ Δημήτριος, ὁ Γεώργιος κλπ. Ἐπίσης ἐώρταζον καὶ ἐορτάς τινας τῆς Θεοτόκου.

Ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἐορτὴ τῶν Χριστογέννων δὲν ἐορτάζετο ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανούς, διότι ἀπέφευγον οὗτοι νὰ ἐορτάζουν τὰ γενέθλια γενικῶς, ἐπεὶ διὰ τοῦτο ἦτο εἰδωλολατρικὸν ἔθιμον. Ἐώρταζον μόνον τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐφανερώθη μετὰ τὸ βάπτισμα ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν κόσμον,

τὴν 6ην Ἰανουαρίου, τὰ Θεοφάνεια ἢ Ἐπιφάνεια.
 Ἀπὸ τοῦ Δ' ὅμως αἰῶνος εἰς τὴν Δύσιν ἤρχισε νὰ ἐορτά-
 ζεται ἡ ἐορτὴ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ τὴν 25ην Δεκεμβρίου,
 ἀπὸ ἐκεῖ δὲ μετεδόθη καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας
 ἐορτάζεται ἡ Περικομὴ τοῦ Κυρίου, ἥτοι τὴν 1ην Ἰα-
 νουαρίου καὶ μετὰ 40 ἡ ἐορτὴ τῆς Ὑπαπαντῆς. Ἀπὸ τοῦ Ζ'.
 αἰῶνος τὴν 1ην Ἰανουαρίου ἐορτάζεται καὶ ἡ ἐορτὴ τοῦ Μεγά-
 λου Βασιλείου. Ἡ ἐορτὴ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ
 Σωτῆρος κατὰ τὴν 6ην Αὐγούστου ἐορτάζεται ἀπὸ τοῦ
 Ε' αἰῶνος, κατὰ δὲ τὸν Ζ' τοιοῦτον καθιερώθησαν καὶ αἱ ἐορταὶ
 τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τὴν 14ην Σεπτεμβρίου, ἡ τοῦ
 Πρωτομάρτυρος Στεφάνου τὴν 27 Δεκεμβρίου, ἡ τῶν
 Ἑισοδίων τῆς Θεοτόκου τὴν 21ην Νοβρίου κλπ.

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ

Μέχρι τοῦ ΣΤ' αἰῶνος οἱ χριστιανοὶ δὲν εἶχον τὴν σημε-
 ρινὴν ἐν χρήσει χρονολογίαν ἀπὸ τῆς γεννή-
 σεως τοῦ Χριστοῦ. Οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς
 εἶχον τὸ χρονολογικὸν σύστημα τῶν Ἑβραίων, ἀπὸ κτί-
 σεως κόσμου χρονολογούντες, ἥτοι ἀπὸ τοῦ 5508 π. Χ.,
 οἱ δὲ τῆς Δύσεως διετήρησαν τὴν χρονολογίαν ἀπὸ κτίσεως
 Ρώμης, ἥτοι ἀπὸ τοῦ 750 π. Χ. Ἡμερολόγιον
 εἰς τὴν Δύσιν ἦτο ἐν χρήσει τὸ Ἰουλιανὸν μὲ τοὺς δώ-
 δεκα σημερινούς μῆνας· ἡ Ἀνατολὴ ἤρχισε νὰ δέχεται τοῦτο
 ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

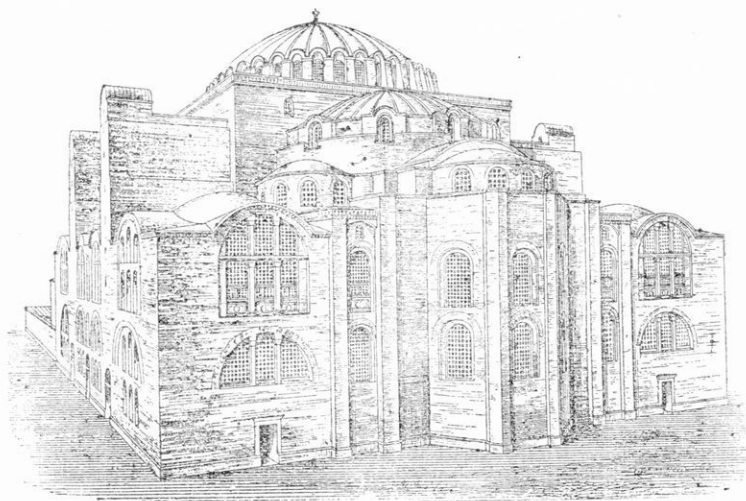
Κατὰ τὸν ΣΤ' ὅμως αἰῶνα ὁ μοναχὸς τῆς Δύσεως Λι-
 ονύσιος ὁ Μικρὸς κατ' ἐντολὴν τοῦ Πάπα ἐπελόγησε
 καὶ ἐτοποθέτησε τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ ἔτος 754 ἀπὸ
 τῆς κτίσεως τῆς Ρώμης, τὸ δὲ ἔτος ἐκεῖνο 1286 ἀ. κ. Ρ. ἐθεώ-
 ρησεν ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ὡς τὸ 532 ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ
 Χριστοῦ ἢ τῆς ἐνσάρχου οικονομίας, ὅπως λέγει ἡ Ἀνατολικὴ
 Ἐκκλησία. Ἐκτοτε πρώτη ἡ Δυτικὴ καὶ ὕστερα ἡ Ἀνατολικὴ
 Ἐκκλησία ἤρχισαν νὰ χρονολογῶν ἀπὸ Χριστοῦ.

Εἰς τοὺς ὑπολογισμούς του ὅμως ὁ Διονύσιος περιέπεσεν
 εἰς λάθος 4—6 ἐτῶν, διότι ὁ Χριστὸς, ὅπως ἀπέδειξαν σοφοὶ
 ἐπιστήμονες, ἐγεννήθη κατὰ μέσον ὅρον τὸ ἔτος 750 ἀ. κ. Ρ.
 καὶ ὄχι τὸ 754. Ὡστε ἡ χρονολογία μας σήμερον εἶναι ἐσφαλμέ-
 νη κατὰ 4—6 ἔτη.

ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ.- ΑΙ ΤΕΛΕΤΑΙ

Τύπος τῆς λατρείας εἶναι αἱ ἱεραὶ τελεταί. Αὗται κατὰ μὲν τοὺς Ἀποστολικοὺς χρόνους ἦσαν ἀπλᾶι καὶ σύντομοι, ἀπὸ δὲ τοῦ Β' καὶ μάλιστα τοῦ Δ' αἰῶνος γίνονται πομπωδέστεραι καὶ μεγαλοπρεπέστεραι λαβοῦσαι πλέον μόνιμον τύπον.

Ἀπὸ ὅλας τὰς τελετὰς τῆς Ἐκκλησίας ἡ τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας ἔλαβεν ἰδιόζουσαν σημασίαν, ἀνεπτύχθη κατὰ τὰ τελούμενα εἰς τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν θέατρον καὶ ὠνομάσθη *λειτουργία*. Τὸν τύπον τῆς ἀρχαίας λειτουργίας μᾶς περιγράφει ὁ Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς, τὸν



Ναὸς Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ.

(ὁ ναὸς τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖον ἱδρυσεν ὁ Ἰουστινιανὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν).

τῆς νεωτέρας δὲ αἱ σωζόμεναι λειτουργίαι τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν Ἀνατολικήν, τοῦ Ἀμβροσίου δὲ καὶ Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν. Κέντρον αὐτῶν ὅλων εἶναι ἡ τέλεσις τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ μετάληψις τῶν πιστῶν πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου καὶ ἀναπαράστασιν τῆς ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ θυσίας τοῦ Κυρίου.

Ἐπίσης ἐξέχουσαν θέσιν κατεῖχον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αἱ τε-
 λεταιὶ τῶν ἄλλων μυστηρίων καὶ ἰδίως τοῦ Β α π τ ῖ σ μ α -
 τ ο ς καὶ τοῦ Χ ρ ῖ σ μ α τ ο ς. Διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Μ ε -
 τ α ν ο ῖ α ς ἢ Ἐ ξ ο μ ο λ ο γ ῆ σ ε ω ς ἐλάμβανον τὴν
 ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ ἡτοιμάζοντο οὕτω οἱ χριστιανοὶ διὰ
 τὴν θεϊαν μετάλληψιν. Διὰ τοῦ Γ ά μ ο υ εὐλογεῖτο ὁ σύνδε-
 σμος ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς πρὸς συμβίωσιν. Διὰ τοῦ Ε ὕ χ ε -
 λ α ῖ ο υ ἠλείφοντο οἱ ἀσθενεῖς δι' ἐλαίου πρὸς θεραπείαν σώ-
 ματος καὶ ψυχῆς, διὰ δὲ τῆς Ἱ ε ρ ω σ ὺ ν η ς ἐξελέγοντο οἱ ἄξιοι
 λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας, οἱ κληρικοί, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν Ἱ ε -
 ρ ο ρ χ ῖ α ν.

Διὰ τὰς ἐορτάς ταύτας καὶ μάλιστα διὰ τὴν Θεϊαν Λειτουργ-
 γίαν, ἣτις ἐτελεῖτο τὰς ἐορτάς, οἱ διάφοροι ὅ μ ν ο γ ρ ά φ ο ι
 τῆς Ἐκκλησίας ἔγραψαν ὑψηλοὺς ὕμνους καὶ ποιήματα.
 Ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδός, ὁ Σέργιος, Γρηγόριος ὁ Θεολό-
 γος, ὁ Δαμασκηνός, ὁ Κοσμᾶς, ὁ Ἀνδρέας Κρήτης καὶ ἄλλοι
 εἶναι οἱ ἐμπνευσμένοι ποιηταὶ τῆς Ἐκκλησίας μας. Εἰς τὴν Δύ-
 σιν τοιοῦτοι ἦσαν ὁ Ἀμβρόσιος, ὁ Αὔγουστίνος, ὁ Γρηγόριος ὁ
 Διάλογος καὶ ἄλλοι. Κατὰ τὰς ἱερὰς τελετὰς σπουδαίαν θέσιν κα-
 τεῖχε τὸ κ ή ρ υ γ μ α τοῦ Εὐαγγελίου, καθὼς καὶ ἡ ἐκκλη-
 σιαστικὴ μ ο υ σ ῖ κ ή. Ἡ μουσικὴ πάντοτε ὑπῆρχεν εἰς τὴν
 Ἐκκλησίαν, ὅπως καὶ ἡ Ζωγραφικὴ. Ὁ Ἀπ. Παῦλος προτρέπει
 τοὺς χριστιανοὺς τακτικὰ νὰ «λαλῶσιν ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις
 καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες τῷ Κυρίῳ».

Εἰσάγαγε δὲ ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς τὰ τέσσαρα
 γένη τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς, τὸ δώριον, τὸ φρούριον, τὸ λύ-
 διον καὶ τὸ μῆζολύδιον καὶ μάλιστα πρώτη ἡ Λυρικὴ διὰ τοῦ
 Ἀμβροσίου. Κατόπιν ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνὸς εἰακτοποίησε καὶ
 προσήρμοσε τοὺς ὕμνους τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν
 ὑπάρχουσαν μουσικὴν καὶ καθώρισε τοὺς ὁ κ τ ῶ ἡ χ ο υ ς.
 ἦτοι τρόπους τοῦ ψάλλειν, καὶ ἀπετέλεσεν οὕτω τὴν Ὁ κ τ ῶ -
 η χ ο ν.

Γ') ΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΗΘΗ

Ο ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Τῶν πρώτων χριστιανῶν ὁ βίος ἦτο ἀπόρροια τῆς ἠθικῆς
 διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ ἀ γ ά π η ἦτο τὸ κύριον
 γνώρισμα μεταξύ των καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς πηγάζουσα φ ι λ α ν -

θ ρ ω π ί α. Μεταξύ των οί χριστιανοί ἦσαν ἴσοι, οὔτε ἔκαμνον διάκρισιν τῶν ξ έ ν ω ν, τῶν δ ο ύ λ ω ν καὶ τῶν γ υ ν α ι - κ ῶ ν, ὅπως ἔκαμνον οἱ ἐθνικοί.

Ὁ ο ἰ κ ο γ ε ν ε ι α κ ὸ ς β ί ο ς ἐθεωρεῖτο ὡς ἱερὰ ἔνωσις, τῶν δὲ μελῶν τῆς οἰκογενείας ἦσαν ὠρισμένα τὰ κα- θήκοντα· κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου ἡ Ἐκκλησία μετεχειρίζετο τὰ στέφανα καὶ τοὺς δακτυλίους,

Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἰσήρχετό τις διὰ τοῦ Β α π τ ῖ σ μ α - τ ο ς· πρὸ τοῦ Βαπτίσματος οἱ ἄνθρωποι ἐλέγοντο κ α τ η - χ ο ὑ μ ε ν ο ι, μετὰ δὲ τὸν βαπτισμὸν ἐλέγοντο π ι σ τ ο ἱ.



Σειρά ἁγίων γυναικῶν (ψηφιδωτὸν τῆς Ραβέννης τοῦ ΣΤ' αἰῶνος).
Εἶναι εἰκὼν Βυζαντινῆς Ζωγραφικῆς. Αὕτη εἶναι κατεσκευασμένη με ψηφί-
δας.—ψηφιδωτὰ—μωσαϊκά. Τοιαῦτα ψηφιδωτὰ ὑπάρχουν σήμερον εἰς τὴν
Ἑλλάδα εἰς τὴν Θεσβνίκην, τὸν Μιστράν, τὴν Μ. Λαφνίου, τὴν Μ. Ὀσίου
Λουκά παρὰ τὴν Λεβάρδειαν κλπ.

Τὰ πρὸς τὴν Πολιτείαν καὶ τὴν Κοινωνίαν καθήκοντα τῶν Χριστιανῶν ἦσαν ὁμοίως ὠρισμένα· ἡ ὑπακοή εἰς τοὺς νόμους καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν ἀρχόντων ἦτο τὸ γνῶρισμα τούτων. Ὅμοίως ὠρισμένα ἦσαν καὶ τὰ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς λειτουρ- γοὺς τῆς καθήκοντα τῶν χριστιανῶν. Μόνον εἰς τὰ ζητήματα

τῆς Πίστεως οἱ χριστιανοὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πειθαρχοῦν εἰς τὸν Θεὸν μᾶλλον παρὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Οἱ διωγμοὶ κατὰ τῶν χριστιανῶν ἔγιναν ἡ λυδία λίθος τῆς δοκιμασίας τῆς πίστεως αὐτῶν. Πολλοὶ μὴ ἀντέχοντες εἰς τὰ βασανιστήρια ἠρνοῦντο τὸν Χριστόν, ἄλλοι ὅμως ἐπροτίμων τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Πολλοὶ ἐκ τῶν πρώτων μετὰ τὴν ἄρνησίν των μετενόησαν καὶ ἐζήτησαν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς αὐτοὺς παρείχeto βέβαια ἡ συγχώρησις, ἀλλὰ προηγουμένως ὑπεβάλλοντο οὗτοι εἰς ποινάς τινας, τὰ λεγόμενα ἐ π ι τ ῖ μ ι α. Τοιαῦτα ἐπεβάλλοντο καὶ εἰς τοὺς μετανοοῦντας αἰρετικούς καὶ σχισματικούς. Εἰς δὲ τοὺς εἰς τὴν αἵρεσιν ἐμμένοντας ἐπεβάλλετο ἡ ἀποκοπὴ ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ λεγόμενος ἀ φ ο ρ ι σ μ ό ς.

Τῶν ἐπιτιμίων τούτων κατάχρησιν ἔκαμεν ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Σχίσματος. Αὕτη εἰσήγαγε καὶ τὰς λεγόμενας θ ε ο δ ι κ ῖ α ς, τὴν ἐ ξ α γ ο ρ ᾶ ν τῶν ἐπιτιμίων διὰ χρημάτων ἢ ἀφιερωμάτων εἰς τὸν ναὸν καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν. Ἡ θεοδικία ἦτο ἡ ἐξῆς: Ἐροῖπτετο π. χ. ὁ κατηγορούμενος εἰς δεξαμενὴν ὕδατος καὶ ἂν μὲν ἐσώζετο, ἦτο ἁθῶς, ἂν δὲ ἐπνίγeto, ἐθεωρεῖτο ἔνοχος, διότι οὕτω ὁ Θεὸς ἐξέφραζε τὴν κρίσιν αὐτοῦ περὶ αὐτοῦ κ. τ. τ. Ἡ δὲ ἀπαγόρευσις συνίστατο εἰς τὴν ἀποχὴν ἀπὸ πάσης ἱεροπραξίας τῶν κληρικῶν τῆς χώρας, ἡ ὁποία ἐκηρύσσετο εἰς ἀπαγόρευσιν.

Ἀφ' ὅτου ὅμως ἔπαυσαν οἱ διωγμοὶ καὶ ἡ πολιτεία ἐξεχριστιανίσθη, ἤρχισαν νὰ χαλαρῶνται τὰ ἥθη μεταξὺ τῶν χριστιανῶν καὶ νὰ εἰσάγωνται εἰς τὸν χριστιανικὸν βίον συνήθειαι καὶ ἔθιμα ἐθνικά καὶ εἰδωλολατρικά. Ὁ Χρυσόστομος μετὰ δριμύτητος ψέγει τακτικὰ τοὺς χριστιανούς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δίδουν πίσυν εἰς δεισιδαιμονίας, εἰς τοὺς οἰωνοὺς, τὰς μαγείας κ.τ.τ. Πολλαὶ δὲ συνήθειαι τῆς ἀρχαίας θρησκείας μετεδόθησαν καὶ ἐπεκράτησαν μεταξὺ τῶν χριστιανῶν.

Τέλος ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ἠσκεῖτο καὶ ὁ μ ο ν α χ ι κ ό ς β ί ο ς. Περίφημοι διοργανῶται τοῦ βίου τούτου ἔγιναν ὁ ἐκ Θηβαίδος τῆς Αἰγύπτου Παῦλος, ὁ Μέγας Ἀντώνιος, ὁ Παχώμιος, Συμεὼν ὁ Στυλῖτης, ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Βενέδικτος εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἄλλοι.

Καὶ γυναῖκες δὲ διέπρεψαν εἰς τὸν μοναχικὸν βίον, ὅπως αἱ Ρωμαῖαι Φαβιόλα, ἡ Μαρκέλλα, ἡ Παῦλα, ἡ Ἀσέλλα, ἡ Φουρία καὶ ἄλλαι.

Οἱ μοναχοὶ προσεπάθουν νὰ φθάσουν τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς χριστιανικῆς τελειότητος δι' ἀποχωρισμοῦ ἀπὸ τοῦ κόσμου διὰ τῆς ἐγκρατείας, τῆς παρθενίας, τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς.

Πρὸς τόνωσιν τῶν ἡθῶν τῶν χριστιανῶν καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος καθ' ὅλου καθώρισεν ἡ Ἐκκλησία μας τὰς νηστείας. Τοιαύτη κυρίως ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν εἶνε ἡ νηστεία τοῦ Πάσχα, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος ἐγίνε τεσσαρακονθήμερος. Ἡ νηστεία τῶν Χριστουγέννων ὠρίσθη κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα, αἱ δὲ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἀργότερον. Αἱ διάφοροι δὲ κατὰ καιροὺς σύνοδοι καθώρισαν καὶ τὸ εἶδος τῆς τροφῆς τῶν νηστειῶν τούτων.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΙΗΡΗΜΕΝΗΣ ΜΙΑΣ ΤΟΥ ΧΡΙ- ΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α') ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝΙΝΟΠΟΛΕΩΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

ΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΛΑΥΩΝ

Οἱ Σλαῦοι εἶχον ἀρχίσει νὰ προσέρχονται εἰς τὸν Χριστιανισμόν ἀπὸ τῆς πρὸ τοῦ Σχίσματος ἐποχῆς· ἤδη ὁμως ἀθρόοι προσέρχονται εἰς αὐτὸν διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Πρῶτοι ἐκ τῶν Σλαύων γίνονται χριστιανοὶ οἱ Βούλγαροι. Πρὸς αὐτοὺς μετέβησαν Μοραβοὶ μαθηταὶ τῶν δύο ἐκ Θεσσαλονίκης ἀδελφῶν μοναχῶν Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φωτίου. Ὁ Μεθόδιος καὶ ὁ Κύριλλος ἐγνώριζον τὴν Σλαβικὴν γλῶσσαν καὶ εἰς αὐτὴν μετέφρασαν τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Βόγορις προσῆλθεν ἐπισήμως καὶ ἐβαπτίσθη ὀνομασθεὶς Μιχαήλ, τὸ δὲ παράδειγμα αὐτοῦ ἠκολούθησεν ὁ λαὸς του τὸ ἔτος 861.

Πρὸ τούτου οἱ αὐτοὶ εὐαγγελισταὶ μετέδωκαν τὸν Χριστιανισμόν εἰς τοὺς Μοραβοὺς, τοὺς Ἀβάρους καὶ τοὺς Βοεμούς. Οἱ Σέρβοι δέ, οἱ Κροάται, οἱ Δαλμάται καὶ ἄλλοι Σλαβικοὶ λαοὶ εἶχον ἤδη ὀλίγον πρότερον ἐχριστιανισθῇ. Τοιούτο-

τρόπως ολόκληρος ἡ Βαλκανικὴ χερσόνησος προσήλθεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

Ἀπὸ ὅλους τοὺς Σλαῦους τελευταῖοι ἔγιναν χριστιανοὶ οἱ Ρῶσοι. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατείας αὐτῶν Ὁ λ γ α ς ἤρχισεν ὁ ἐκ-
χριστιανισμὸς αὐτῶν. Αὕτη ἦλθε τὸ 955 εἰς τὴν Κων)πολιν καὶ
ἐδέχθη τὸ βάπτισμα μετονομασθεῖσα Ἑλένη. Ἐπὶ τοῦ ἐγγόνου
τῆς δὲ Βλαδิมύρου συντελέσθη ἐντελῶς ὁ ἐκχριστιανισμὸς αὐτῶν.
Λέγεται ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἀπέστειλε πρεσβείαν εὐγενῶν
Ρώσων εἰς διαφόρους χώρας, διὰ νὰ ἐκλέξουν τὴν καλυτέραν διὰ
τὸ Ρωσικὸν ἔθνος θρησκείαν. Οὗτοι ἦλθον καὶ εἰς τὴν Κων)πο-
λιν, ὅπου ἐθαύμασαν τὴν λαμπρότητα τῆς Ὁρθοδόξου Χριστια-
νικῆς θρησκείας καὶ ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν Ρωσίαν παρέστησαν
ταύτην ὡς τὴν μόνην ὀρθὴν πίστιν· ὁ Βλαδὶμυρος ἐβαπτίσθη
τότε τὸ ἔτος 988 καὶ μαζί μὲ αὐτὸν καὶ σύμπας ὁ Ρωσικὸς λαὸς
εἰς τοὺς μεγάλους ποταμοὺς τῆς Ρωσίας. Τῆς πρώτης Ρωσικῆς
Ἐκκλησίας ἔδρα διοικήσεως — μητροπολις — ἦτο τὸ Κίεβον.
Μετὰ ἔγινεν ἡ Μόσχα. Οἱ μητροπολῖται τούτων χειροτονούμενοι
εἰς τὴν Κων)πολιν ἀπεστέλλοντο εἰς τὴν Ρωσίαν.

Τὰς Σλαβικὰς ταύτας Ἐκκλησίας πᾶσας διόκει ἡ Ἐκκλη-
σίᾳ Κων)πόλεως κατ' ἀρχάς, εἶδομεν δὲ ὅτι ἡ ἀνάμειξις κατόπιν
τῆς Λατικῆς εἰς τὰ τῆς Βουλγαρικῆς ἐπέφερε τὸ Σχίσμα τῶν
Ἐκκλησιῶν.

ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Ἡ ἄλωσις τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων ἔγινε τὴν
29 Μαΐου 1453 ἐπὶ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιο-
λόγου καὶ πατριάρχου Ἀναστασίου.

Πρὸ τῆς ἄλώσεως ταύτης οἱ Τούρκοι εἶχον γίνει κύριοι
τῆς ὑπολοίπου Ἑλλάδος. Μετὰ ταύτην δὲ ὑπέταξαν τὴν Σερ-
βίαν, τὴν Βοσνίαν καὶ ὅλον τὸν χριστιανικὸν κόσμον τῆς Ἀνα-
τολῆς καὶ τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Οὕτως ὥστε ἡ Ἀνατο-
λικὴ Ἐκκλησία διέκλυεν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν. Τὴν κατήρρευσιν
αὐτὴν τοῦ Ἀνατολικοῦ κόσμου εἶχον προπαρασκευάσει αἱ
Σ τ α υ ρ ο φ ο ρ ί α ι καὶ μάλιστα ἡ ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων
κατάληψις καὶ διανομὴ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους κατὰ τὸ ἔτος
1204.

Τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἀπειλούμενον ὑπὸ τῶν Τούρκων
ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ παντοδυνάμου τότε εἰς τὴν Δύσιν

Πάπα. Οὗτος ὅμως ὥς ἀντάλλαγμα ἐζήτησε τὴν ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ὥς κυριάρχου ὅλης τῆς Ἐκκλησίας. Συνεκροτήθη τότε ἡ ἐν Φλωρεντίας Σύνοδος καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας παντοιοτρόπως πιεζόμενοι ἠναγκάσθησαν νὰ υπογράψουν διὰ τῆς βίας τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Πάπα καὶ τὴν ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀλλ' ὁ λαὸς τῆς Ἀνατολῆς ἐξωργισμένος καὶ ἀπὸ τὴν κακὴν διαγωγὴν τῶν Σταυροφόρων ἐξηγέρθη καὶ ἀπεκήρυξε τοὺς υπογράφαντας· ἡ δὲ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐκήρυξε τὴν Σύνοδον ταύτην ληστρικὴν τὸ ἔτος 1439. Ὁ λαὸς τότε, λέγουν οἱ χρονολόγοι, ἐκραύγασεν : «οὔτε βοήθειαν οὔτε τὴν ἔνωσην χρῆζομεν· ἀπέστω ἄρ' ἡμῶν ἡ τῶν ἀζύμων λατρεία· κρειττότερον γὰρ ἐστὶν ἰδεῖν ἐν μέσῃ τῇ πόλει φρακίολιον βασιλεῦον Τούρκων ἢ καλύπτραν λατινικὴν.»

Β') ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

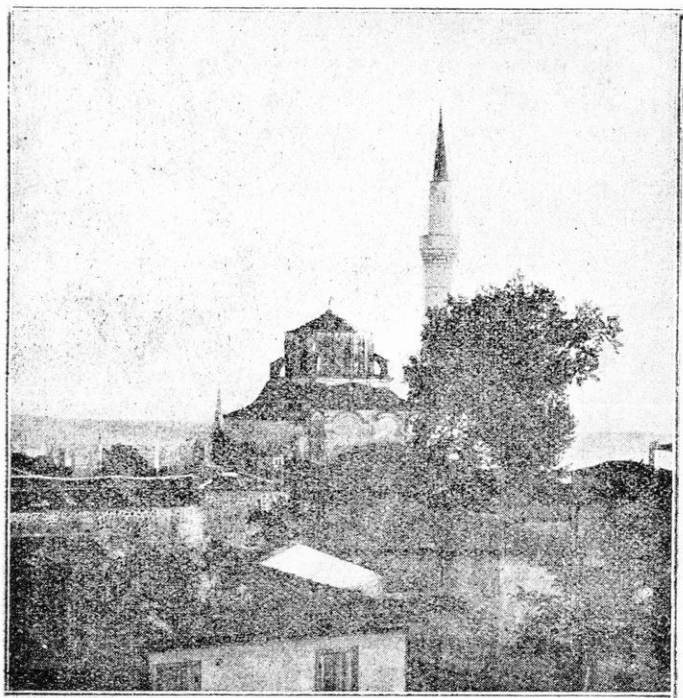
Η ΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ

Μετά τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, πλὴν τῆς Ῥωσικῆς, εὐρέθη ὑπὸ ξένους καὶ ἀλλοθρήσκους κατακτητήτας. Ὁ Μωάμεθ ὅμως ὁ Β' ὁ Πορθητὴς καὶ οἱ κατόπιν Σουλτάνοι, ἐπειδὴ ἡ ἐξόντωσις τῶν ἀλλοθρήσκων, ὅπως διατάσσει τὸ Κοράνιον, ἦτο δυσκολωτὴ καὶ σχεδὸν ἀδύνατος, ἐφέρθησαν μετ' ἐπιεικείας πρὸς τοὺς Χριστιανούς. Ὁ Μωάμεθ ἀνεγνώρισε τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, περιεποιήθη τὴν Ἐκκλησίαν, ἀνέδειξε Πατριάρχην τὸν Γεώργιον Σχολάβριον, τὸν ὁποῖον ἐκήρυξεν ἀρχηγὸν τοῦ ἔθνους τῶν Χριστιανῶν τῶν ἐν τῷ Τουρκικῷ κράτει, ἦτοι Ἐθνάρχην, καὶ παρεχώρησεν εἰς τοὺς Χριστιανούς τούτους πολλὰ προνόμια.

Ἄλλοι ὅμως Σουλτάνοι, καὶ μάλιστα ὁ Σελήμ ὁ Α' κατὰ τὸ ἔτος 1520, δὲν ἀνεγνώρισαν τὰ προνόμια ταῦτα καὶ ἐδίωξαν τοὺς Χριστιανούς, μετατρέψαντες πολλοὺς χριστιανικοὺς νασοὺς εἰς ἰσλαμίαν. Φοβερὸν δὲ πλῆγμα κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἀπέβη τὸ λεγόμενον παιδομαζωμα. Οἱ Τούρκοι ἐλάμβανον μικρὰ χριστιανόπαιδα, τὰ ὅποια κατέτασσον εἰς τὰ λεγόμενα τὰ γυμνασια τῶν Γενιτσάρων, ὅπου ἀνέτρεφον μετὰ φανατισμοῦ καὶ αὐταπαρνήσεως ταῦτα κατὰ τὴν ἰσλαμικὴν ἠθικὴν.

Ἡ θέσις τῶν ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανῶν ἤρχισε νὰ βελτιω-

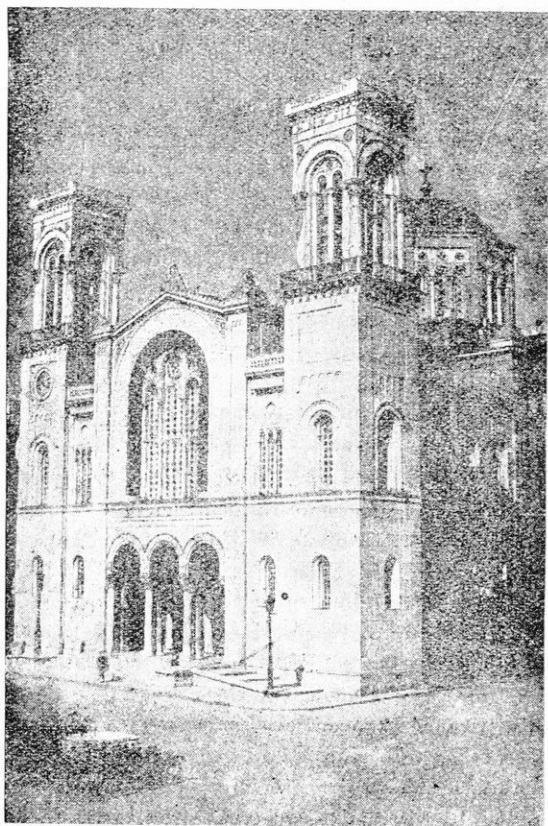
νεται ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἀπὸ τότε ἤρχισε νὰ παρακμάζη ἡ Τουρκία, ἀνεφάνη δὲ ὡς ἰσχυρὸς προστάτης τῶν Χριστιανῶν τὸ ὁμόδοξον Ρωσικὸν κράτος. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ οἱ Ἕλληνες τοῦ Φα ν α ρ ί ο υ συνέτειναν τὰ μέγιστα εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν Χριστιανῶν.



Ὁ ἐν Θεσπλίῃ ναὸς τοῦ Προφήτου Ἡλία μετατραπείς εἰς Ἱζμί κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας.

Κατὰ τὴν Μεγάλην Ἐπανάστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους τὸ 1821 ἐπεδεινώθη καὶ πάλιν ἡ κατάστασις τῶν ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανῶν, πολλοὶ δὲ Ἕλληνες Χριστιανοὶ εὗρον θάνατον μαρτυρικόν, ὅπως ὁ νεομάρτυς Πατριάρχης Γ ρ η γ ὅ ρ ι ο ς Ὁ Ε΄. Ἡ Ἐπανάστασις αὕτη ἠλευθέρωσε μικρὰν γωνίαν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς. Ἐξ αὐτῆς δὲ ὁρμώμενοι οἱ Ἕλληνες κατόπιν ἠλευ-

θέρωσαν καὶ τὴν ᾿Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν ᾿Ηπει-
ρον, τὴν Κρήτην καὶ τὰς νήσους τοῦ ᾿Ιονίου καὶ Αἰγαίου πελά-
γους, ὅπου ἰδρῦθη ἡ νεωτέρα Ἀ ὑ τ ο κ έ φ α λ ο ς ᾿ Ε κ κ λ η -
σί α τ ῆ ς ᾿ Ε λ ε υ θ έ ρ α ς ᾿ Ε λ λ ά δ ο ς .



᾽Ο Μητροπολιτικὸς ναὸς τῶν Ἀθηνῶν.
(᾽Ο Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου)

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατὰ τὸ ἔτος 1830 ἡ Ἑλλὰς ἀπετέλεσε κράτος ἀνεξάρτη-
τον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Διὰ τοῦτο
ἔπρεπε νὰ ἔχη καὶ Ἑκκλησίαν ἀνεξάρτητον, δηλαδή α ὑ τ ο κ έ -

φ α λ ο ν , σύμφωνα με τὸ πνεῦμα τῆς διοικήσεως, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπικρατήσῃ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ Πατριαρχεῖον Κων)πόλεως ἄλλως τε διετέλει ἀκόμη ὑπὸ τὸν Μωαμεθανικὸν ζυγὸν καὶ ἦτο δύσκολος ἡ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐλευθέρας Ἑλλάδος ὑπ' αὐτοῦ. Διὸ μετὰ πολλάς συζητήσεις καὶ ἔριδας ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἐκηρύχθη Ἀ ὕ τ ο κ έ φ α λ ο ς τμητικῶς ὑπαγομένη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας Κων)πόλεως τὸ ἔτος 1852. Τότε ἐψηφίσθη ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, αἱ βασικαὶ διατάξεις τοῦ ὁποῖου ἰσχύουν μέχρι σήμερον.

Κατὰ τοῦτον ἀνωτάτη ἀρχὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ Σ ὕ ν ο δ ο ς τ ῆ ς Ἱ ε ρ α ρ χ ί α ς , ἣτις συνέρχεται κατὰ διετίαν. Ἐντολοδόχος αὐτῆς εἶναι ἡ Δ ι α ρ κ ή ς Ἱ ε ρ ᾶ Σ ὕ ν ο δ ο ς , ἀποτελουμένη ἀπὸ δώδεκα ἀρχιερεῖς, ἐκλεγομένους κατ' ἔτος κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας, μετ' ἐπὶ προέδρον τὸν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν. Τούτων ἐποπτεύει ὁ Κυβερνητικὸς Ἐπίτροπος. Εἰς τὴν Ἀυτοκέφαλον ταύτην Ἐκκλησίαν προσετέθησαν κατὰ καιροὺς καὶ αἱ Ἐκκλησίαι τῶν ἀπληλευθερωμένων Ἑλληνικῶν τμημάτων, ὅπως τῆς Θεσσαλίας, Ἰονίων νήσων κλπ. ἀπὸ δὲ τοῦ 1929 καὶ αἱ Ἐκκλησίαι τῶν Νέων Χωρῶν Μακεδονίας, Θράκης, Ἡπείρου καὶ τῶν Νήσων.

Διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπεγυμνώθη τοῦτο· λόγῳ δὲ τῶν δημιουργηθεῖσων περιστάσεων ἐκ τῆς κατὰ τὸ 1922 Μικρασιατικῆς καταστροφῆς ἔχει ἤδη περιέλθει τοῦτο εἰς ὅχι ἀνθηρὰν κατάστασιν. Ὑπερχρεώθη δὲ ὑπὸ τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάνης τὸ 1923 νὰ περιορισθῇ εἰς μόνον τὰ θρησκευτικὰ του καθήκοντα.

ΤΑ ἈΛΛΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑ

Ἐκ τῶν ἄλλων Πατριαρχείων, τῆς Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, τὸ εὐρισκόμενον εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν εἶναι τὸ τελευταῖον. Τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων ἔνεκα ἐσωτερικῶν ἐρίδων ἔχει περιορίσει τὴν δρασίαν του, τὸ δὲ τῆς Ἀντιοχείας ἀπὸ πολλοῦ περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν ἐν Συρίᾳ Ἀράβων Χριστιανῶν.

Αἱ Ἀλλαι Ἀυτοκέφαλοι Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι

Ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τὴν Ὁ ρ θ ό δ ο ξ ο ν ἀποτελοῦν σήμερον ἡ ἐν διωγμῷ Ρωσικὴ Ἐκκλησία, ἡ Ρουμα-

νική, ἡ Σερβική, ἡ τῶν ὀρθοδόξων τῆς Αὐστρίας, ἡ ἐν Ἰβηρίᾳ τοῦ Καυκάσου καὶ ἡ σχισματικὴ τῆς Βουλγαρίας. Ἐκ τούτων μόνον ἡ Ρωσικὴ παρέμεινεν ἐλευθέρᾳ πάντοτε, πᾶσαι δὲ αἱ ἄλλαι ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἔσχον τὴν αὐτὴν τύχην μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς. Ὅταν δὲ οἱ λαοὶ οὗτοι ἔγιναν κράτη ἀνεξάρτητα, ἀπετέλεσαν καὶ Ἐκκλησίας Αὐτοκεφάλους. Αὐτοκέφαλος καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν βίον τῆς ἔμεινε καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου. Σήμερον πάντες οἱ ὀρθόδοξοι ἀνέρχονται εἰς 140 περίπου ἑκατομύρια.

α') Ἡ ὀρθόδοξος Ρωσικὴ Ἐκκλησία

Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας μέχρι τοῦ 1588 ἐπῆγετο εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἶχε δύο μητροπολίτας τοῦ Κιέβου καὶ τῆς Μόσχας. Τὸ ἔτος ὅμως τοῦτο ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἱερομίας ὁ Β' ἀνέδειξε τὸν μητροπολίτην Μόσχας Πατριάρχην τῆς Ρωσίας ἀνεξάρτητον τῶν λοιπῶν· τὸ δὲ 1687 μετὰ τούτου ἠνώθη καὶ ὁ μητροπολίτης Κιέβου καὶ οὕτω ἀπετελέσθη ἡ Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας.

Ὁ Μέγας Πέτρος τῆς Ρωσίας τὸ ἔτος 1722 ὥρισεν ὥς ἀνωτάτην διοίκησιν ταύτης Σύνοδον ἐξ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων ἐδρεύουσαν ἐν Πετροπόλει καὶ ἐπροστάτευσεν τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁμοίως ὑπὲρ αὐτῆς ἐμερίμνησε καὶ ἡ Αἰκατερίνα ἡ Β'. Ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία σήμερον εὐρίσκεται ἐν διωγμῷ διωκομένη ὑπὸ τῶν Μπολσεβίκων.

β') Ἡ ὀρθόδοξος Σερβικὴ Ἐκκλησία

Οἱ Σέρβοι κατακτηθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων, διὰ τὰ τύχῃσι τῶν προνομίων τῶν ἀπονεμηθέντων εἰς τοὺς ὑπὸ τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ὥς ἐθνάρχην χριστιανούς, ἐζήτησαν καὶ ἐπῆχθησαν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τούτου τὸ ἔτος 1766, ἐνῶ προηγουμένως ἀπετέλουν Ἐκκλησίαν Αὐτοκέφαλον. Ὁ Πατριάρχης τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας εἶχε τὴν ἔδραν του εἰς τὸ Ἰπέκ.—ὁ Πεκίου— Τὸ 1839 ὅμως ἀνέκτησαν τὴν πολιτικὴν τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἰδίως τὸ 1878 ἡ Ἐκκλησία τῆς Σερβίας ἔγινεν Αὐτοκέφαλος. Αὕτη διοικεῖται σήμερον ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Βελιγραδίου ὥς προέδρου καὶ Συνόδου ἐκ Σέρβων ἐπισκόπων. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Σερβίας ἐπῆχθη καὶ ἡ τοῦ Μαυροβουνίου

καὶ ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι τοῦ κατὰ τὸ 1918 ἰδρυθέντος Κράτους τῆς Νοτιοσλαβίας.

γ') Αἱ ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι τῆς Αὐστρίας

Καὶ αὗται μέχρι τοῦ 1740 ἀνήκον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κων/πόλεως. Ἐκτοτε ἀνακτήσαντες οἱ ὀρθόδοξοι οὗτοι τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἐχωρίσθησαν διοικητικῶς καὶ ἀπετέλεσαν τρεῖς αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας ὑπὸ τρεῖς ἀρχιεπισκόπους, τὸν τοῦ Κάρλοβιτς, τῆς Ἑρμανστάνδης καὶ τοῦ Τσέρνοβιτς.

δ') Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία Ἰβηρίας

Οἱ ὀρθόδοξοι οὗτοι ἄλλοτε εἶχον αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὑπῆχθησαν εἰς τὴν Ρωσικὴν Ἐκκλησίαν.

Ἀπὸ τοῦ 1918 τόσον ἡ Ἐκκλησία αὕτη τῆς Ἰβηρίας ἢ Γεωργίας τοῦ Καυκάσου, ὅσον καὶ ἡ Ρωσικὴ, εὐρίσκεται ἐν διωγμῷ, ὁ Πατριάρχης δὲ πασῶν τῶν Ρωσιῶν ὡς καὶ οἱ μητροπολίται καὶ ἐπίσκοποι καὶ σύμπας ὁ κληρὸς καὶ ὁ Χριστιανισμὸς ἐν γένει ἐκακοποιήθησαν καὶ ἀπανθρώπως ἐδιώχθησαν ὑπὸ τῶν ἐπικρατησάντων ἐπαναστατῶν Μπολσεβίκων—Κομμουνιστῶν.

ε') Ἡ ὀρθόδοξος Ρουμανικὴ Ἐκκλησία.

Καὶ ἡ Ἐκκλησία αὕτη ὑπῆγετο ὑπὸ τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ ἔτος δὲ 1856 καὶ μάλιστα τὸ 1888 ἡ Βλαχία ἔγινεν ἀνεξάρτητον κράτος ὑπὸ τὸν τίτλον Ρουμανία, ἡ δὲ Ἐκκλησία αὐτῆς αὐτοκέφαλος ὑπὸ τὸν Πατριάρχην Βουκουρεστίου τὸ ἔτος 1884.

Κατὰ τὸ 1907 ἡ Ρουμανικὴ Ἐκκλησία ἦλθεν εἰς ἔριδας μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, διότι αὕτη ἠθέλησε εἰς τὰς ἐν Μακεδονίᾳ Κουτσοβλαχικὰς περιφερείας νὰ ἐγκαταστήσῃ Ρουμάνους ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς.

στ') Ἡ σχισματικὴ ὀρθόδοξος Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία.

Καὶ ἡ Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία ἀνήκει εἰς τὰς ὀρθοδόξους τοιαύτας, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἶναι σχισματικὴ, ἥτοι δὲν ἀναγνωρίζει τὸν τρόπον διοικήσεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους οἱ Σέρβοι, οἱ Βλάχοι καὶ

οἱ Βούλγαροι γενόμενοι ἀνεξάρτητοι εἶχον καὶ ἰδίᾳς αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι ὑπῆγοντο ὑπὸ δύο κατ' ἀρχὰς ἀρχιεπισκόπους εἶτα δὲ πατριάρχας, τὸν Ἀχρίδος ἢ Ἀχριδῶν καὶ τὸν Τυρνόβου. Αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ ὅμως αὗται κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας διελύθησαν καὶ οἱ ὁρθόδοξοι οὗτοι ὑπῆχθησαν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ Βούλγαροι ἀπὸ τοῦ 1860 ἔγιναν κράτος ἀνεξάρτητον. Τότε δὲ ἀπέκτησαν καὶ Ἐκκλησίαν Αὐτοκέφαλον. Τὸ ἔτος ὅμως 1863 ἀπῆλθον ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Κων)πόλεως νὰ ἀναγνωρίσῃ οὗτος Βουλγάρους ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην καὶ Βούλγαρον Ἐξαρχον εἰς τὴν Κων)πολιν. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν ἐπιτρέπει ὁ ὄγδοος κανὼν τῆς Ἀ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ ὁποῖος ἀπαγορεύει εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν καὶ ἐπαρχίαν νὰ εἶναι δύο ἐπίσκοποι.

Παρὰ ταῦτα τὸ ἔτος 1872 ἰδρύθη ἡ Βουλγαρικὴ Ἐξαρχία περιλαμβάνουσα τὴν κυρίως Βουλγαρίαν καὶ τοὺς ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ Βουλγάρους. Διὰ τοῦτο ὁ Πατριάρχης Ἀνθίμος ΣΤ' ἀφώρισε τὸν ἐν Κων)πόλει ἐγκαθιδουθέντα πρῶτον Βούλγαρον Ἐξαρχον διὰ μεγάλης τοπικῆς Συνόδου, τὴν δὲ Βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν ἐκήρυξε σχισματικὴν.

ζ') Ἡ ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας.

Οἱ ὁρθόδοξοι τῆς Ἀλβανίας ὑπῆγοντο εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ἐσχάτως ὅμως ἡ Ἀλβανία ἔγινε κράτος ἀνεξάρτητον καὶ ἐξήτησε νὰ ἔχῃ καὶ Ἐκκλησίαν Αὐτοκέφαλον. Ταύτην δὲν ἀνεγνώρισεν ἀκόμη τὸ Πατριαρχεῖον Κων)πόλεως ἕνεκα ἀνωμαλιῶν τινῶν.

Γ') ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΙΣΜΑΤΑ

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία διὰ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῆς διετύπωσε τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ πλέον οὐδεμία ἀμφιβολία ἐν αὐτῇ. Οὐχ' ἦττον ὅμως κατὰ καιροὺς ἐφάνησαν τινὲς αἰρετικοί, ἀλλ' αἱ αἱρέσεις αὐτῶν εἶναι ἀσήμαντοι, διὰ τοῦτο δὲν παρέστη ἀνάγκη συγκροτήσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Αἱ διαφοραὶ αὗται ἐλύθησαν ἀπὸ Τοπικᾶς Συνόδους. Κυριώταται τῶν αἱρέσεων τούτων εἶναι αἱ ἑξῆς:

Χ. Ἐνισλείδου Ἱστορία Χριστιαν. Ἐκκλησίας—ἔκδοσις Α' 1933 6

Οἱ Παυλικιανοί. Ἡ αἵρεσις αὐτῶν ἤρχισεν ἀπὸ τὸ 657, εἶναι ἄγνωστον διατὶ ὠνομάσθησαν οὕτω, — ἴσως διότι ἐτίμων περισσότερον τὸν Ἀπόστολον Παῦλον — ὁμοιάζει δὲ αὕτη μὲ τὴν τῶν Γνωστικῶν καὶ Μανιχαίων. Ἡ λατρεῖα ἰδίως τούτων ἦτο γυμνὴ, οἱ δὲ ναοὶ χωρὶς εἰκόνας καὶ τελετὰς. Διὰ τοῦτο λέγεται, ὅτι ἀπὸ τούτων ἔλαβεν ἀρχὴ ἡ Εἰκονομαχία. Οὗτοι εἶχον τὸ κέντρον δράσεως εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ Συρίαν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐγκατεστάθησαν τινὲς εἰς τὰς χώρας τοῦ Αἴμου, ὅπου μέχρι σήμερον μόνον τὸ ὄνομα διατηροῦν.

Τὰ τέκνα τοῦ Ἑλίου. Λέγονται καὶ Ἀθίγγανοι. Ἐδρασάν εἰς τὴν Ἀρμενίαν καὶ εἶναι λείψανα τῶν ἀρχαίων Ἰουδαϊζουσῶν αἱρέσεων.

Οἱ Εὐχῖται. Λέγονται καὶ ἐνθουσιασταὶ καὶ ὁμοιάζουν μὲ τοὺς Γνωστικοὺς καὶ Μανιχαίους.

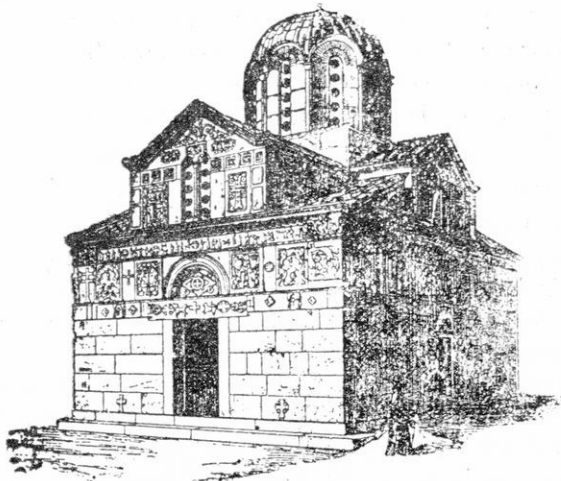
Ἡ αἵρεσις τῶν Βογομήλων. Αὕτη προῆλθεν ἀπὸ τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ χριστιανούς, ἐνεφανίσθη δὲ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα καὶ ὠνομάσθη οὕτω ἀπὸ τὸ βουλγαρικὸν Βογομίλ, τὸ ὁποῖον σημαίνει τὸν ἀγαπητὸν εἰς τὸν Θεόν, ἦτοι τὸν Θεόφιλον. Ἡ διδασκαλία τῶν ἐστηρίζετο εἰς παλαιότερας αἱρέσεις Γνωστικὰς κλπ.

Ἡ αἵρεσις τῶν Ἑσυχαστῶν. Αὕτη προῆλθεν ἀπὸ μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Ὄρους κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα.

Ἡ αἵρεσις τῶν Ρασκολνίκων. Αὕτη ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Ρωσίαν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ προῆλθεν ἀπὸ τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν καὶ τὰς δεισιδαιμονίας τοῦ Ρωσικοῦ Λαοῦ. Ὁ Πατριάρχης Νίκων τὸ ἔτος 1654 διὰ Συνόδον ἠθέλησε νὰ διορθώσῃ τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ καθαρῇ αὐτὰ ἀπὸ παρεισφρόσαντα λάθη καὶ δεισιδαιμονίας, ἀλλ' εὗρέθη πρὸ τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ τοῦ λαοῦ, διὸ ἐπῆλθε τὸ σχίσμα συγχρόνως καὶ ἡ αἵρεσις τῶν Ρασκολνίκων, ἦτοι τῶν στασιαστῶν. Ἡ αἵρεσις αὕτη διετετρήθη μέχρι τῆς σήμερον πολλὰ ἑκατομύρια Ρώσων ἀριθμοῦσα.

Ἡ αἵρεσις τοῦ Θ. Καῖρη. Ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1834 καὶ ὀνομάζεται Θεοσεβισμός. Εἶναι αἵρεσις θεϊστικὴ, ἀρνεῖται τὸν Χριστιανισμὸν καὶ παραδέχεται ἓνα φυσικὸν Θεόν, τὸν ὁποῖον δύναται νὰ γνωρίσῃ μόνον ὁ Θεοσεβής. Τὴν αἵρεσιν ταύτην κατεδίκασεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐτάραξαν ἐσχάτως καὶ αἱ κακοδοξίαι τοῦ Ἀν. Λασκαράτου καὶ τοῦ Ἀπ. Μαζράκη. Ὁ πρῶτος ἐπολέμησε τὴν Ὀρθοδοξίαν ἐπὶ ῥεασμένους ἀπὸ τὸν Προτεσταντισμόν, ὁ δὲ δεύτερος θεωρῶν τὴν Ἐκκλησίαν ὡς διαφθαρεῖσαν ἵδρυνεν ἰδικήν του τοιαύτην ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως.



Ὁ ἐν Ἀθήναις ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου (παρὰ τὴν Μητρόπολιν),
ναὸς Βυζαντινοῦ ὀνυμοῦ.

Τὸ σχίσμα τῶν Οὐνιτῶν. Οὐνίται ἦτοι Ἐνωτικοὶ εἶναι οἱ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὁρθόδοξοι, οἱ ἀναγνωρίσαντες τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα καὶ παραδεχόμενοι τοῦτον ὡς ἀρχηγὸν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Εἶναι Ἕλληνες καὶ οἱ κληρικοὶ τῶν φέρουν τὸ ἔνδυμα τῶν Ὀρθοδόξων ἱερέων.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Τὴν Ἐκκλησιαστικὴν φιλολογίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τὴν Βυζαντινὴν λαμπρύνουν ὁ Μιχαὴλ Ψελλὸς καὶ ὁ Θεσσαλονίκης ἐπίσκοπος Εὐστάθιος. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ἤκησαν οἱ Γεώργιος Σχολάριος, Μελέτιος ὁ Πηγᾶς καὶ Κύριλλος ὁ Λούκαρις σπουδαῖοι θεολόγοι καὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς.

Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἤκμασεν ὁ Ἡλίας Μηνιάτης ἄριστος ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ, Εὐγένιος ὁ Βούγλαρις σπουδαῖος θεολόγος, φιλόλογος, φιλόσοφος καὶ μαθηματικὸς καὶ ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης ὁμοίως σπουδαῖος θεολόγος.

Κατὰ τοῦ ΙΘ' καὶ τὸν Κ' αἰῶνα ἤκμασαν οἱ ἐξῆς θεολόγοι καθηγηταὶ τῆς ἐν Ἀθήναις Θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ Φαρμακίδης, ὁ Οἰκονόμος, Νικόλαος Δημαλᾶς, Ζήκος Ρώσης, Ἀναστάσιος Δ. Κυριακός, Κοντογόνης, Ἰγνάτιος Μοσχάκης, Ἐμ. Ζολώτας καὶ οἱ σύγχρονοι Ἰωάννης Μεσολωρᾶς, Χρῆστος Ἀνδροῦτσος, ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, Ν. Λούβαρις, Π. Μπρατσιώτης καὶ ἄλλοι.

Δ') ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ—ΛΑΤΡΕΙΑ—ΗΘΗ

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἐξακολουθεῖ νὰ ἐφαρμόζεται μέχρι σήμερον τὸ αὐτὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Διὸ εἰς ἕκαστον λαόν, ἀποκαθιστάμενον εἰς τὴν πολιτικὴν του ἀνεξαρτησίαν, ἡ Ἐκκλησία αὕτη παρεῖχε καὶ παρέχει τὴν ἐκκλησιαστικὴν τοιαύτην, ἥτοι ἀναγνωρίζει τὴν Ἐκκλησίαν κάθε νέου κράτους Ἀυτοκέφαλον. Πᾶσαι αἱ αὐτοκέφαλοι ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι διοικοῦνται σήμερον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ αὐτοῦ Κανονικοῦ Δικαίου καὶ διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν καὶ ἐπίβλεψιν τῆς Πολιτείας, σύμφωνα μὲ τὸ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους μορφωθὲν Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον.

Η ΛΑΤΡΕΙΑ

Καὶ ἡ λατρεία μέχρι σήμερον γίνεται, ὅπως ἀκριβῶς διεμορφώθη κατὰ τοὺς ἐννέα πρώτους αἰῶνας. Μόνον νέαι τινὲς ἑορταὶ προστετέθησαν εἰς τὰς διαφόρους Ἐκκλησίας πρὸς τιμὴν νέων ἁγίων, καὶ νέοι ὕμνοι καὶ κανόνες ἐγράφησαν περικίλοντες τὴν ἑορὰν Ὑμνωδίαν. Οἱ ὕμνοι οὗτοι περιελήφθησαν εἰς διαφόρους συλλογὰς λειτουργικῶν βιβλίων καὶ οὕτως ἀπετελέσθη ἡ Παράκλητική, περιέχουσα τὰς ἀκολουθίας τοῦ ὁρθοῦ ἰδίως τῶν Κυριακῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δικῶ ἤχων ἢ Ὀκτωήχου, τὸ Τριώδιον περιέχον τὴν ἀκολουθίαν ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Γελάνου καὶ Φαρισαίου μέχρι τοῦ Μ. Σαββάτου, τὸ Πεντηκοστάριον περιέχον τὴν ἀκολουθίαν ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς τῶν Ἁγίων Πάντων καὶ τὰ

Μηναῖα, δώδεκα τὸν ἀριθμόν, ἕνα δι' ἕκαστον μῆνα, περιέχοντα τὴν ἀκολουθίαν τῶν διαφόρων ἀκινήτων ἐορτῶν. Τὴν διάταξιν ἐκάστης τῶν ἀκολουθιῶν τούτων, τῶν κινητῶν καὶ ἀκινήτων ἐορτῶν, ὡς καὶ ὅλων τῶν ἱερῶν τελετῶν περιλαμβάνει τὸ Τυπικόν τῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν ἀκμαῖζει καὶ ἡ Τέχνη, ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ Ζωγραφικὴ, πρὸς ἴδρυσιν καὶ διακόσμησιν τῶν ναῶν.

Ἀπὸ δὲ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἤρχισεν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία νὰ παραλαμβάνῃ τὸ Ἰουλιανόν Ἡμερολόγιον, ὡς καὶ τὴν συνήθειαν νὰ χρονολογῇ ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, ὅπως λέγει.

ΤΑ ΗΘΗ

Τὰ ἥθη τῶν Χριστιανῶν εὐρίσκονται εἰς χαλάρωσιν κατὰ τοὺς χρόνους τοὺς μετὰ τὸ Σχίσμα, ἐν ᾧ ἀντιθέτως κατακτῇ ἔδαφος ὁ μοναχικὸς βίος. Κατὰ τοὺς χρόνους ὁμοῦς τῆς Τουρκοκρατίας οἱ Χριστιανοὶ δεικνύουν μεγαλύτεραν συνοχὴν καὶ ἀγάπην πρὸς ἀλλήλους· λόγῳ δὲ τῶν καταπίεσεων τῶν Τούρκων πολλοὶ χριστιανοὶ ἐπροτίμησαν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Οὗτοι ἐκηρύχθησαν ἅγιοι καὶ νεομάρτυρες ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ μοναχικὸς βίος ἀσκεῖται παντοῦ καὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰς ἐρήμους, τὰ μοναστήρια δὲ γίνονται αἱ ἐστίαι τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ φανατισμοῦ. Τώρα κέντρον τοῦ μοναχικοῦ βίου γίνεται τὸ Ἄγιον Ὄρος, ὅπερ ἐκηρύχθη αὐτόνομον καὶ ἐλεύθερον καὶ μέχρι σήμερον διατηρεῖ τὴν αὐτονο-



Ἡ Πλατυτέρα τῶν Οὐρανῶν.

(Βυζαντινὴ Ζωγραφικὴ).

(Εἰκὼν τῆς Παναγίας, ἡ ὁποία ζωγραφίζεται πάντοτε εἰς τὴν κόγχην τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ναοῦ).

μίαν του. Ἄλλο κέντρον τοιοῦτον ἔγινεν ὁ Πανάγιος Τάφος εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸ ὄρος Σινᾶ εἰς τὴν ἔρημον τῆς Ἀραβίας.

Λόγω δὲ τῆς καταπτώσεως τῶν ἡθῶν ἡ Ἐκκλησία καθώρισεν ἐκτὸς τῆς μεγάλης πρὸ τοῦ Πάσχα τεσσαρακοστῆς καὶ τὰς νηστείας τῶν Χριστουγέννων, τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.



Ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ ναὸς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ἔργον τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὡραιότερας Ἐκκλησίας Βυζαντινοῦ ὅθμου. Οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι εἶναι γεμάτοι ἀπὸ διακοσμήσεις με πλίνθους (τοῦβλα).

Ε') ΓΕΝΙΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

ΤΟ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἀπὸ ὅλην τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας παρατηροῦμεν, ὅτι μόνον αὕτη καὶ μάλιστα ἡ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὴ διεφύλαξε διὰ μέσου τῶν αἰώνων τὴν Θρησκείαν τοῦ Χρι-

στοῦ ἀνόθευτον, ἀλώβητον καὶ ὁρθόδοξον, ὅπως τὴν ἐδίδαξεν ὁ Κύριος καὶ οἱ ἅγιοι αὐτοῦ Μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοι καὶ ὅπως ἐπὶ τῇ βάσει τούτων, ἦτοι τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παράδοσεως, τὴν διετύπωσαν, διεμόρφωσαν καὶ ἐσυστηματοποίησαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἐννέα πρώτων αἰώνων. Ὅθεν ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία εἶναι ἡ μόνη Ὁρθόδοξος καὶ Ἀποστολική, φωτίζουσα καὶ καταυγάζουσα τὴν Οἰκουμένην κατὰ τὸ τροπάριον :

«Οὐρανὸς πολύφωτος ἡ Ἐκκλησία ἀνεδείχθη
ἅπαντας φωταγωγοῦσα τοὺς Πιστοὺς,
ἐν ᾧ ἐστῶτες κραυγάζομεν :

Τοῦτον τὸν Οἶκον στερέωσον, Κύριε».



Ο Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α') ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΛΟΥΘΕΡΟΥ

Ο ΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟΛΟΙΠΟΥ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ὅσοι λαοὶ τῆς ὑπολοίπου Εὐρώπης δὲν εἶχον προσέλθει μέχρι τοῦδε εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐκχριστιανίζονται κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σχίσματος διὰ τῶν ἐνεργειῶν κυρίως τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Αἱ ἐνέργειαι τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας στρέφονται ἤδη πρὸς τοὺς Γερμανικοὺς καὶ Σκανδιναβικοὺς λαοὺς τῆς ΒΔ. Εὐρώπης. Οἱ Γερμανοὶ προσέρχονται εἰς τὸν Χριστιανισμόν διὰ τοῦ Β ο - ν ι φ α τ ί ο υ, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη Ἀπόστολος τῶν Γερμανῶν, καὶ ἐτιμήθη κατόπιν ὡς ἄγιος. Ὁ Βονιφάτιος ἴδρυσεν τότε εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ μοναστήριον τῆς Φ ο ὕ λ δ α ς καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐκκινῶν ἐπεχείρει τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο τὸν Βονιφάτιον πολὺ ἐβοήθησεν ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Φράγκων Κ ά ρ ο λ ο ς ὁ Μ έ γ α ς. Οὗτος ἐπὶ τριάκοντα ἔτη εἰσῆρχετο συνεχῶς εἰς τὸ Γερμανικὸν ἔδαφος καὶ διὰ τοῦ ξίφους ἠνάγκαζε τὸν λαὸν νὰ ἀσπασθῇ τὸν Χριστιανισμόν. Τοιοῦτοτρόπως ἔγιναν χριστιανοὶ οἱ Γερμανοί, οἱ Σάξωνες, οἱ Ἀβάροι καὶ ἄλλοι. Ὅμοίως ἱεραπόστολοι τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἔκαμαν χριστιανούς τοὺς κατοίκους τῆς Σκανδιναβικῆς χερσονήσου καὶ πάλιν μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν Φράγκων ἡγεμόνων. Τελευταῖοι ἔγιναν χριστιανοὶ οἱ Προῶσσοι καὶ οἱ Λιθουανοί.

Δυτικοὶ τέλος ἱεραπόστολοι ἐπεχείρησαν τὸν ἐκχριστιανισμόν τῆς Περσίας, τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Οὕτως ὥστε εἰς τὴν Δύσιν κυρίως ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία διαδίδει τὸν Χριστιανισμόν.

Η ΙΔΡΥΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΠΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης διαδόσασα τὸν Χριστιανισμόν εἰς τὴν Δύσιν ἀπέκτησε μέγα γόητρον καὶ ἐξήσκει μεγίστην γοητείαν εἰς τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς αὐτῆς. Ἐνεκα τούτου οἱ Πάπαι ἤρχισαν νὰ ἀποκοτῶν μεγίστην δύναμιν ἐπ' αὐτὸν.

Ὁ Πάπας ἄλλως τε τῆς Ρώμης ἦτο ἐπίσκοπος τῆς ἄλλοτε ποτὲ κοσμοκρατείας Ρώμης, τὸ δὲ π ρ ω τ ε ῖ ο ν αὐτοῦ τιμῆς ἔνεκεν εἶχεν ἀναγνωρίσει καὶ αὐτὴ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Ὅπως δὲ ἄλλοτε ἡ Ρώμη εἶχεν ἰδρύσει τὴν κοσμικὴν κοσμοκρατορίαν, οὕτω ἐπεζητήσαν τώρα οἱ Πάπαι, ὅπως αὕτη συγκεντρώσῃ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς ὁλόκληρον τὴν Ἐκκλησίαν, ἰδρυμένης μᾶς πνευματικῆς κοσμοκρατορίας. Διὰ τοῦτο δὲν ἐδίστασαν οὗτοι νὰ διδάξουν, ὅτι εἶναι διάδοχοι τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, εἰς τὸν ὅποιον ὁ Χριστὸς μικρὸν πρὸ τῆς ἐπὶ τοῦ Θαβώρ μεταμορφώσεώς του ἔδωκεν τὴν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ὁλοκλήρου ἐξουσίαν, παρορμηθέντες τὸ «σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ Πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν».

Τὰς ἀρχάς τῶν αὐτὰς κατώρθωσαν οἱ κατὰ καιροὺς Πάπαι νὰ ἐφαρμόσουν εἰς τὰς Ἐκκλησίας ὅλης τῆς Δύσεως, οὕτως ὥστε πάντες οἱ λαοὶ αὐτῆς περὶ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ γλώσσης εἶχον τὴν συναίσθησιν, ὅτι ἀποτελοῦν μίαν Ἐκκλησίαν, τὸν χριστιανικὸν λαὸν τῆς Δύσεως μὲ ἀρχηγὸν τὸν Πάπαν τῆς Ρώμης. Καὶ ὑπῆρχον μὲν αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι εἰς τὴν Δύσιν, ὅπως τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Γαλλίας, Ἰσπανίας, Ἰλλυρίας καὶ ἄλλαι, ἀλλὰ ταύτας κατώρθωσαν νὰ περιλάβουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπωφελοῦμενοι διαφορῶν περιστάσεων, καταργήσαντες τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν σύμφωνα ἄλλως τε μὲ τὸ ἀπολυταρχικὸν πνεῦμα διοικήσεως, τὸ ὅποιον ἐπεκράτει εἰς τὴν Δύσιν.

Εἰς τὰς ἀξιώσεις τῶν αὐτὰς οἱ Πάπαι ἐνισχύθησαν ἰδίως ἀπὸ τοῦ Η' αἰῶνος, ὁπότε ἀπέκτησαν καὶ κοσμικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐξουσίαν καὶ ἔγιναν καὶ κοσμικοὶ ἡγεμόνες. Ὁ βασιλεὺς τῶν Φράγκων Πιπῖνος ἀπαλλάξας τὴν Μέσσην Ἰταλίαν ἀπὸ τοὺς Λομβαρδοὺς ἐπιδρομεῖς ἐδώρησε ταύτην εἰς τὸν Πάπαν Ζαχαρίαν τὸ ἔτος 755. Οὕτω ἰδρύθη τὸ Κράτος τοῦ Ἀγίου Πέτρου, τοῦ ὁποίου ἡγεμὼν ἦτο ὁ Πάπας. Τὸ κράτος τοῦτο ἔζησε μέχρι τοῦ 1890, ἐσχάτως δὲ ἐπανιδρύθη, ὥς θὰ ἴδωμεν.

Τὰς ἀξιώσεις των τέλος αὐτὰς ἠθέλησαν νὰ ἐπιβάλουν οἱ Πάπαι καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐπέφερε τὸ Σχίσμα ὅπως ἐμάθαμεν.

Η ΠΑΝΤΟΔΥΝΑΜΙΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑ

Ὁ Πάπας δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ ἠθέλησεν εἰς ταύτην νὰ συγκεντρώσῃ καὶ τὴν κοσμικὴν τοιαύτην. Οἱ ἡγεμόνες ὅμως τότε ἐξηγέρθησαν, ἡ Εὐρώπη ἐχωρίσθη εἰς δύο στρατόπεδα, καὶ κατέληξαν εἰς τὴν ἔριδα τῆς περιβολῆς. Ἡ ἔρις αὕτη ὀνομάσθη οὕτω, διότι τότε ἐπρόκειτο νὰ κριθῇ τίς ἐδικαιοῦτο νὰ διορίζῃ τοὺς ἀνωτέρους κληρικούς καὶ τοὺς ἡγεμόνας ὁ Πάπας ἢ ὁ ἡγεμών. Ἡ ἔρις κατέληξεν ὑπὲρ τοῦ Πάπα. Ἀπὸ τότε ἀξιοῦν οἱ Πάπαι νὰ διευθύνουν καὶ αὐτὰς τὰς τύχας τῶν λαῶν, νὰ διορίζουν βασιλεῖς καὶ νὰ ἀκούεται ἡ θέλησίς των ἀπὸ ὅλους. Τοιοῦτοι Πάπαι φιλόδοξοι καὶ ἀπαιτητικοὶ ὑπῆρξαν κυρίως οἱ ἐξῆς: Γρηγόριος ὁ Ζ', Ἰννοκέντιος ὁ Γ', καὶ Βονιφάτιος ὁ Η'.

Τὴν κοσμικὴν δύναμιν τῶν Παπῶν ἐκράτυναν καὶ αἱ Σταυροφορίαι.

Αἱ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΙ

Αἱ Σταυροφορίαι εἶναι ἐκστρατεῖαι τῆς Λατινῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀγίων Τόπων ἀπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Τούρκων. Οἱ Σελτζούκοι Τούρκοι κατέλαβον τὸ ἔτος 1078 τὴν Ἱερουσαλήμ, διήρπασαν τὰ χριστιανικὰ κειμήλια, ἐβεβίλωσαν τοὺς ναοὺς, ἐτυράννησαν τοὺς χριστιανούς καὶ ἐξεδιόξαν τοὺς ξένους προσκυνητάς.

Ἡ ἐπίσκεψις ὅμως τῶν Ἀγίων Τόπων—αἱ ἱερὰ ἀποδημῖαι—ἐθεωροῦντο τότε εἰς τὴν Δύσιν ὡς ἐν ἐκ τῶν κυρίων καθηκόντων τῶν χριστιανῶν. Ἐνεκα τοῦτου κυρίως ἔγιναν αἱ Σ τ α υ ρ ο φ ο ρ ί α ι.

Σταυροφορίαι ἔγιναν ὁκτώ ἀπὸ τοῦ 1096 μέχρι τοῦ 1270. Διωργανώθησαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, τὰς διεξήγαγον οἱ ἡγεμόνες τῆς Εὐρώπης καὶ διετέλουν ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πάπα. Κατὰ τὴν πρώτην οἱ σταυροφόροι κατέλαβον τὴν Ἱερουσαλήμ μετὰ τριετὲς καθουχίας καὶ στερήσεις. Ἡ δευτέρα ἀπέτυχε. Ἡ τρίτη ἔγινε, διότι οἱ Τούρκοι τῆς Αἰγύπτου κατέλαβον καὶ πάλιν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡλευθέρωσε μὲν μέγα μέρος τῆς Παλαιστίνης, ἀλλὰ δὲν ἐκυρίευσεν



Μία εικών από τας Σταυροφορίας.

τὴν Ἱερουσαλήμ, διὰ τοῦτο ὠργανώθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Ι' ἡ τετάρτη σταυροφορία. Οἱ σταυροφόροι ὁμῶς φθάσαντες πρὸ τῆς Κων)πόλεως κατεγοητεύθησαν ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς πόλεως, ἐπωφελοῦμενοι δὲ ἐσωτερικῶν ἐρίδων περὶ τοῦ θρόνου, κατέλαβον τὴν Κων)πολιν διαλύσαντες τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν τὸ ἔτος 1204 καὶ ιδρύσαντες Φραγκικὰ κράτη εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Οἱ σταυροφόροι ἐξετράπησαν τότε εἰς ἀρπαγὰς καὶ λεηλασίας, καταπιέσεις καὶ βιαιοπραγίας κατὰ τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς. Τινὲς δὲ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐξελατινίσθησαν τότε καὶ ἀνεγνώρισαν τὸ π ρ ω τ ε ῖ ο ν τοῦ Πάπα καὶ ἐπὶ τῆς Ἀνατολῆς. Οὗτοι ὠνομάσθησαν Ο ὤ ν ῖ τ α ι, δηλαδὴ Ἑνωτικοὶ καὶ διετηρήθησαν μέχρι σήμερον. Οἱ Σύγχρονοι ἱστορικοὶ περιγράφουν μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα τὰς ἀνοσιουργίας τῶν σταυροφόρων εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ τονίζουν τὸν κύριον σκοπὸν τῶν Σταυροφοριῶν, ὅστις ἦτο ὥς γνωστὸν ἡ ὑποταγὴ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν Πάπαν. Τοῦτο ὁμῶς προφανῶς συνετέλεσε εἰς τὴν ἐπαύξησιν τοῦ μίσους τῶν Ὁρθοδόξων, καὶ ἐδικαίωσε τὰς ἐνεργείας τοῦ Φωτίου.

Β') ΑΠΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

ΑΙ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΑΙ ΤΩΝ ΠΑΠΩΝ

Διὰ τῶν Σταυροφοριῶν ὁ Πάπας ἀπέκτησε μεγίστην παντοδυναμίαν. Πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Δύσεως, οἱ μητροπολίται καὶ οἱ ἐπίσκοποι ἔχασαν τὰ δικαιώματά των καὶ ἀνεγνώρισθη μία ἀρχὴ ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Πάπας. Ἡ παντοδυναμία δὲ αὐτῇ ἦτο καὶ κοσμική. Ἡγεμόνες καὶ βασιλεῖς, εὐγενεῖς καὶ αὐτοκράτορες ἦσαν ὑπὸ τὸν Πάπαν, πολλάκις δὲ ἠναγκάζοντο νὰ ζητήσουν ταπεινωτικὴν συγχώρησιν ἀπ' αὐτόν, ἢ νὰ υποβληθῶν εἰς ἐξευτελιστικὰς ποινάς. Τοιοῦτοτρόπως ἐμορφώθη εἰς τὴν Δύσιν ἓνα νέον εἶδος διοικήσεως, τὸ λεγόμενον Πα π ι κ ὸ ν Δ ί κ α ι ο ν. Τοῦτο περιέλαβε τὰς ἐξῆς ἀρχάς.

α') Ὁ Πάπας ἵσταται ὑπεράνω πάσης ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοσμικῆς ἐξουσίας.

β') Εἶναι κύριος ὅλων τῶν ἡγεμόνων καὶ ἐπισκόπων.

γ') Εἶναι ἡ πηγὴ καὶ ὁ ἀτόχος τῆς ἐπισκοπικῆς καὶ κοσμικῆς ἐξουσίας.

δ') Εἶναι ὁ ὕψιστος νομοθέτης τῆς πίστεως καὶ ἴσταιται ὑπεράνω τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Καὶ

ε') Εἶναι ἀλάθητος, ὅταν διδάσκη ἀπὸ καθέδρας.

Ἐναντίον τῶν αὐθαιρεσιῶν τούτων τοῦ Πάπα ἀπεπειράθησαν νὰ συνέλθουν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα Σύνοδοί τινες, ἀλλὰ οἱ Πάπαι ἐματαιώσαν τὰς ἐνεργείας ταύτας. Κατὰ τῆς διαφθορᾶς δὲ ἐν γένει τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἐτόλμησαν νὰ ἐξεγεροῦν θεολόγοι τινὲς τῆς Δύσεως, ἀλλ' οὗτοι πάντες εὗρον οἰκτρὸν τέλος. Ὁ Οὐίκλεφος εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καθηγηγητῆς τῆς Θεολογίας ἐν Ὁξωνίῳ, περὶ τὸ 1360 κατεδιώχθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου ΙΑ'. Ὁ Οὐίσο (Χοῦς) εἰς τὴν Βοεμίαν καὶ Γερμανίαν καὶ ὁ μαθητῆς του Ἰερώνυμος περὶ τὸ 1400 ἐθανατώθησαν σκληρῶς καὶ παραδειγματικῶς ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Οὗτοι εἶναι οἱ πρόδρομοι τῆς Μεταρρυθμίσεως.

Εἰς τὰς ἐνεργείας του ταύτας ὁ Πάπας εἶχεν ὄργανα τυφλά τὰ διάφορα μοναχικὰ τάγματα καὶ μάλιστα τὸ τῶν Ἱησουϊτῶν. Μὲ αὐτὰ ἐτρομοκράτησεν ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως καὶ περιώρισε τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος γενικῶς. Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις, αἱ Ἐπιστῆμαι, ἡ Παιδεία κλπ. ἔνεκα τούτου καθυστέρησαν εἰς τὴν Δύσιν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην.

Ἀπὸ τὴν πνευματικὴν καὶ θρησκευτικὴν δουλείαν ἐξήγαγε τὸν ἄνθρωπον τῆς Δύσεως ἡ Θρησκευτικὴ Μεταρρύθμισις τοῦ Λουθήρου, τοῦ Ζβιγγλίου καὶ Καλβίνου. Ἀπὸ τότε ἡ παντοδυναμία τοῦ Πάπα, ἡ ἐπὶ τῆς τρομοκρατίας βασιθεῖσα, ἤρχισε νὰ περιορίζεται καὶ νὰ καταπίπτῃ. Λόγῳ ταύτης ὅμως ἡ Ἐκκλησία τῆς Δύσεως διηρέθη εἰς δύο ἀντιμαχομένας μερίδας καὶ κατέληξεν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς Παπικῆς καὶ τῆς Διαμαρτυρομένης Ἐκκλησίας.

Η ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΤΟΔΥΝΑΜΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους οἱ Πάπαι ἔχασαν τὴν δύναμιν των καὶ τὴν ἐπιρροὴν των ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς δύσεως. Εἰς τοῦτο δὲ συνέτεινεν ἡ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα γενομένη Θρησκευτικὴ Μεταρρύθμισις καὶ ἡ ἴδρυσις τῆς Ἐκκλησίας τῶν Διαμαρτυρῶν ἢ Προτεστάντων. Αἱ ἀξιώσεις ὅμως τῶν Παπῶν παραμένουν ἀκόμη αἱ αὐταὶ δυστυχῶς

καὶ τοῦτο εἶναι σπουδαῖον ἐμπόδιον εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ὁ Πάπας ἔχασε τὴν ἐπιρροήν του καὶ ὡς θρησκευτικοῦ ἀκόμη ἀρχηγοῦ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ Κ α θ ο λ ι κ ἄ ρ ἄ τ η . Κατὰ δὲ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐναντίον τοῦ Παπισμοῦ ἐξηγέρθη ὁ Γαλλικὸς λαὸς καὶ προσέβη μάλιστα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κατάργησιν τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τὸν Παπισμόν. Ὁ Μέγας Ναπολέων ἐπανέφερε τὴν Θρησκείαν εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ὁ Παπισμὸς ὅμως μὲ τὰς αὐθαιρεσίας του καὶ τὰς παντοειδεῖς καταχρήσεις ἔγινε πρόξενος μεγάλων κακῶν εἰς τὴν Χριστιανικὴν Θρησκείαν, διότι ἐκλόνισε τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τῶν λαῶν, ἐγέννησε τὴν ἀντιπάθειαν τῶν ἀνεπτυγμένων καὶ ἐπέσειρε τὴν ἔχθραν τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Ἐπιστημῶν. Ἐν ᾧ δὲ ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία ἐκηρύχθη ἀπὸ τὸν Θεῖον αὐτῆς ἰδρυτὴν καὶ τοὺς Ἀποστόλους ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν θρησκεία τῆς ἐλευθερίας, ὁ Παπισμὸς ἐφήρμοσεν ἐν ὀνόματι αὐτῆς τὴν βίαν καὶ τὴν πνευματικὴν δουλείαν, γενόμενος πρόξενος ἀνυπολογίστων κακῶν καὶ εἰς τὴν Κοινωνίαν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Ὁ Παπισμὸς ἐδέχθη θανάσιμον πλῆγμα τὸ ἔτος 1870. Τότε ἔγινεν ἡ ἔνωσις ὅλων τῶν μικρῶν βασιλείων τῆς Ἰταλίας εἰς ἓν κράτος, τὸ νεώτερον Ἰταλικόν, ὑπὸ βασιλέα τὸν Βίκτωρα Ἐμμανουήλ. Ἡ Ρώμη ἐκηρύχθη πρωτεύουσα τοῦ νέου βασιλείου, τὰ στρατεύματα κατέλαβον αὐτήν, ὁ δὲ Πάπας περιορίσθη εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Βατικανοῦ, διακόψας πᾶσαν σχέσιν μετὰ τῆς Ἰταλικῆς Πολιτείας.

Τὸ ἔτος 1929 ἐπῆλθε συμφιλίωσις. Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἰταλίας Μουσσολίνι ἀνεγνώρισε τὸ Κ ρ ἄ τ ο ς τ ο ῦ Β α τ ι κ α ν ο ῦ καὶ αἱ σχέσεις ἀπεκατεστάθησαν. Τὸ νέον τοῦτο κράτος τοῦ Ἁγίου Πέτρου περιλαμβάνει ἤδη τὸ Βατικανὸν μὲ ἀκτῖνα δράσεως καὶ δικαιοδοσίας ἐνὸς χιλιόμετρον καὶ μὲ κοσμικὸν βασιλέα τὸν Πάπαν.

Οἱ Χριστιανοὶ ὁπαδοὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, λεγόμενοι Κ α θ ο λ ι κ ο ῖ , εἶναι σήμερον περίπου 200 ἑκατομμύρια.

Γ') ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΙΣΜΑΤΑ

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία καὶ πρὸ τοῦ Σχίσματος εἶχε περιτέσει εἰς κακοδοξίας τινάς, τὰς ὁποίας μετὰ τὸ Σχίσμα ἀνήγαγεν εἰς δόγματα Πίστεως. Συγχρόνως ὁμως κατεδίκασεν ἄλλας αἱρέσεις, αἱ ὁποῖαι ἀνεφάνησαν μετὰ τὸν τῶν μελῶν της, θεσπίσασα ἄλλοτε μὲν ὀρθοδόξως, ἄλλοτε δὲ πεπλανημένως. Τοιαῦται αἱρέσεις εἶναι αἱ ἑξῆς :

Ἡ κακοδοξία περὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Πρῶτος ὁ ἱερός Αὐγουστίνος εἶχε διδάξει εἰς τὴν Δύσιν, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Κατόπιν δὲ πολλοὶ Σύνοδοι τῆς Δύσεως ἔκαμαν τὴν προσθήκην ταύτην εἰς τὸ Σύμβολον τῆς Νικαίας καὶ διὰ τὰ δικαιολογῆσαι τοῦτο, ἔπλασαν τὸ νόθον Ἀ θ α ν α σ ι α ν ὄ ν Σ ύ μ β ο λ ο ν. Τέλος εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἐπεκράτησεν ἡ κακοδοξία αὕτη, τὴν ὁποίαν ἐπολέμησεν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία.

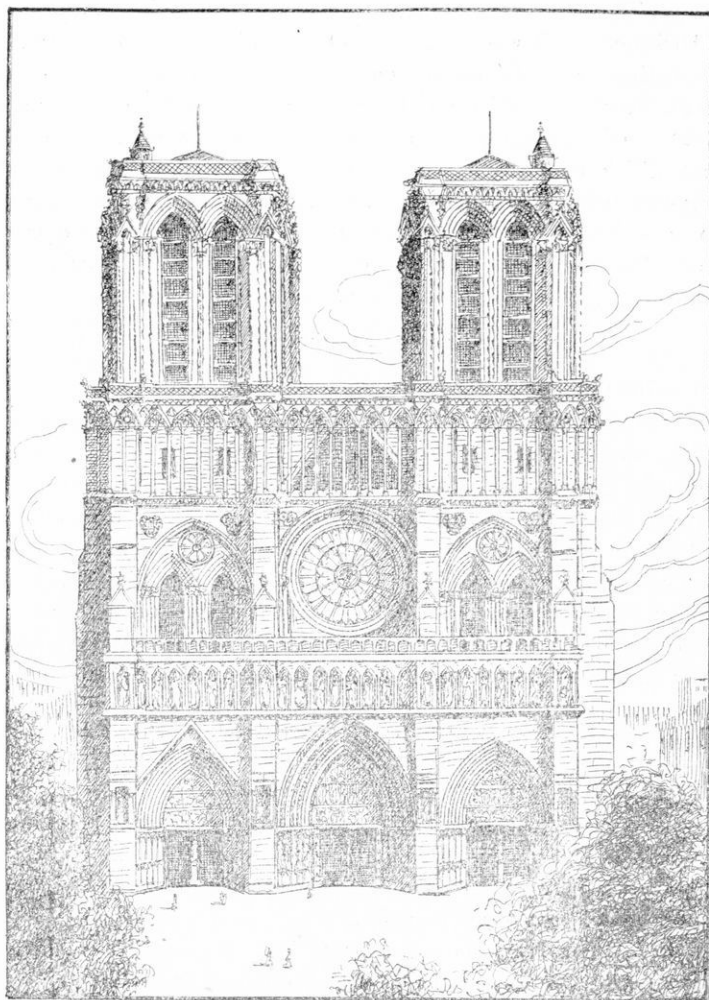
Ἡ περὶ προορισμοῦ κακοδοξία. Αὕτη ἀνεφάνη κατὰ τὴν ἔριδα Πελαγίου καὶ Αὐγουστίνου. Ὁ Αὐγουστίνος ἐπρέσβευεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει προορίσει τοὺς ἀνθρώπους τοὺς μὲν εἰς ἀπώλειαν, τοὺς δὲ εἰς σωτηρίαν. Μετὰ πολλὰς ἐριδας ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία παρεδέχθη τὸν π ρ ο ο ρ ι σ μ ὄ ν.

Ἡ αἵρεσις τῶν καθαρῶν. Κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἐνεφανίσθη ἀντίδρασίς τις ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ κατὰ τῆς διαφθορᾶς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὀνομασθεῖσα τῶν κ α θ α ρ ὶ ὶ ν. Οὗτοι ἐνόμιζον, ὅτι μόνοι αὐτοὶ κατέχουν τὴν κ α θ α ρ ᾶ ν πί σ τ ι ν τοῦ Χριστοῦ. Ὁμοιάζουν μὲ τοὺς Παυλικιανοὺς καὶ τοὺς Βογομίλους τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Γ' ἐξήγειρεν ἀληθῆ σταυροφορίαν κατ' αὐτῶν. Διτηρήθησαν μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος ἄρχεται εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν ὁ λεγόμενος σ κ ο τ ε ι ν ὸ ς α ἰ ὶ ν, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐπικρατεῖ παχυλὴ ἀμάθεια. Μόνον μικρὰν ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν θεολόγοι τινές, ὅπως ὁ Λουιπράνδος καὶ τινες ἄλλοι.

Ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἄρχεται ἡ Σ χ ο λ α σ τ ι κ ῆ Θε ο λ ο γ ί α, τῆς ὁποίας βάσις εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἀριστοτέ-



Ναός Γοτθικοῦ ὅθμοῦ.
Ἡ Παναγία τῶν Παρισίων.

λους. Τοιούτοι περίφημοι Σχολαστικοὶ ἔγιναν ὁ Ἀνσελμος, ὁ Ἀβελάρδος, ὁ Ἰωάννης Σκώτος, Θωμάς ὁ Ἀκυνάτης καὶ ἄλλοι.

Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἀκμάζει ἡ Μυστικὴ Θεολογία. Κατὰ δὲ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα γίνεται ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων ἰδίως εἰς τὴν Ἰταλίαν. Διὸ ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἡ φιλολογία τῆς Λυτικῆς Ἐκκλησίας εἶναι σπουδαιοτάτη καὶ πλουσιωτάτη, ἀναπτυχθέντων ὅλων τῶν κλάδων τῆς Θεολογίας, Φιλοσοφίας καὶ Ἐπιστήμης μέχρι τῆς σήμερον. Ἐκ τούτων διάσημοι εἶναι ὁ Βοσσουέτος, ὁ Πασχάλ, ὁ Μασιλλών, ὁ Φενελών, ὁ Δέλιγγερ κλπ.

Δ') ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ - ΛΑΤΡΕΙΑ - ΗΘΗ

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Μετὰ τὸ Σχίσμα ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία ἤρchiσε νὰ ἀπομακρύνεται κατὰ πολὺ ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα, τῆς διὰ τῶν Συνόδων διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Διὸ ἐμορφώθη τότε εἰς τὴν Δύσιν ἴδιον σύστημα διοικήσεως, τὸ ὀνομασθὲν Παπικὸν Δίκαιον. Αἱ Σύνοδοι κατ' αὐτὸ δὲν ἀποτελοῦνται πλέον ἀπὸ τὴν Ἱεραρχίαν μόνον, ἀλλὰ αὐτῶν μετέχουν καὶ κοσμικοὶ ἡγεμόνες καὶ οὕτω αἱ Σύνοδοι γίνονται μικταί. Οὕτως ὁ Πάπας ἰδρύει θεοκρατίαν εἰς τὴν Δύσιν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν θέλει νὰ ὑπαγάγῃ τὸν κόσμον ὅλον. Οἱ Ἐπίσκοποι γίνονται ὄργανα αὐτοῦ. Τὰ μοναχικὰ τέγματα ἐκτελοῦν μετὰ φανατισμοῦ τὰς διαταγὰς του.

Η ΛΑΤΡΕΙΑ

Εἰς τὴν Δύσιν κατὰ μικρὸν ἐπεκράτησεν ἡ Λειτουργία τοῦ Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου ἢ Διαλόγου Πάπα Ρώμης καὶ μετ' αὐτῆς ἡ Λατινικὴ γλῶσσα ὡς λειτουργικὴ γλῶσσα τῆς Λυτικῆς Ἐκκλησίας μέχρι σήμερον.

Ἀπὸ τοῦ Η' αἰῶνος εἰσάγεται εἰς τὴν λατρείαν καὶ ἡ ἐνόργανος μουσική, ἀναφαίνονται δὲ σπουδαῖοι ὑμνογράφοι καὶ μελωδοί.

Ἡ προσκυνήσις τῶν Ἁγίων γίνεται μὲ τιμὰς, καθὼς καὶ τῶν ἁγίων λειψάνων, εἰς αὐτὰ ὅμως γίνονται μεγάλαι καταχρήσεις, διότι οἱ μοναχοὶ παρουσιάζουν ψευδῇ τοιαῦτα, ὅπως τὰ δάκρυα τοῦ Χριστοῦ, τὸ γάλα τῆς Θεοτόκου, τὸ γένειον τοῦ Νῶε κ.τ.τ.

Καὶ ἑορταὶ νέαι εἰσάγονται, ὅπως ἡ λατρεία τῆς Θεοτόκου, ἢ τῆς ἀγιοτάτης καρδίας τοῦ Ἰησοῦ. ἢ τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Θεοτόκου κ.τ.τ. καὶ συχνὰ γίνονται πομπώδεις τελεταὶ καὶ λιτανεῖαι, ὅπως ἡ ἀναπαράστασις τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου, ἢ ὅποια μέχρι σήμερον γίνεται εἰς τὸ Τυρόλον τῆς Ἰταλίας καὶ τὸ Ὀμπεραμερκάου τῆς Βαυαρίας. Λόγω δὲ τῆς ἀμαθείας καὶ διαφθορᾶς εἰσάγονται καὶ τελοῦνται εἰς τὸν ναὸν θεατρικαὶ παραστάσεις θρησκευτικῆς ὑποθέσεως μετ' ἠθοποιῶν κληρικοῦς, ἀλλὰ ὅλως ἀνέροι καὶ ἄσεμνοι, τὰ λεγόμενα *μ υ σ τ ῆ ρ ι α*. Τοιαῦται ἦσαν αἱ ἑορταὶ τῶν Τρελλῶν, τῶν Μωρῶν, τοῦ Ὄνου κ.τ.τ., αἱ ὅποια ἐξήγειραν τὴν συνείδησιν καὶ ἐπροκάλεσαν τὴν διαμαρτυρίαν πολλῶν καὶ οὕτω τὸ κακὸν περιορίσθη μετὰ τὴν Μεταρρύθμισιν ἰδίως.

Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν ναῶν εἰσάγεται ὁ *Γ ο τ θ ι - κ ὸ ς ρ υ θ μ ὸ ς*, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν τούτων διακοσμεῖται μετ' ἔργα Ζωγραφικῆς τῶν περιφήμων ζωγράφων τῆς Ἀναγεννήσεως.

Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα γίνεται εἰς τὴν Λυτικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου. Τοῦτο μετερρύθμισεν ἐπὶ τὸ ἐπιστημονικώτερον ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ Π' καὶ ἔκτοτε φέρει τοῦτο τὸ ὄνομά του, *Γ ρ η γ ο ρ ι α ν ὸ ν* Ἡμερολόγιον. Τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο παρέλαβε κατὰ τὸ ἔτος 1923 καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλευθέρας Ἑλλάδος.

ΤΑ ΗΘΗ

Τὰ ἥθη τῶν χριστιανῶν τῆς Δύσεως κατὰ τὸν Μεσαίωνα εἶναι ἀνάλογα τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο ἡ Λυτικὴ Ἐκκλησία. Λόγω τῆς ἀμαθείας ἐπικρατοῦν δεισιδαιμονία καὶ προλήψεις. Εἰς τὴν *μ α γ ε ῖ α ν* ἀποδίδεται μεγάλη πίστις. Καὶ αὐτῶν δὲ τῶν κληρικῶν τὰ ἥθη εὐρίσκονται εἰς φοβερὰν κατὰπτωσιν.

Πρὸς χρηματισμὸν εἰσάγονται αἱ ἀφ' ἐσείας τῶν ἀμαρτιῶν, τὰ συγχωροχάρτια, τὰ ὅποια διὰ χρημάτων δύνатаί τις νὰ ἀγοράσῃ, καὶ θεσπίζεται διὰ τοῦτο ἡ διδασκαλία τοῦ *κ α θ α ρ - τ η ρ ῖ ο υ π υ ρ ὸ ς*. Κατὰ τὸ ἔτος 1300 ὁ Πάπας Βονιφάτιος Η' ἐκήρυξεν, ὅτι ὅσοι ἐπὶ 15 ἡμέρας ἐπισκεφθοῦν τοὺς ναοὺς τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἐν Ρώμῃ θὰ λάβουν ἄφεσιν ἀμαρτιῶν. Ὁρίσθησαν δ' ἔκτοτε τὰ *Ἰ ο υ β ι - λ α ῖ α* ἔτη καὶ αἱ *Ἰ ε ρ α ῖ* Ἀποδημίαι, καθιερώθησαν

άνιεραι ἔορται καὶ ὁ ναὸς μετεβλήθη εἰς θέατρον ἀσέμων παραστάσεων.

Πάντα ταῦτα φυσικά ἐπέδρασαν σπουδαίως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ ἦθη ἔπαθαν μεγίστην διαφθοράν. Ἐξέλιπεν ἡ ἐσωτερικὴ πίστις, καὶ ἡ σωματικὴ ἡτο ἀποτέλεσμα ἐξωτερικῶν ἔργων π. χ. νηστειῶν, ἀποδημιῶν, καταβολῆς χρημάτων κτλ.

Ἐναντίον τέλος τῶν ἀνθισταμένων ἢ διαμαρτυρομένων ἢ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐφεῦρε φοβερά ὄπλα, τὸν ἀφορισμόν, τὰς σωματικὰς κακώσεις, καὶ τὸν διὰ πυρὸς θάνατον. Ὅργανα πρὸς τοῦτο εἶχεν ὁ Πάπας τὰ μοναχικὰ τάγματα, τὰ ὁποῖα συνεκρότουν τὴν Ἱερὰν Ἐξέτασιν. Θωμᾶς ὁ Τουρκουεμάδας εἶναι ὁ φοβερώτερος ἱεροεξεταστὴς κατὰ τὸν 19 αἰῶνα εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Οὗτος λέγεται, ὅτι περὶ τὰς 100 χιλιάδας ἀνθρώπους ἐτιμώρησε διαφοροτρόπως.

Τελευταίως ὁ χριστιανικὸς βίος ἤρχισε καὶ πάλιν νὰ ἐπανερχεται εἰς τὰ χρηστὰ ἦθη διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ παραδείγματος αὐτῆς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Β') ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΠΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΑΙ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑΙ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΤΩΝ

Αἱ διαφοραὶ αἱ ὁποῖαι χωρίζουν σήμερον τὴν Ἀνατολικὴν καὶ τὴν Παπικὴν Ἐκκλησίαν, εἶναι πολλαὶ καὶ ἀνάγονται α') εἰς τὴν διοίκησιν, β') εἰς τὴν διδασκαλίαν, γ') εἰς τὴν λατρείαν καὶ δ') εἰς τὰ ἦθη.

α') *Διαφοραὶ εἰς τὴν διοίκησιν.* Τοῦτο εἶναι τὸ σπουδαιότατον ὄλων, διότι ἐμποδίζει σήμερον τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ Πάπας δηλαδὴ ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ ἀναγνωρίσῃ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τὸ *πρωτεῖον αὐτοῦ* ὃχι μόνον τιμῆς ἐνεκεν, ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικῶς, ἥτοι νὰ ὑπαχθῇ αὕτη εἰς αὐτόν. Ἐπειτα ἀπὸ τοῦ 1870 ἐκηρύχθη, ὅτι ἀνώτατος ρυθμιστὴς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων εἶναι ὁ Πάπας, ὅστις εἶναι *ἀλάθητος*, ἐν ᾧ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ὡς ἀλάθητον δέχεται μόνον τὰς Συνόδους γενικῶς καὶ μάλιστα τὰς Οἰκουμενικάς.

β') *Διαφοραὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν.* Εἰς τὴν ἡθικὴν τῆς διδασκαλίας ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία διδάσκει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος σώζεται διὰ τῆς Θείας Χάριτος κυρίως καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἔργων



Ὁ Ἰησοῦς εἰς παιδικὴν ἡλικίαν.
Θαυμάσιον ἔργον Ζωγραφικῆς τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως
τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἐν Φλωρεντίᾳ.

καὶ ὄχι διὰ τῆς πίστεως. Διὰ τοῦτο διδάσκει, ὅτι τὰ **μυστήρια** ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τοῦ χριστιανοῦ ἀνεξαργητῶς τῆς θελήσεως αὐτοῦ. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐπ' αὐτοῦ διδάσκει, ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀποτέλεσμα καὶ τῆς πίστεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ.

Εἰς τὴν δογματικὴν τῆς διδασκαλίαν ἡ Λυτικὴ παραδέχεται τὸ **καθαριζήριον πῦρ** διὰ τὰ συγγνωστὰ ἁμαρτήματα. Διδάσκει δηλαδή, ὅτι ὁ ἄνθρωπος μετὰ θάνατον, ἂν μὲν ἔχη θανάσιμα ἁμαρτήματα, μεταβαίνει εἰς τὸν τόπον τῆς κολάσεως, ἂν δὲ ἔχη μικρὰ ἁμαρτήματα, παραμένει εἰς μέσσην τινὰ κατάστασιν μεταξὺ τιμωρίας καὶ εὐδαιμονίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δύνανται νὰ τὸν ἐξαγάγουν αἱ εὐχαὶ τῆς Ἐκκλησίας διὰ λειτουργιῶν, ἐλεημοσυνῶν καὶ ἀφάσεων τοῦ Πάπα. Ἐχει κατόπιν τὴν προσθήκην εἰς τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Τέλος ἔχει τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Θεοτόκου, ὅτι δηλαδή καὶ ἡ Θεοτόκος ἐγεννήθη ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς ἐκ Πνεύματος Ἁγίου.

γ') Διαφοραὶ εἰς τὴν λατρείαν. Ἡ Λυτικὴ Ἐκκλησία δὲν **βαπτίζει** ἀλλὰ ραντίζει τοὺς χριστιανούς. Τὸ Ἅγιον Μῦρον παρέχει εἰς τὸν βαπτισθέντα εἰς ἡλικίαν 12-14 ἐτῶν. Κατὰ τὴν μετέληψιν τῆς Θείας Εὐχαριστίας δὲν δίδει εἰς τὸν λαὸν καὶ ἐκ τοῦ Ποτηρίου, ἀλλὰ μόνον ἐκ τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τοῦτο δὲ τὸ μυστήριον δὲν μεταχειρίζεται ἐνζυμον, ἀλλὰ **ἄζυμον ἄρτον**. Ἡ λειτουργία, αἱ τελεταὶ κλπ. γίνονται μόνον εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, καθὼς καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν Ἁγίων Γραφῶν. **δ') Διαφοραὶ εἰς τὰ ἥθη.** Δὲν ἐπιτρέπει ἡ Λυτικὴ τὸν γάμον εἰς τοὺς κληρικούς, οὔτε τὸν δεύτερον τοιοῦτον εἰς τοὺς λαϊκούς. Δὲν παρέχει διαζύγιον εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν. Ἐχει τὴν νηστείαν τοῦ Σαββάτου, κατὰ δὲ τὰς ἄλλας νηστείας ἐπιτρέπει τὴν κατάλυσιν τοῦ ἰχθύος καὶ τοῦ γάλακτος, τῶν ὧν καὶ τοῦ τυροῦ κ.τ.τ.

Αὗται εἶναι αἱ σπουδαιότεραι διαφοραὶ αἱ χωρίζουσαι τὰς δύο Ἐκκλησίας.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΩΝ

ΑΨ ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΤΟΥ ΛΟΥΘΕΡΟΥ

Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις, ἡ ὁποία ἔφερε τὴν ἰδρυσιν τῆς τρίτης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, τῆς τῶν Διαμαρτυρομένων, ἔλαβεν ἀρχὴν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐξηπλώθη καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην.

Ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς διαφθορᾶς. Ὁ καρδινάλιος Ἰουλιανὸς ἔγραψε πρὸς τὸν Πάπαν Εὐγένιον Δ', ὅτι αἱ ἀταξίαι τοῦ κλήρου εἶναι τόσαι καὶ τόσον διεγείρουν τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ, ὥστε εἶναι φόβος μὴ ἐγερθῇ στάσις, ὁμοία τῶν Χουσιτῶν. Ὁ κόσμος ἔπειτα τῆς Εὐρώπης διὰ τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν Γραμμάτων εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἀναπτύσσεται, τὸ δὲ θρησκευτικὸν συναισθήμα νὰ γίνεταί λεπτότερον καὶ πνευματικώτερον· ἦτοι οἱ ἄνθρωποι τῆς Δύσεως ἀναπτυχθέντες ἤρχισαν νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξωτερικεύσεως τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος διὰ τὴν πρὸς περισσώτερον πνευματικῶν.

Ἡ Μεταρρύθμισις ἤρχισεν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν κυρίως, ἀπὸ τὴν χώραν δηλαδὴ ἐκείνην, ἡ ὁποία ὑπῆγετο ἀμέσως εἰς τὸν Πάπαν καὶ ἐπομένως ἀμέσως οἱ ἄνθρωποι ἀντελαμβάνοντο τὴν διαφθοράν τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας.

Αὐτὰ εἶναι τὰ βαθύτερα αἷτια τῆς Μεταρρυθμίσεως.

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ· Ο ΛΟΥΘΕΡΟΣ

Ἀρχομένου τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὁ Πάπας Λέων ὁ Ι' ἔχων ἀνάγκην χρημάτων διὰ νὰ ἀποπερατώσῃ δῆθεν τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Πέτρου εἰς τὴν Ρώμην ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Μαγεντίας ἐν Γερμανίᾳ νὰ ἐκδώσῃ καὶ πωλήσῃ συγχωροχάρτια ἐπὶ ὁσὺν ἔτη μὲ τὴν συμφωνίαν νὰ μοιρασθῶσι τὰ κέρδη. Τότε

ὁ μοναχὸς Ἰωάννης Τέτζελος περιῆλθε τὴν Γερμανίαν πωλῶν τὰς ἀφέσεις τῶν ἀμαρτιῶν, καὶ διδάσκων ὅτι δύναται τις οὕτω νὰ ἐξαγοράσῃ τὰς ἀμαρτίας καὶ τὰς ἰδικάς του καὶ τῶν πεθαμένων του. «Μόλις ἀκουσθῇ ὁ ἥχος τοῦ χρημάτων, ἔλεγεν, ἡ ψυχὴ ἐκπηδᾷ ἐκ τοῦ καθαρτηρίου».

Εἰς τὴν Βιττεμβέργην, ὅπου ἦλθεν ὁ Τέτζελος, ἔζη ὁ Μαρτῖνος Λούθηρος, μοναχὸς τοῦ τάγματος τοῦ Αὐγουστίνου καὶ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Βιττεμβέργης. Οὗτος ὅταν ἤκουσε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Τετζέλου, κατελήφθη ὑπὸ ἀγανακτικέως καὶ εἰς τὴν θύραν τοῦ ναοῦ τῶν ἀνακτόρων ἀνῆρτησε τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1517, ὅπως συνήθιζον τότε, 95 θέσεις, ἥτοι προτάσεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν ἀφάσεων, προκαλὼν τὸν Τέτζελον εἰς δημοσίαν συζητήσιν. Ὁ Τέτζελος ἐδημοσίευσεν 106 ἀντιθέσεις. Τὸ γεγονὸς διεδόθη ἀστραπιαίως προκαλέσαν τὴν ἐξέγερσιν ἄλλων μὲν κατὰ τοῦ Λουθήρου καὶ ἄλλων ὑπὲρ αὐτοῦ. Οἱ φοιτῆται τῆς Βιττεμβέργης καίουν τὰς ἀντιθέσεις τοῦ Τετζέλου καὶ ὁ λαὸς τάσσεται μὲ τὸ μέρος των. Οἱ ἡγέμονες τῆς Γερμανίας τάσσονται οἱ πλεῖστοι μὲ τὸν Λούθηρον, ἐν ᾧ ἄλλοι προσπαθοῦν νὰ ἀντικρούσουν τὰς ιδέας αὐτοῦ.

Ἡ Ρώμη δὲν ἔδωκε κατ' ἀρχάς σημασίαν εἰς τὰ γεγονότα ταῦτα. Κατόπιν ὅμως καλεῖ τὸν Λούθηρον νὰ μετανοήσῃ ἀπειλοῦσα αὐτὸν διὰ τοῦ ἀφορισμοῦ. Ὁ Λούθηρος δὲν ὑπακούει καὶ ἀφορίζεται, δημοσίᾳ ὅμως οὕτως καίει τὸν ἀφορισμὸν δεικνύων οὕτω τὴν περιφρόνησιν τοῦ πρὸς τὸν Πάπαν. Οὕτω κηρύσσεται πόλεμος Λουθήρου καὶ Πάπα τὸ ἔτος 1521. Ὁ Λούθηρος ἐκηρύχθη αἰρετικὸς· τὰ συγγράμματά του ὄθεν ἔπρεπε νὰ καοῦν, οἱ ὁπαδοὶ του ἦσαν ἀφωρισμένοι. Τέλος καθ' ὅλης τῆς Γερμανίας ἐκηρύχθη τότε ἡ ἀπαγόρευσις.

ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΛΟΥΘΗΡΟΥ

Τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Λούθηρος ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου τῶν ἡγεμόνων εἰς τὴν πόλιν Βόρμς ἐκλήθη νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν διδασκαλίαν του· αὐτὸς ὅμως ἠρνήθη.

Τὸ 1529 εἰς τὴν πόλιν Σπέιερ συνέρχεται ἕτερον Συνέδριον ἡγεμόνων, τὸ ὁποῖον ἀπηγόρευσε τὴν διάδοσιν τῶν ἀρχῶν τοῦ Λουθήρου. Τότε οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Λουθήρου διεμαρτυρήθησαν διὰ



Ὁ Λούθρος.

τὴν ἀπόφασιν ταύτην καὶ ἀπὸ τότε ἐκλήθησαν Διαμαρτυρομένοι (Προτεστάνται). Αὐτοὶ δὲ μεταξύ των ἐλέγοντο Εὐαγγελικοί.

Τὸ ἔτος 1530 συνήλθεν εἰς τὴν Αὐγούστιαν ἕτερον συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἐκήρυξε τὴν μεταξὺ τῶν διαμαχομένων εἰρήνην. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο οἱ Προτεστάνται ἀνέπτυξαν τὴν διδασκαλίαν των, ἣτις ἀπὸ τότε λέγεται Ὁμολογία τῆς Αὐγούστης. Ἐξηκολούθησαν ὁμως αἱ θρησκευτικαὶ ἔριδες καὶ τὸ 1555 εἰς τὴν Αὐγούστιαν καὶ πάλιν συνήφθη ἡ θρησκευτικὴ εἰρήνη τῆς Αὐγούστης, ἡ ὁποία ἔθεσε τέρας εἰς τὰς διαιμάχας. Δι' αὐτῆς ἐκηρύχθη ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκείας, πᾶς δὲ πολίτης εἶναι ἐλεύθερος νὰ προσβεύῃ οἵανδήποτε θρησκείαν θέλει.

Μετά τινα ἔτη ὁμως καὶ πάλιν ἐπανελήφθησαν αἱ ἔριδες μετὰ σκληρότητος καὶ συνεχίσθησαν μέχρι τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασεως τοῦ 18^{ου} αἰῶνος.

Ὁ Λουθήρος ἀπέθανεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα Ἐϊσλέμπεν τὴν 18 Φεβρουαρίου 1546.

Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

α') Ἡ Μεταρρύθμισις εἰς τὴν Ἑλβετίαν

Ταυτοχρόνως σχεδὸν τὴν Μεταρρύθμιν ἐκήρυξεν εἰς τὴν Ἑλβετίαν ὁ Ἑλβετὸς ἱερεὺς Ζβίγγλιος λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς πωλήσεως συγχωροχαρτίων ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Σαμφών. Ἡ Ζυρίχη, εἰς τὴν ὁποίαν ἔζη, ἦτο πόλις ἐλευθέρη, τὸ δὲ Συμβούλιον αὐτῆς ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν Μεταρρύθμιν. Ἡ διδασκαλία του ἦτο παραπλησία μὲ τὴν τοῦ Λουθήρου. Διεδόθη δὲ εἰς τὴν βόρειον καὶ δυτικὴν Ἑλβετίαν καὶ εἰς τὴν νότιον Γερμανίαν, ἐν ᾗ ἡ ὁρεινὴ Ἑλβετία ἔμεινε πιστὴ εἰς τὸν Πάπαν. Ὁ Ζβίγγλιος ἀπέθανεν εἰς μίαν σύγκρουσιν τῶν ὁπαδῶν του μετὰ τῶν Παπικῶν τὸ 1531. Τὸ ἔργον του συνεχίζει ὁ ἐκ Γαλλίας Ἰωάννης Καλβῖνος.

β') Ἡ Μεταρρύθμισις εἰς τὴν Γαλλίαν

Ἡ Γαλλία τότε εὐρίσκειτο εἰς σχετικὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν. Ὁ λαὸς ὁμως δὲν ἐπεθύμει τὰς μεταρρυθμίσεις.

Αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς Φραγκῖσκος Α' εἶχε διώξει αὐστηρῶς τοὺς Λουθηρανούς ἐν Γαλλίᾳ.

Τῆς Μεταρρυθμίσεως ἐν Γαλλίᾳ ἀρχηγὸς ἀνεδείχθη ὁ Κ α λ β ῖ ν ο ς, ὁ ὁποῖος κατεδιώχθη καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλβετίαν. Ἐνταῦθα συνέχισε τὸ ἔργον τοῦ Ζβιγγλίου ἐπιτυχῶς, ὥστε ἡ ἐν Ἑλβετίᾳ Μεταρρυθμισὶς ὀνομάσθη Κ α λ β ῖ ν ι σ μ ὁ ς. Καὶ τοῦτου δὲ αἱ ἰδέαι δὲν διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τοῦ Λουθούρου καὶ τοῦ Ζβιγγλίου.



Ὁ Καλβῖνος,

γ') Ἡ Μεταρρύθμισις εἰς τὴν Βρεττανίαν

Ἐνταῦθα ἀπὸ πολλοῦ εἶχε διαδοθῇ ὁ Λουθηρανισμὸς καὶ ὁ Καλβινισμὸς. Ρυθμιστὴς δὲ ἐδῶ τῆς Μεταρρυθμίσεως εἶναι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κανταβριγίας Θ ω μ ᾱ ς Κ ρ έ μ ε ρ. Οὗτος ἐκάνονισε τὰ τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Καλβίνου, διατηρήσας τὴν Ἱεραρχίαν καὶ πολλοὺς τύπους τῆς Λυτικῆς Ἐκκλησίας. Τὴν διδασκαλίαν ταύτην περιέλαβεν εἰς τὸ Εὐ χ ο - λ ό γ ι ο ν τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλοι ὅμως ἐζήτησαν αὐστηροτέραν μεταρρύθμισιν, οἱ ὀνομασθέντες π ρ ε σ β υ τ ε - ρ ι α ν ο ί, διότι ἤθελον ἡ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας νὰ γίνεταί ὑπὸ τῶν π ρ ε σ β υ τ έ ρ ω ν.

δ') Ἡ Μεταρρύθμισις εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην

Συγχρόνως σχεδὸν ἡ Μεταρρύθμισις ἐκηρύχθη εἰς τὴν Σουηδίαν, Λανίαν καὶ Νορβηγίαν, εἰς τὰς Κάτω Χώρας, εἰς τὴν Πολωνίαν, τὴν Βοημίαν, τὴν Οὐγγαρίαν κλπ. Ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὴν Ἀ ν α τ ο λ ῆ ν προσεπάθησε νὰ ρίψῃ τὰς ρίζας τῆς αὐτῆς, ἀλλ' ἐδῶ ἀπέτυχεν. Ἐκ τῆς Εὐρώπης δὲ μετεδόθη καὶ

εἰς τὸν Νέον Κόσμον, τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Πολυνησίαν, διὰ τῶν ἐνεργειῶν Προτεσταντῶν ἱεραποστόλων καὶ μεταναστῶν καὶ οὕτως ὁ Προτεσταντισμὸς σήμερον ἀριθμεῖ περὶ τὰ 180 ἑκατομμύρια ὁπαδούς.

Η ΑΝΤΙΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΠΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Αἱ ἐπιθέσεις τῶν μεταρρυθμιστῶν κατὰ τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας ἐπροκάλεσαν ἀντιδράσεις καὶ οἱ Παπικοὶ μετὰ φανατισμοῦ ἐπολέμησαν τὴν νέαν αἵρεσιν, ὅπως ἀπεκάλεσαν τὴν Μεταρρύθμισιν. Οὐχ ἥττον ὅμως αὕτη ἔκαμε τὴν Παπικὴν Ἐκκλησίαν νά συνέλθῃ καὶ νά φρονιματισθῇ.

Τὴν ἐκ τῆς Μεταρρυθμίσεως δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν ἀντιμετώπισαν οἱ Παπικοὶ οὕτως.

α') Διὰ τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου. Ἡ Σύνοδος αὕτη συνήλθε κατὰ περιόδους ἀπὸ τοῦ 1545 μέχρι τοῦ 1563. Αὕτη ἐκήρυξε τὸν Πάπαν ἀνώτερον καὶ αὐτῶν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

β') Διὰ τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν. Τοῦτο ἰδρύθη τὸ 1540 ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου Λαΐόλα, ὅστις εἶναι καὶ ὁ πρῶτος αὐτοῦ ἀρχηγός. Καὶ

γ') Διὰ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Τοῦτο ἦτο ἀνώτατον δικαστήριον ἐκ καρδινάλιων ἀποτελούμενον καὶ δικάζον τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα ἰδίως τῶν αἱρέσεων. Οἱ καταδικαζόμενοι ἐκαίοντο ἐπὶ τῆς πυρᾶς καὶ ἡ ἀπάνθρωπος αὕτη πράξις ἐθεωρεῖτο ὡς λατρεία θεάρεστος ὀνομαζομένη ἔργον πίστεως.

Ἡ Παπικὴ φιλαρχία ἔφθασε τότε εἰς τὸ κατακόρυφον, φοβερὰ δὲ ἐγκλήματα ἐν ὀνόματι τῆς Πίστεως τοῦ Χριστοῦ ἐτελέσθησαν. Εἰς τὴν Γαλλίαν οἱ μεταρρυθμισταί, Οὐγενότοι ἀποκαλούμενοι, κατεδιώχθησαν ἀπηνῶς. Τὸ 1572 κατὰ τὴν νύκτα τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου ἐσφάγησαν περὶ τὰς 100 χιλιάδας, ὡς λέγεται. Ἄλλαι δὲ 70 χιλιάδας ἐξεπατρίσθησαν κατὰ τὸ 1700.

Ἐνεκα ὅμως τῆς διαφθορᾶς ταύτης τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας δυσηρεστήθησαν καὶ πολλοὶ πιστοὶ αὐτῆς ὁπαδοί. Ὅταν δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1870 ἡ ἐν Βατικανῷ Σύνοδος ἐκήρυξε τὸν Πάπαν ἀλάθητον, τότε πολλοὶ ἐκ τῶν Καθολικῶν ἐξηγέρ-

θησαν καὶ ἀπειτέλεσαν τοὺς λεγομένους Παλαιόκαθολικοὺς, ὀνομασθέντας οὕτως ἐπειδὴ ἐζήτησαν οὗτοι νὰ ἐπανέλθῃ ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀπλότητα καὶ ἀγνότητα.

Β') ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΩΝ—ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΩΝ

Πάντες οἱ Προτεστάνται ἔχουν τὴν αὐτὴν σχεδὸν διδασκαλίαν ὡς πρὸς τὰς πηγὰς τῆς Χρ. Θρησκείας. Τὴν διδασκαλίαν τὸν αὐτὴν ἐξέθηκε κυρίως ὁ Λούθηρος εἰς τὴν λεγομένην *Ὁμολογίαν τῆς Ἀύγουστος*. Δέχονται ὡς μόνην πηγὴν τὴν *Ἀγίαν Γραφὴν* καὶ ἀπορρίπτουν τὴν *Ἱερὰν Παράδοσιν*, διότι ἐπ' αὐτῆς ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία ἐστήριξεν ὅλας τῆς τὰς αὐθαιρεσίας. Τούτου ἕνεκα ἐξετράπησαν εἰς πολλὰς *αἰρέσεις* μεταξὺ τῶν. Διότι γνώμων τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἶναι ἡ Ἱερὰ Παράδοσις, ὅχι βέβαια ἡ αὐθαίρετος Παράδοσις τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἡ καταγεγραμμένη εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῆς Ἐκκλησίας. Διδάσκουν κατόπιν ὅτι ἡ *σωτηρία* τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἐκ μόνης τῆς Πίστεως εἰς τὸν Χριστόν, παρὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ὅτι ἡ *Πίσις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστὶ*. Κατήργησαν τὴν Ἱερωσύνην ὡς μυστήριον καὶ τέλος ἀπεγύμνωσαν τὴν λατρείαν καὶ τοὺς ναοὺς ἀπὸ παντὸς ἀντικειμένου τὴν ψυχὴν καὶ τὸ πνεῦμα παρακινουντος εἰς προσευχὴν. Διδάσκουν δέ, καὶ πολὺ ὀρθῶς, ὅτι ἡ Γραφὴ καὶ ἡ λατρεία πρέπει νὰ λέγονται εἰς τὴν μητρικὴν ἐκάστου λαοῦ γλῶσσαν.

ΑἲΡΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΩΝ

Οἱ Προτεστάνται ἢ Διαμαρτυρόμενοι χωρίζονται σήμερον μεταξὺ τῶν εἰς ὑπὲρ τὰς πεντήκοντα αἰρέσεις καὶ σχίσματα.

Οἱ Λουθηρανοὶ πιστεύουν ὅτι ὁ Χριστὸς ὡς Θεὸς εὗρίσκειται πανταχοῦ παρὼν καὶ ὅτι οἱ πιστοὶ κατὰ τὴν Μετάληψιν μεταλαμβάνουν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ἱερὸν ἄρτον καὶ οἶνον. Ὀνομάζονται καὶ *Εὐαγγελισταί*, διότι παραδέχονται ὡς πηγὴν τῆς Χρ. θρησκείας μόνον τὸ *Εὐαγγέλιον* καὶ διότι νομίζουν ὅτι ζοῦν τὴν ζωὴν τοῦ Εὐγγελίου.

Οἱ Καλβινισταί δέχονται τὸν ἀπόλυτον προορισμόν, ὅτι δηλαδή ὁ Θεὸς ὅλως αὐθαιρέτως προορίζει τοὺς ἀνθρώπους ἄλλους μὲν εἰς σωτηρίαν, ἄλλους δὲ εἰς ἀπώλειαν, ἀσχέτως πρὸς τὴν ἠθικὴν ἐκάστου ἀξίαν.

Οἱ Ἀγγλικανοὶ διετήρησαν τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐπισκόπου.

Οἱ πρεσβυτεριανοὶ ἔχουν μόνον πρεσβυτέρους, ἀπορρίπτοντες τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπισκόπου.

Οἱ Βαπτισταί ἀπορρίπτουν τὸν Νηπιοβαπτισμόν.

Οἱ Κονάκεροι ἦτοι τρέμοντες πιστεύουν, ὅτι ἐμπνέονται ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ὅτι δὲν ἔχουν ἀνάγκην νὰ διδαχθῶν ὑπὸ ἀνθρώπων.

Οἱ Μορμώνοι καὶ οἱ Ἰσβιγγιανοὶ ἐπιτρέπουν τὴν πολυγαμίαν καὶ περιμένουν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὴν Δευτέραν Παρουσίαν τοῦ Κυρίου.

Καὶ τέλος οἱ **Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν** ἔχουν ἀναβιώσει εἰς τὸ θρησκευτικόν των σύστημα ὅλας τὰς κακοδοξίας, αἱρέσεις καὶ σχίσματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ πιστεύουν, ὅτι πρὸ τῆς Δευτέρας Παρουσίας θὰ ἔλθῃ ὁ Χριστὸς διὰ νὰ βασιλεύσῃ *χίλια ἔτη*, δίδων οὕτω καιρὸν εἰς τοὺς πάντας νὰ μετανοήσουν. (σύγχρονοι Χιλιασταί).

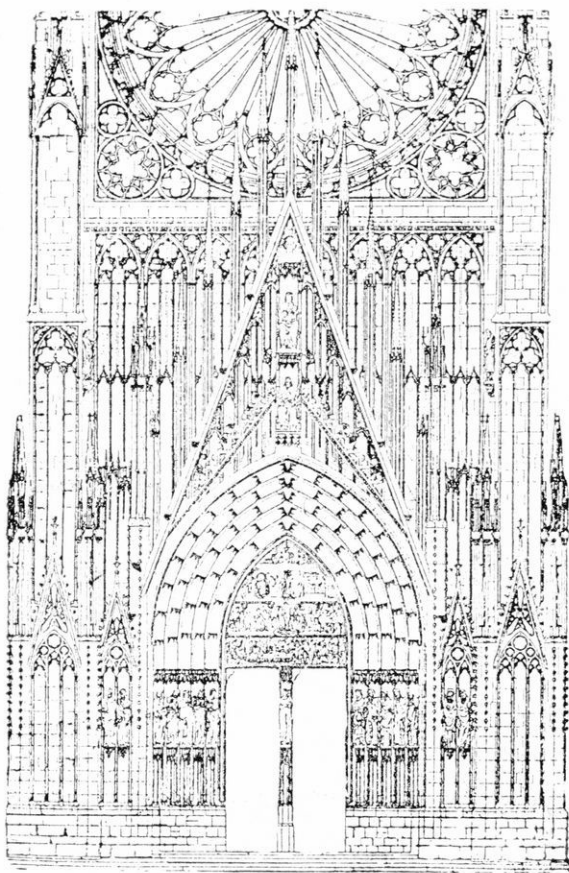
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ φιλολογία τῶν Προτεσταντῶν εἶναι πλουσία. Μεταξὺ τῶν Θεολόγων των, οἱ ὅποιοι κατατάσσονται εἰς διαφόρους σχολάς, π.χ. ὀρθολογιστάς, συντηρητικούς κλπ., τὴν μεγαλυτέραν θέσιν κατέχουν οἱ ἑξῆς· ὁ συνεργὸς τοῦ Λουθήρου Μελάγθων, ὁ πολὺς Σλαϊεσμαῖχερ, ὁ Στράους, ὁ Μπάουρ, Ἐρ. Ρενάν καὶ ἄλλοι.

Γ') ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ—ΛΑΤΡΕΙΑ—ΗΘΗ

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Οἱ Προτεστάνται κατήγγησαν τὸ Παπικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον καθὼς καὶ τὸ Κανονικὸν καὶ Ἐκκλησιαστικὸν τοιοῦτον τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐμόρφωσαν ἴδιον σύστημα πολιτεύματος τῆς Προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὀνομασθὲν Προτεσταντικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον. Κατὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία εἶναι κρατικὸς ὀργανισμός. Ἱερωσύνη



Ναός Γοτθικοῦ ὅθμου.

(ἡ εἰσόδος τοῦ Ναοῦ τοῦ Στρασβούργου.—Ὁ ναός οὗτος εἶναι κατεσκευασμένος με λεπτοτάτην τέχνην, ἡ διακόσμησις δ' αὐτοῦ εἶναι πολυτελεστάτη).

καὶ Ἱεραρχία, διοικοῦσα τὴν Ἐκκλησίαν, δὲν ὑπάρχουν. Τὴν Ἐκκλησίαν διοικεῖ ὁ κοσμικὸς ἄρχων· οἱ κληρικοί τῶν πά-
στορες ὀνομαζόμενοι, δηλαδὴ ποιμένες, εἶναι ὑπάλ-
ληλοι τοῦ Κράτους διοριζόμενοι ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως χωρὶς
χειροτονίαν. Εἰς τοῦτο διαφέρει μόνον ἡ Ἀγγλικὴ Ἐπισκοπικὴ
Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἔχει ἰδίαν διοίκησιν, τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καν-
ταβριγίας.

Τὸ Προτεσταντικὸν Δίκαιον εἶναι διάφορον εἰς τὰ διάφορα
προτεσταντικὰ κράτη. Παντοῦ ὅμως ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἐξηρη-
μένη καὶ ὑποτεταγμένη εἰς τὴν Πολιτείαν.

Η ΛΑΤΡΕΙΑ

Πάντες οἱ Προτεστάνται ἀπέρριψαν τὴν πομπώδη λατρείαν
τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐπανέφερον τὴν ἀπλό-
τητα τῆς λατρείας τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, ὅπως αὕτη περι-
γράφεται εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ἀπλοποίησαν τὴν
λειτουργίαν καὶ περιώρισαν τὰς τελετὰς καὶ τὰς ἐορτάς. Οἱ
περισσότεροι ὥς μυστήρια δέχονται μόνον τὸ Βάπτισμα
καὶ τὴν Θεῖαν Εὐχαριστίαν. Κατήργησαν τὴν προσκύνῃσιν τῶν
Ἁγίων καὶ τῶν Ἱερῶν Λειψάνων καὶ τῶν Εἰκόνων, καθὼς καὶ
τὴν πομπώδη ὀργανικὴν μουσικὴν καὶ ὕμνωδιαν.

Καθιερώθη δὲ παντοῦ ἡ Κυριακὴ ἀργία. Κατ' αὐ-
τὴν ὁ ἐκκλησιασμὸς γίνεται ὅχι εἰς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς, ἀλλὰ
εἰς εὐκτηρίους οἴκους. Τὴν κυριωτέραν δὲ θέσιν
τῆς Λειτουργίας κατέλαβε τὸ κήρυγμα καὶ ἡ μετὰ λη-
ψις τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

ΤΑ ΗΘΗ

Ἡ Μεταρρύθμισις δὲν εἶχε μόνον σκοπὸν τὴν ἐπαναφορὰν
τῆς Πίστεως εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀπλότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιστροφὴν
τῶν χριστιανῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀγνότητα τῶν ἡθῶν. Πράγματι
δὲ διὰ τῶν σχολείων καὶ τοῦ κηρύγματος κατορθώθη νὰ ἀπο-
καθαρθῶσιν αἱ ἠθικαὶ ιδέαι καὶ νὰ ἐκλείψουν ἐκ τῆς Προτε-
σταντικῆς Κοινωνίας αἱ κακίαι καὶ ἡ ἁμαρτία. Ἡ ἀρετὴ εἰς πολ-
λὰς περιστάσεις ἐθριάμβευσε καὶ ἡ φιλανθρωπία εἰς πολλὰ μέρη
ἐξετέλεσε τὸ χρέος της. Οἱ διαρκεῖς ὅμως πόλεμοι καὶ ἄλλα πε-
ριστατικά καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐμφωλεύουσα ἁμαρτία ἔκα-
μαν καὶ πάλιν τὸν ἀνθρώπον νὰ ἐκκλίνη εἰς ἔργα κακίας καὶ
ἁμαρτίας.

Δ') ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ὁ Πατριάρχης Ἰωάσαφ ἠθέλησε κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Προτεσταντῶν, καὶ ἤλθεν εἰς συνενόησιν μετὰ τοῦ Μελάγχθονος. Οὗτος ἔστειλεν εἰς τὸν Πατριάρχην τότε τὴν Ὁμολογίαν τῆς Αὐγούστου, ὅπου περιλαμβάνονται αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Διαμαρτυρομένων.

Κατόπιν ὁ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης Ἀνδρέου καὶ ὁ τοιοῦτος Κρούσιος ἔγραψαν πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἱερεμίαν Β' ζητοῦντες σχέσεις καὶ διεξήχθη τότε μακρὰ ἀλληλογραφία, ἡ ὁποία ὅμως εἰς οὐδὲν κατέληξεν.

Τέλος οἱ Προτεστάνται ἤλθον εἰς συνενοήσεις καὶ μετὰ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου Λουκάρεως καὶ μετὰ τοῦ Ἀλεξανδρείας Μελετίου Πηγᾶ, ζητοῦντες τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ τοῦ Παπισμοῦ. Πᾶσαι ὅμως αἱ γενόμεναι συνενοήσεις καὶ ἀπόπειραι δὲν κατέληξαν εἰς θετικὸν ἀποτέλεσμα.

Β') ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΑΙ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑΙ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΤΩΝ

Τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ τῶν δύο τούτων Ἐκκλησιῶν—Ἀνατολικῆς καὶ Προτεσταντικῆς—διαφορὰς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καθορίσῃ τις, διότι καθημερινῶς προβάλλονται νέαι διδασκαλαὶ καὶ νέαι αἰρέσεις μεταξὺ αὐτῶν—ιδίως εἰς τὴν Ἀμερικὴν—. Πλὴν αἱ ὑφιστάμεναι τοιαῦται εἶναι αἱ ἑξῆς:

α') **Διαφοραὶ εἰς τὴν διοίκησιν.** Δὲν δέχονται τὴν Ἱεραρχίαν ὡς διοικητικὸν ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως δέχεται ἡ Ἀνατολικὴ καὶ Παπικὴ Ἐκκλησία· τὴν δὲ Ἐκκλησίαν ἔχουν ὑπαγάγει ὑπὸ τὴν Πολιτείαν ὡς κρατικὸν ὀργανισμόν.

β') **Διαφοραὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν.** Δέχονται τὸν ἀπόλυτον προορισμὸν ἰδίως οἱ Καλβινισταί. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δέχεται τὸν σχετικὸν προορισμόν, ὅτι δηλαδή, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος

Χ. Ἐνισλείδου Ἱστορία Χριστιαν. Ἐκκλησιᾶς—ἔκδοσις Α' 1933 8

μέλλει νὰ πράξῃ οὕτως ἢ οὕτως, ὁ Θεὸς ὡς παντογνώστης προβλέπει καὶ προορίζει.

Ἡ σ ω τ η ρ ί α τοῦ ἀνθρώπου κατ' αὐτοὺς ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς Πίστεως εἰς τὸν Χριστόν. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δέχεται ὅτι αὕτη εἶναι ἔργον καὶ τῆς Πίστεως καὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων :

Οἱ Προτεστάνται δὲν δέχονται τὰ ἐπὶ μυστήρια, ἀλλὰ μόνον τὸ Βάπτισμα καὶ τὴν Θεῖαν Εὐχαριστίαν. Τινὲς δ' ἐξ αὐτῶν δὲν πιστεύουν, ὅτι πράγματι ὑπὸ τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον μεταλαμβάνομεν αὐτὸ τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου.

Κατόπιν δὲν δέχονται, ὅτι πηγὰί τῆς Χριστιανικῆς Θερησκείας εἶναι ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ἡ Ἱερὰ Παράδοσις, ἀλλὰ μόνον ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ἀπορρίπτουν τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν κλπ. Καὶ

γ') *Διαφοραὶ εἰς τὴν λατρείαν.* Οἱ Προτεστάνται ἀπέρριψαν τὴν τιμητικὴν προσκύνησιν τῶν Ἁγίων, τῶν Λειψάνων καὶ τῶν Εἰκόνων.

Οὕτως ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἵσταται μετὰ τῆς Δυτικῆς καὶ Προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπερέχει κατὰ τὴν διδασκαλίαν, τὴν διοίκησιν, τὴν λατρείαν καὶ τὰ ἥθη ἀμφοτέρων. Ἡ Δυτικὴ καὶ ἡ Προτεσταντικὴ Ἐκκλησία ἔφθειραν καὶ ἠλλοίωσαν τὸ ἔργον καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων.

Διὰ τοῦτο ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, καὶ πολὺν δικαίως, ὠνομάσθη Ὁ ς θ ὁ δ ο ς ο ς.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΙ ΣΗΜΕΡΙΝΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Α') Η ΕΝΩΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

ΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Ἔνεκα τοῦ Ὁρθοδόξου πνεύματος, τὸ ὁποῖον διέπει τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, πολλοὶ καὶ Καθολικοὶ καὶ Προτεστάνται ἐζήτησαν τὴν ἑνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν των μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς. Πρῶτοι ἐκ τῶν Προτεσταντῶν οἱ Ἀγγλικανοὶ ἐζήτησαν τὸν ἑνωσιν αὐτὴν κατὰ τὸ ἔτος 1866, τινὲς δὲ καὶ προσήλθον εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδοξίας. Αἱ ὑφιστάμεναι μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν διαφοραὶ κατέστησαν τότε τὴν ἑνωσιν ἀδύνατον. Ἐκ δὲ τῶν Καθολικῶν πρῶτοι ἐζήτησαν τὴν ἑνωσιν οἱ Παλατιοκαθολικοὶ κατὰ τὸ ἔτος 1870, ὅτε ἀπεχωρίσθησαν ἐκ τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας. Οὗτοι εἶναι περίπου 500 χιλιάδες κατοικοῦντες καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀμερικὴν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν, περὶ τοὺς 100 ἐν Γαλλίᾳ, ἔγιναν τότε Ὁρθόδοξοι.

Ἐσχάτως ἐξ ἀφορμῆς τῆς 1600ῆς ἐπετηρίδος τῆς συγκλήσεως τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἠκούσθησαν καὶ πάλιν εὐχαὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ μάλιστα τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς. Εἰς τὰς εὐχὰς ταύτας τῶν Παπικῶν ἐδόθη ἐπίσημος ἀπάντησις ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Αἱ δύο αὗται Ἐκκλησίαι συμφωνοῦν διὰ τὴν διδασκαλίαν νὰ παραμείνῃ αὕτη ὥς ἔχει εἰς ἐκάστην, διαφωνοῦν ὅμως ὥς πρὸς τὴν διοίκησιν, ἥτοι τὴν ἀξίωσιν τοῦ Πάπα νὰ κυβερνᾷ αὐτὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὅλην. Ἡ Ἀνατ. Ἐκκλησία ἐδήλωσεν, ὅτι ἀναγνωρίζει τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα, ἀναγνωρίζει δηλαδὴ αὐτὸν πρῶτον μετὰ τῶν ἱσῶν ἐπισκόπων. Ἄν λοιπὸν ὁ νῦν Πάπας ἀπορρίψῃ ὅτι μεταγενεστέρας οἱ Πάπαι προσέλαβον ὡς νέον καὶ ξένον πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς

Ἐκκλησίας, θὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ὡς πρῶτόθρονον ἱε-
ράρχην περιβεβλημένον τὸ ἡθικὸν καὶ
πνευματικὸν αὐτοῦ πρῶτεϊον.

Τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν θὰ ἐξε-
τάσῃ ἡ μέλλουσα νὰ συνέλθῃ εἰς Ἅγιον Ὅρος Πανορθό-
δοξος Σύνοδος.

Β') Αἱ ΣΗΜΕΡΙΝΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ

ΣΧΕΣΙΣ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΠΡΟΣ ΑΛΛΗΛΑΣ

Αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἰδίως τῆς Βαλκανικῆς Χερσο-
νήσου ἀπὸ πολλοῦ λόγῳ τῶν φυλετικῶν καὶ ἐθνικιστικῶν βλέ-
ψεων ἰδίως ἐπὶ τῆς Μακεδονίας καὶ λόγῳ τῆς δημιουργίας τοῦ
αὐτοκεφάλου αὐτῶν ἔγιναν σὺν τῷ χρόνῳ ξέναι πρὸς ἀλλήλας.
Λὲν ἐλησμόνησαν ὅμως τὴν πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον Κων)πόλεως
ἄλλοτε σχέσιν των, διὸ ὅταν παρῆλθεν ὁ ἐκ τοῦ Παγκοσμίου
πολέμου σάλος, ἔσπευσαν νὰ συνάψουν καὶ πάλιν φιλικὰς σχέσεις
μεταξὺ των καὶ νὰ ἔλθουν εἰς συνενόησιν.

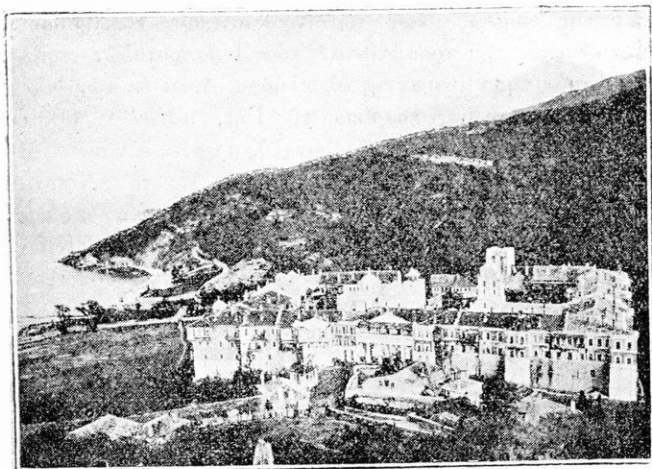
Τὸ ἔτος 1922 συνεκλήθη ἐν Κων)πόλει τὸ Πανορθό-
δοξον Συνέδριον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ γηραιοῦ Πα-
τριάρχου Κων)πόλεως. Ἀσχέτως δὲ πρὸς τὰ πρακτικὰ του ἀπο-
τελέσματα ἐπῆλθε τότε ἡ πρώτη ἐπαφὴ ὅλων τῶν Ὀρθοδόξων
Ἐκκλησιῶν. Ἀπεφασίσθη τότε νὰ συνέλθῃ ἄλλο τοιοῦτον Συνέ-
δριον, διὰ νὰ θέσῃ τὰς βάσεις μιᾶς Διορθοδόξου Συ-
νόδου, ἣτις νὰ συζητήσῃ ὅλα τὰ ἀπασχολοῦντα σήμερον τὴν
Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ζητήματα.

Ἡ Πανορθόδοξος αὕτη προσύσκεψις
συνῆλθε τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους 1930 εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, καὶ
κατήρτισε τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν τῆς μελλούσης νὰ συ-
νέλθῃ Πανορθόδοξον, ἣτις καὶ ὠρίσθη μὲν διὰ τὴν Πεντη-
κοστὴν τοῦ ἔτους 1932 εἰς Ἅγιον Ὅρος, ἀλλ' ἀνεβλήθη.

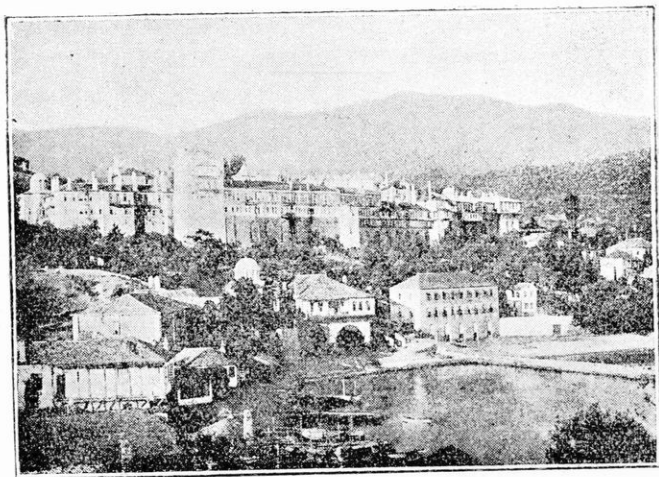
Μεταξὺ τῶν θεμάτων, τὰ ὅποια θὰ συζητηθοῦν, εἶναι καὶ
τὸ τῆς συνάψεως στενότερων σχέσεων μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων
Ἐκκλησιῶν, τὸ τῆς ἐνώσεως ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς μίαν
—Ἀνατολικήν, Δυτικήν, Προτεσταντικήν—καὶ τὸ τῆς δημιουρ-
γίας ὁρθοδόξου πολιτισμοῦ.

Ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ὅλης κινήσεως ταύτης εὐρίσκεται τὸ
Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐμψυχο-

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ



Ἡ Μονὴ Ἰβήρων.



Ἡ Μονὴ Βατοπεδίου.

τῆς αὐτῆς εἶναι ὁ νῦν Πατριάρχης αὐτοῦ Φώτιος, κληρικὸς εὐθρείας μαθήσεως, διακατεχόμενος ἀπὸ τὸν πόθον νὰ ἴδῃ συνησπισμένας τὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας, προκοπτούσας εἰς τὴν κίνησιν τῆς ἐνώσεως ὅλων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ εὐδοουμένας εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν Ἱεραποστολῶν πρὸς ἐκχριστιανισμόν τῆς Οἰκουμένης ὁλοκλήρου. Διότι ἐκ τῶν δύο περὶ τοῦ δισεκατομμυρίων κατοίκων τῆς Γῆς, μόνον τὰ 600 ἑκατομμύρια δυστυχῶς εἶναι σήμερον Χριστιανοί. Μέλλουν δὲ καὶ οἱ ὑπόλοιποι νὰ προσέλθουν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ὅποτε θὰ γίνῃ μία ποιμνὴ ὑπὸ ἓνα ποιμένα, τὸν Χριστόν. Τῆς ποιμνῆς ταύτης, ἣτις εἶναι ἡ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, «καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν».

ΤΕΛΟΣ



ΠΙΝΑΞ ΟΡΩΝ, ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΤΛ.

A.	Ἀραβες 34
Ἀβελάρδος 98	Ἀρειανισμὸς 42
Ἀγάπη 69	Ἀρειος 42
Ἀγγλικοὶ 109-115	Ἀριστείδης 52
Ἅγιοι 26.98.112	Ἀρχιερεὺς Μέγας 28
Ἅγιον Ὄρος 85.116	Ἀσπίλος σύλληψις Θεοτόκου 102
Ἀδελφοὶ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ 9	Αὐγούστης εἰρήνη 106
Ἀδελφότης 18	Αὐγουστῖνος 59
Ἀθανάσιος μέγας 42.56	Αὐστρίας ὁρθόδοξοι 80
Ἀθηναγόρας 54	Ἀφέσεις 99.103
Ἀθῆναι 15	Ἀφορισμὸς 71.100.104
Αἵρεσις 39.109	Ἀχρῖδος θρόνος 81
Ἀκινάτης Θ. 98	B.
Ἀλάνθαστον Πάπα 100.108	Βαπτισταὶ 109
Ἀλβανικὴ ἐκκλησία 81	Βαρθολομαῖος ἀπόστολος 16
Ἀλεξανδρείας Πατριαρχ. 78	Βαρθολομαίου ἁγίου νύξ. 108
Ἀμβρόσιος 57	Βαρνάβας συρνεργὸς τοῦ Παύλου 14.20.52
Ἀναγέννησις. Γραμματ. 98.103	Βασιλείδης γνωστικὸς 40
Ἀνανίας χριστιανὸς ἐν Ἀντιοχείᾳ 14	Βασίλειος μέγας 30.56
Ἀνδρέας Ἀπόστολος 16	Βασιλικαὶ 64
Ἀνδρουῖτος Χρ. 84	Βατικανοῦ Κράτος 95
Ἀνθοῦσα 57	Βενέδικτος 71
Ἀντίδρασις κατὰ τῶν χριστιανῶν 21	Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ 95
Ἀντώνιος Μέγας 71	Βίος Χριστιανῶν 69
Ἀνσελμος 98	Βλαδίμηρος 74
Ἀντιοχείας Πατριαρχεῖον 78	Βλαχίας Ἐκκλησία 80
Ἀπαγόρευσις 71-104	Βογόμιλοι 82
Ἀπολογηταὶ 52	Βόγορις Βουλγάρων 36
Ἀποστολικοὶ Πατέρες 50	Βονιφάτιος Η' Πάπας 89
	Βοσσουνέτος 98

Οἱ Ἀραβικοὶ ἀριθμοὶ φανερόνουν τὴν σελίδα.

- Βούλγαρις Εὐγένιος 84
 Βούλγαρικὴ Ἐκκλησία 80.81
 Βούλγαροι, ἐκχριστιανισμὸς αὐτῶν 36.73.81
 Βυζαντινὸς ρυθμὸς 65
 Γ.
 Γαμαλιήλ, Ἰουδαῖος Νομοδιδάσκαλος 12
 Γαλλικὴ Ἐπανάστασις 25.
 106.107.108
 Γέννησις τοῦ Χριστοῦ 66
 Γιαντίσαροι 75
 Γνωστικαὶ αἵρέσεις 40
 Γοτθικὸς ρυθμὸς 99
 Γρηγόριος Ε' 76
 Γρηγόριος μέγας 98
 Γρηγόριος Ζ', Πάπας 91
 Γρηγόριος Ναζιανζηνὸς, Θεολόγος 30.42.44.57
 Γυνὴ ὡς Χριστιανὴ
 Δ.
 Δαμαλὰς Ν. 84
 Δαμασκηνὸς Ἰωάννης 48.59
 Δαμασκὸς 12
 Δέλιγγερ 98
 Διάκονοι 10
 Διαμαρτυρούμενοι 94.103.104
 Διαμαρτυρομένων διοικήσεις 110
 Διάταγμα Μεδιολάνων 27
 Διαφοραὶ ἀνατ. δυτ. διαμ. 100 113
 Δίκαιον 33
 » Ἐκκλησιαστ. 84
 » Κανον. 84
 Δίκαιον Παπικὸν 93-98
 Δίκαιον Προτεστ. 110
 Διοικήσεις Ἐκκλησίας 61.98
 Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης 20
 Διονύσιος μικρὸς 67
 Διωγμὸς Χριστιανῶν 23.71
 Δοῦλος 33
 Ε.
 Ἐθνικοὶ αἱ Εἰδωλολάτραι 12.21
 Ἐθνισμὸς 29.32
 Εἰκόνες 47.112
 Εἰκονομαγία 46.50
 Εἰρήνῃ Ἀθηναία 48
 Εἰρηναῖος 54
 Εἰσόδια Θεοτόκου 67
 Ἐκκλησία 5 6.9.10.89.94.103
 Ἐκκλησίαι κατ' οἶκον 9.63
 Ἐλεημοσύνη 18.33
 Ἐλένη ἁγία 29
 Ἐμμέλεια 56
 Ἑλλάδος Ἐκκλησία 77
 Ἑορταὶ 65.99
 Ἐπίσκοποι 61
 Ἐπιτίμια 71
 Ἐπιφανίων ἑορτὴ 67.98
 Ἑρμᾶς 52
 Ἑρμείας 54
 Εὐαγγέλιον 12
 Εὐαγγελιστοὶ 104.109
 Εὐστάθιος Θεσσαλονίκης 83
 Εὐτυχὴς αἰρετικὸς 46
 Εὐτύχιος Πατριάρχης 46
 Ζ.
 Ζβίγγλιος 106
 Ζολώτας Ἑμ. 84
 Η.
 Ἡθὴ Ἀνατολ. Ἐκκλησίας 85
 » Παπικῆς » 99
 » Διαμαρτ. » 113

- Ἡθική 33
 Ἡλίον τέκνα 82
 Ἡμερολόγιον 65.67. 85.99
 Ἡσυχασταὶ 82
 Θ.
 Θεία δύναμις
 Θεοδοκία 71
 Θεοδόσιος Μέγας 30
 Θεοδώρα 49
 Θεοδώρητος 4
 Θεόδωρος Στουδίτης 48
 Θεοτόκης Ν. 84
 Θεοτόκος 7. 45
 Θεσσαλονίκη 15
 Θωμᾶς ἀπόστολος 16
 Ι.
 Ἰάκωβος ἀδελφόθεος 21
 Ἰάκωβος Ζεβεδαίου 16
 Ἰβηρίας Ἐκκλησία 80
 Ἰγνάτιος Πατριάρχης Κ)λεως 34
 Ἰγνάτιος ἀποστολικὸς Πα-
 τήρ 20.26.52
 Ἰερὰ Παράδοσις 109
 Ἰερὰ ἐξέτασις 94.100 108
 Ἰερὰ ἀποδημία 99
 Ἰεραρχία 69
 Ἰερεμίας Β' 113
 Ἱεροσολύμ. Πατριαρχεῖον 78
 Ἱερώνυμος 58
 Ἱερώνυμος πρόδρομος μεταρ-
 ρυθμίσεως 94
 Ἱερωσὴν 69.100.110.114
 Ἰησοῦται 94.108
 Ἰησοῦς Χριστὸς 42.45.46.47
 Ἰννοκέντιος Γ' 91.93
 Ἰουβιλαῖον ἔτος 99
 Ἰουλιανὸς Παραβάτης 30
 Ἰουδαϊσμός 33
 Ἰουδαῖοι 12
 Ἰουδαῖζουσαι αἱρέσεις 39
 Ἰουστινιανὸς Α' 32
 Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ
 μάρτυς 26.52
 Ἰρβιγγιανοὶ 110
 Ἰσότης 18
 Ἱστορία Ἐκκλησίας 5.18
 Ἰωάννης Εὐαγγελιστὴς 16
 Ἰωάννης Χρυσόστομος 57
 Κ.
 Καθαροὶ 96
 Καθαυτήριο Πῦρ 99-102
 Καθολικοὶ 95
 Καίρης Θ. 82
 Καισάρεια Παλαιστίνης 15
 Κακοδοξίαι Προστ. 96
 Καλβῖνος Ἰ. 106
 Καλβινισταὶ 107.109
 Κανονικὸν δίκαιον 61-84
 Κάρολος μέγας 89
 Κατακόμβαι 64
 Κατηγούμενοι 70
 Κήρινθος αἰρετικὸς 40
 Κηρυλάριος Μιχαὴλ 38
 Κήρυγμα 10.69
 Κίεβον 74
 Κλήμης ὁ Πῶμης 20.52
 Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς 54
 Κοδράτος 52
 Κοράνιον 75
 Κόρινθος 15
 Κουάκεροι 109
 Κράμερ, Κρέμερ 107
 Κρήτη 15
 Κράτος Πάπα 90.95
 Κρούσιος Μ. 113

- Κυπριανός 26.54
 Κύπρος 14
 Κυριακή 65
 Κυριακή ὁρθοδοξίας 49.50
 Κυριακός Α. Δ. 84
 Κύριλλος Ἀλεξανδρείας 45
 Κύριλλος Ἀπ. Σλαύων 36.73
 Κωνσταντῖνος Μέγας 24.26
 Κωνσταντινούπολις 29.74
 Κωνσταντῖνος Χλωρός 86
 Α
 Λασκαράτος Ἀ. 83
 Λατρεία Χριστιανική 18.63.
 84.98.110.
 Λειτουργία 68
 Λείψανα Ἀγίων 98.112
 Λέων θ' Πάπας 36
 Λέων Ι' Πάπας 103
 Λιβάνιος 32
 Λικίνιος 28
 Λούβαρις Ν. 84
 Λούθηρος Μ. 108.109
 Λούκαρις Κύριλλος 82.113
 Λουκιανός 23
 Μ
 Μαγείας 99
 Μάνη 32
 Μακεδόνιος αἰρετικός 44
 Μακράκης Ἀ. 83
 Μακρίνη 56
 Μανιχαῖοι 40
 Μαρία Θεοτόκος 7.45
 Μαριῶν αἰρετικός 40
 Μάρκος Αὐρήλιος 23
 Μασσιλὼν 98
 Ματθαῖος Εὐαγγελιστὴς 16
 Μαιθίας Ἀπόστολος 7
 Μεθόδιος Ἀπόστολος Σλαύ-
 ων 36.73
 Μετάγχθων 110
 Μελέτιος Πηγᾶς 83.113
 Μεσολωρᾶς Ἰ. 84
 Μεταρρύθμισις 47—103 καὶ
 ἐξῆς
 Μηναῖα 85
 Μηναίτης Ἠλ. 84
 Μητροπολίται 61
 Μιχαὴλ Κηρουλάριος 36
 Μοναχοὶ 71
 Μοναχικά τάγματα 94
 Μονοθελῆται 46
 Μονοφυσίται 46
 Μοντανισταὶ 40
 Μορμώνοι 110
 Μόσχα 74
 Μοσχάκης Ἰγ. 84
 Μουσική ἐκκλ. 98
 Μουσσολίνι 95
 Μπρατσιώτης Π. 84
 Μυστήρια 99.100.112
 Μωάμεθ 33
 Μωάμεθ Β' 75
 Μωαμεθανισμὸς 33
 Ν
 Ναπολέων Μέγας 95
 Νεομάρτυρες 85
 Νέρων 15 24
 Νεστοριανοὶ 45
 Νεστόριος 45
 Νηστεία 72.85
 Νικαίης Σύνοδος 42.48
 Νικόλαος Α' Πάπας 36
 Νόννα 57
 Ο
 Οἰκογένεια 32.70
 Οἶκος Εὐκτέριος 9.118

Οικονόμος Κωνστ. 84
 Όλγα, Βασίλισσα Ρώσων 74
 Όμολογία Αιγούστης 109.113
 Όυγενότοι 108
 Όυζλεφος 94
 Όυνίται Έλληνες 83.93
 Όύσιται 94.103
 Όύσος 84

Π

Παιδομάζωμα 75
 Παλαιοι καθολικοι 108.115
 Παπαδόπουλος Χρυσόστο-
 μος 84
 Πάπαι 61.90.91.95
 Παπίας 20.52
 Παράδοσις Έερά 109
 Παρακλητική 82
 Πάσχα 65
 Πατέρες Έκκλησίας 50
 Πατριάρχαι 61
 Παυλικιανοί 82
 Παύλος Αποστολος 12.26
 Παύλος Θηβαΐδος 71
 Πελάγιος 59
 Πεντηκοστή 7.66
 Πεντηκοστήριον 84
 Περιβολή 91
 Πέτρος Αποστολος 9.15.26
 Πιπίνος 90
 Πιστοι 70
 Πνεύμα Άγιον 96
 Πολιτεία 70
 Πολιτισμός Χριστιανικός 16
 Πολύκαρπος Σύμωνης 21.26
 .52
 Πρεσβύτεροι 107
 Προτεΐον Πάπα 36.61.90.93
 100.115

Ρ

Ρασκολνῖκοι 82
 Ρενάν Έρ. 110
 Ρωμανίας Έκκλησία 80
 Ρώμη 15
 Ρώσης Ζ. 84
 Ρωσική Έκκλησία 74.79

Σ

Σαῦλος 12
 Σερβική Έκκλησία 79
 Σινά μοναστήριον
 Σλαῦοι 73
 Σλαϊερχμάχερ 110
 Σπουδασταί Γραφῆς 110
 Σταυρός 28.64.67
 Σταυροφορίαί 74.91
 Στέφανος Προτομάργυς 10
 Σύμβολα Χριστιανικά 64
 Συγγραφείς Έκκλησίας 50
 Σύμβολον Νιζαίας 36.42.44
 Συνοδικόν σύστημα διοικήσε-
 ως 62
 Σύνοδος Αποστολική 20
 Σύνοδος Πανορθόδοξος 116
 Σύνοδοι Οικουμενικαί 42.44
 50.62.100
 Σχῆσεις Έκκλησιῶν 115
 Σχίσμα 34
 Σχολάριος Γεώργιος 75
 Σχολαί φιλοσοφικαί 32
 Σχολαστικοί Θεολόγοι 98
 Σχολή Άλεξανδρείας 54
 Σχολή Άντιοχείας 57

Τ

Τάκιτος 23
 Ταράσιος Πατριάρχης 49
 Τατιανός 52
 Τάφος Πανάγιος 89

Τελεταί Ἐκκλησίας 68
 Τερτυλλιανός 54
 Τέτζελος 103
 Τορκουεμάδας 100
 Τούτω νίκαι 26
 Τυπικόν 85
 Τριδέντου σύνοδος 108
 Τριφίδιον 84

Υ

Ὑμνογράφοι 69
 Ὑμνολογία 69.84.112
 Ὑπατία φιλόσοφος 32

Φ

Φαρμακίδης Θ. 84
 Φελίτσιτας 26
 Φενελών 98
 Φιλανθρωπία 10.69
 Φίλιπποι 15

Φίλιππος Ἀπόστολος 16
 Φλωρεντίας Σύνοδος 36.75
 Φώτιος Πατριάρχης Κ)λέως
 34.59.93
 Φώτιος ὁ ἡδη Πατριάρχης
 Κων)πόλεως 116

Χ

Χιλιασμός 40.110
 Χοῦς ἡ Οὔσος 94
 Χριστιανός 12
 Χριστοτόκος ἡ Θεοτόκος 45
 Χρονολογία Χριστιανική 67

Ψ

Ψελλός Μ. 83
 Ψηφίδων γραφή ἡ μωσαϊκά
 65

Ω

Ὠριγένης 54

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἑννοια—Ὁρισμός—Διαιρέσεις Ἐκκλησι. Ἱστορίας. Σελ. 5

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἡ Ἐκκλησία τῶν ἐννέα πρώτων αἰώνων
Ἱστορία τῆς ἡνωμένης μεῖς τοῦ Χριστοῦ
Ἐκκλησίας

Τμήμα πρώτον

Ἡ δοῦσις τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας

Α') Ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τῆς ιδρύσεως της μέχρι τοῦ
Μεγάλου Κωνσταντίνου

Ἰδουσις τῆς Ἐκκλησίας	»	7
Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία	»	9
Οἱ ἐπὶ διάκονοι. Ὁ πρῶτος διωγμός	»	10
Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος	»	12
Ἡ δοῦσις τοῦ Παύλου	»	14
Οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι	»	15
Ὁ Χριστιανικὸς πολιτισμός	»	16
Ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ	»	20
Ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῶν Χριστιανῶν	»	21
Οἱ Διωγμοί	»	23
Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος	»	26
Προστατευτικά μέτρα ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν	»	28

Β') Ἀπὸ τοῦ Μ. Κωντίνου μέχρι τοῦ Σχίσματος

Οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου	»	29
Ἡ ἐπήρεια τοῦ Χριστιανισμοῦ	»	32
Ἐξάπλωσις τοῦ Χριστιανισμοῦ	»	33
Τὸ Σχίσμα Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας	»	34
Ἀπόπειραι πρὸς ἑνωσιν	»	38

Τμήμα Δεύτερον

Ἡ πνευματικὴ δρᾶσις τῆς Χριστ. Ἐκκλησίας

A') Οἱ πνευματικοὶ ἄγῳνες τῆς Ἐκκλησίας	
Αἱρέσεις καὶ αἵρετικοὶ	» 39
α') Ἰουδαΐζουσαι αἱρέσεις	» 39
β') Γνωστικαὶ αἱρέσεις	» 40
γ') Αἱ ὀρθολογικαὶ αἱρέσεις	
Ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου	» 42
Ἡ αἵρεσις τοῦ Μακεδονίου	» 44
Τὸ Σύμβολον τῆς Νικαίας	» 44
Ἡ αἵρεσις τοῦ Νεστορίου	» 45
Ἡ αἵρεσις τοῦ Εὐτυχοῦς	» 46
Ἡ αἵρεσις τοῦ Μονοθελητισμοῦ	» 46
Ἡ αἵρεσις τῶν Εἰκονομῶν	» 47

B') Διδάσκαλοι καὶ συγγραφεῖς τῆς Ἐκκλησίας

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας	» 50
Οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες	» 50
Οἱ Ἀπολογηταί	» 52
Πατέρες καὶ συγγραφεῖς τοῦ Β' καὶ Γ' αἰῶνος	» 54
Οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας	» 56

Τμήμα Τρίτον

Ἡ ἐσωτερικὸς ὀργανισμὸς τῆς Ἐκκλησίας

A') Τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας

Διοίκησις καὶ Κλήρος	» 61
Ἡ βᾶσις τῆς διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν	» 62

B') Ἡ Λατρεία

Ὁ τόπος τῆς Λατρείας—ὁ Ναὸς	» 63
Ὁ χρόνος τῆς Λατρείας. Αἱ ἑορταί	» 65
Ἡ Χριστιανικὴ Χρονολογία	» 67
Ὁ τύπος τῆς Λατρείας. Αἱ τελεταί	» 68

Γ) Τὰ Χριστιανικὰ ἥθη

Ὁ βίος τῶν Χριστιανῶν	» 69
---------------------------------	------

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τοῦ Σχίσματος μέχρι σήμερον

Ἱστορία τῆς διηρημένης μιᾶς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας

Τμῆμα Πρῶτον

Ἱστορία τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατ. Ἐκκλησίας

Α') Ἀπὸ τοῦ Σχίσματος μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων	
Ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Σλαύων	» 73
Ἄλωσης τῆς Κων/πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων	» 74
Β') Ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι σήμερον	
Ἡ θέσις τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ τοὺς Τούρκους	» 75
Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἐλευθέρας Ἑλλάδος	» 77
Τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα	» 78
Αἱ ἄλλαι Ὁρθόδοξοι Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι	» 78
Γ') Διδασκαλία καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία	
Αἱρέσεις-Σχίσματα	» 81
Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία	» 83
Δ') Διοικήσεις - Λατρεῖα - Ἡθῆ	
Ἡ Διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας	» 84
Ἡ Λατρεία	» 84
Τὰ Ἡθῆ	» 85
Ε') Γενικὰ πορίσματα	
Τὸ Ὁρθόδοξον πνεῦμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας	» 86

Τμῆμα Δεύτερον

Ἱστορία τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας

Α') Ἀπὸ τοῦ Σχίσματος μέχρι τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Λουθήρου	
Ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῆς ὑπολοίπου Εὐρώπης	» 89
Ἡ ἴδρυσις τοῦ Παπικοῦ Κράτους	» 90
Ἡ παντοδυναμία τοῦ Πάπα	» 91
Αἱ Σταυροφορίαι	» 91
Β') Ἀπὸ τῆς Μεταρρυθμίσεως μέχρι σήμερον	
Αἱ ἀθαιρεσίαι τῶν Παπῶν	» 93
Ἡ κατάρρεσις τῆς παντοδυναμίας τοῦ Πάπα	» 94

Γ') Διδασκαλία—Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία	
Αἰρέσεις καὶ Σχίσματα	» 99
Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία	» 96
Δ') Διοίκησις—Λατρεία—Ἡθῇ	
Ἡ Διοίκησις	» 98
Ἡ Λατρεία	» 98
Τὰ Ἡθῇ	» 99
Ε') Σύγκρισις Ἀνατολικῆς καὶ Παπικῆς Ἐκκλησίας	
Αἱ ὑφιστάμεναι μεταξὺ τούτων διαφοραὶ	» 100
<i>Τμήμα Τρίτον</i>	
Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῶν Διαμαρτυ-	
ρουμένων	
Ἡ Θρησκευτικὴ Μεταρρυθμίσις τοῦ Λουθήρου	» 103
Ἀρχὴ τῆς Μεταρρυθμίσεως. Ὁ Λούθηρος	» 103
Ἀγῶνες τοῦ Λουθήρου	» 104
Ἡ Μεταρρυθμίσις ἐκτὸς τῆς Γερμανίας	» 106
Ἡ Ἀντιμεταρρυθμίσις τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας	» 107
Β') Διδασκαλία καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία	
Ἡ Διδασκαλία τῶν Προτεσταντῶν	» 108
Αἰρέσεις μεταξὺ τῶν Προτεσταντῶν	» 109
Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία	» 110
Γ') Διοίκησις—Λατρεία—Ἡθῇ	
Ἡ Διοίκησις	» 110
Ἡ Λατρεία	» 110
Τὰ Ἡθῇ	» 113
Δ') Σχέσις Ἀνατολικῆς καὶ προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας	
Ἀνατολικὴ καὶ Προτεσταντικὴ Ἐκκλησία	» 113
Ε') Σύγκρισις Ἀνατολικῆς καὶ Προτεσταντικῆς	
Ἐκκλησίας	
Αἱ ὑφιστάμεναι διαφοραὶ μεταξὺ τῶν Ἐκκλ. τούτων	» 113
<i>Τμήμα Τέτατον</i>	
Αἱ σημεριναὶ τάσεις τῶν Ἐκκλησιῶν	
Α') Ἡ ἐνωτικὴ κίνησις τῶν Ἐκκλησιῶν	
Αἱ σχέσεις Ὀρθοδόξου καὶ λοιπῶν Ἐκκλησιῶν	» 115
Β') Αἱ σημεριναὶ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι	
Σχέσεις τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας	» 116
ΠΙΝΑΞ ΟΡΩΝ—ΟΝΟΜΑΤΩΝ κλπ.	

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἀριθ. Πρωτ. 40822 Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Αὐγούστου 1933.

Π ρ ὶ σ

Τὸν κ. Χρ. Ἐνισλείδην, καθηγητὴν,
συγγραφέα διδασκτικῶν βιβλίων.

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ ταῦταρίθμου ὑπουργικῆς ἀποφάσεως, ἐκδοθείσης τὴν 1 Αὐγούστου 1933 καὶ δημοσιευθείσης τὴν 4 Αὐγούστου 1933 εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 77 φύλλον τῆς Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως, στηριζομένης δὲ εἰς τὸ ἄρθρον 3 τοῦ Νόμου 5045 καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς οἰκίας κριτικῆς ἐπιτροπῆς τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 11 πρακτικὸν ταύτης, ἐνεκρίθη ὡς διδασκτικὸν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Γ' τάξεως τῶν Ἑξαταξίων Γυμνασίων τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον Ἱστορία τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας βιβλίον σας, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως συμμορφωθῇτε πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῶν εἰσηγητῶν.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ
ὁ Τμηματάρχης
Ν. Σμυρνῆς
(Τ.Σ.)

Ἀκριβὲς Ἀντίγραφον
Αὐθημερόν
Κ. Καμπέσης (ὑπογρ.)

Ἄρθρον 6ον τοῦ Π.Δ. τῆς 14—9—1932.

«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατιμήσεως τῶν ἐγκεκριμένων διδασκτικῶν βιβλίων κλπ.».

Τὰ διδασκτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρα κατὰ 15 % τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος διατάγματος κανονισθείσης ἄνευ βιβλιοσήμου τιμῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἐξωφύλλου ἢ τῆς τελευταίας σελίδος τοῦτου ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἄρθρον.